

Številka 007-506/2018
Ljubljana, 21.11.2018
EVA 2018-2550-0092
GENERALNI SEKRETARIAT VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE Gp.gs@gov.si
ZADEVA: Resolucija o Programu varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2019–2023 – predlog za obravnavo
1. Predlog sklepov vlade:
<p>Na podlagi drugega odstavka 2. člena Zakona o Vladi Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 24/05 – uradno prečiščeno besedilo, 109/08, 38/10 – ZUKN, 8/12, 21/13, 47/13 – ZDU-1G, 65/14 in 55/17) in prvega odstavka 13. člena Zakona o regijskem parku Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 57/96, 7 in 46/14 – ZON-C) v zvezi s 60. členom Zakona o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg in 31/18) je Vlada Republike Slovenije na ..... seji dne ..... sprejela naslednji sklep:</p> <p>Vlada Republike Slovenije je določila besedilo Resolucije o Programu varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2019–2023 in ga pošlje v obravnavo Državnemu zboru Republike Slovenije.</p> <p style="text-align: right;">Stojan Tramte GENERALNI SEKRETAR</p>
Priloge:
<ul style="list-style-type: none">
- Predlog Resolucije o Programu varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2019–2023
Prejmejo:
<ul style="list-style-type: none">
- Ministrstvo za okolje in prostor, Dunajska cesta 48, 1000 Ljubljana
- Ministrstvo za finance, Župančičeva 3, 1000 Ljubljana
- Služba Vlade Republike Slovenije za zakonodajo, Mestni trg 4, 1000 Ljubljana
2. Predlog za obravnavo predloga zakona po nujnem oziroma skrajšanem postopku v državnem zboru z obrazložitvijo razlogov:
/

3.a Osebe, odgovorne za strokovno pripravo in usklajenost gradiva:

- mag. Tanja Bolte, generalna direktorica Direktorata za okolje
- dr. Marija Markeš, vodja Sektorja za ohranjanje narave
- mag. Suzana Zupanc Hrastar, sekretarka v Sektorju za ohranjanje narave

3.b Zunanji strokovnjaki, ki so sodelovali pri pripravi dela ali celotnega gradiva:

- Stojan Ščuka, direktor Parka Škocjanske jame
- Borut Peric, Služba za raziskovanje in razvoj, Park Škocjanske jame

4. Predstavniki vlade, ki bodo sodelovali pri delu Državnega zbora:

- Jure Leben, minister za okolje

5. Kratak povzetek gradiva

Na podlagi 8. člena Sklepa o ustanovitvi javnega zavoda Park Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 68/96) in 16. člena Statuta javnega zavoda Park Škocjanske jame je Svet javnega zavoda Park Škocjanske jame pripravil Program varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2019–2023 in ga predložil Vladi Republike Slovenije v nadaljnji postopek.

Program varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2019–2023 določa vizijo zavarovanega območja in poslanstvo parka, vsebuje opis in celovito oceno stanja v parku ter oceno stanja na vplivnem območju parka in določa cilje varstva in razvoja ter način uresničevanja teh ciljev in načine za spremljanje učinkovitosti izvajanja tega programa.

6. Presoja posledic za:

a)	javnofinančna sredstva v višini, večji od 40 000 EUR, v tekočem in naslednjih treh letih	DA/NE
b)	usklajenost slovenskega pravnega reda s pravnim redom Evropske unije	DA/NE
c)	administrativne posledice	DA/NE
č)	gospodarstvo, posebej za mala in srednja podjetja ter konkurenčnost podjetij	DA/NE
d)	okolje, vključno s prostorskimi in varstvenimi vidiki	DA/NE
e)	socialno področje	DA/NE
f)	dokumente razvojnega načrtovanja: <ul style="list-style-type: none"> - nacionalne dokumente razvojnega načrtovanja - razvojne politike na ravni programov po strukturi razvojne klasifikacije programskega proračuna - na razvojne dokumente Evropske unije in mednarodnih organizacij	DA/NE

7.a Predstavitev ocene finančnih posledic nad 40 000 EUR

/

I. Ocena finančnih posledic, ki niso načrtovane v sprejetem proračunu

	Tekoče leto (t)	t + 1	t + 2	t + 3
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (-) prihodkov državnega proračuna				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (-) prihodkov občinskih proračunov				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (-) odhodkov državnega proračuna				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (-) odhodkov občinskih proračunov				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (-) obveznosti za druga javna finančna sredstva				

II. Finančne posledice za državni proračun

II.a Pravice porabe za izvedbo predlaganih rešitev so zagotovljene:

Ime proračunskega uporabnika	Šifra in naziv ukrepa, projekta	Šifra in naziv proračunske postavke	Znesek za tekoče leto (t)	Znesek za t + 1
Ministrstvo za okolje in prostor	2511-11-0005/ Izvajanje upravljaljskih nalog	153240/ Park Škocjanske jame	452 927	509.823
SKUPAJ:			452 927	509.823

II.b Manjkajoče pravice porabe se bodo zagotovile s prerazporeditvijo iz:

Ime proračunskega uporabnika	Šifra in naziv ukrepa, projekta	Šifra in naziv proračunske postavke	Znesek za tekoče leto (t)	Znesek za t + 1
SKUPAJ:				

II.c Načrtovana nadomestitev zmanjšanih prihodkov oz. povečanih odhodkov proračuna:		
Novi prihodki	Znesek za tekoče leto (t)	Znesek za t + 1
SKUPAJ:		

7.b Predstavitev ocene finančnih posledic pod 40 000 EUR

/

8. Predstavitev sodelovanja z združenji občin:

Vsebina predloženega gradiva (predpisa) vpliva na:	DA/NE
<ul style="list-style-type: none"> - pristojnosti občin - delovanje občin - financiranje občin 	

Gradivo (predpis) je bilo poslano v mnenje:

- Skupnosti občin Slovenije SOS: **DA/NE**
- Združenju občin Slovenije ZOS: **DA/NE**
- Združenju mestnih občin Slovenije ZMOS: **DA/NE**
- **Občini Divača**, znotraj katere leži Park Škocjanske jame
- **občinam Ilirska Bistrica, Pivka, Postojna, Hrpelje-Kozina**, ki so del vplivnega območja Parka Škocjanske jame

Predlogi in pripombe združenj so bili upoštevani:

- **v celoti**
- večinoma
- delno
- niso bili upoštevani

Bistveni predlogi in pripombe, ki niso bili upoštevani:

9. Predstavitev sodelovanja javnosti:

Gradivo je bilo predhodno objavljeno na spletni strani predlagatelja:	DA/NE
---	--------------

(Če je odgovor NE, navedite, zakaj ni bilo objavljeno.)

(Če je odgovor DA, navedite:
Datum objave: 22. november 2017
V razpravo so bili vključeni:

- nevladne organizacije
- predstavniki zainteresirane javnosti
- predstavniki strokovne javnosti

Mnenja, predlogi in pripombe z navedbo predlagateljev (imen in priimkov fizičnih oseb, ki niso poslovni subjekti, ne navajajte):

Upoštevani so bili:

- **v celoti**

- večinoma
- delno
- niso bili upoštevani

Bistvena mnenja, predlogi in pripombe, ki niso bili upoštevani, ter razlogi za neupoštevanje:

Poročilo je bilo дано .....

Javnost je bila vključena v pripravo gradiva v skladu z Zakonom o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg in 31/18), kar je navedeno v predlogu predpisa.

Obravnavo neusklajenega gradiva

DA/NE

b)	za nujnost obravnave	DA/NE
c)	obravnavo gradiva brez sodelovanja javnosti	DA/NE
10. Pri pripravi gradiva so bile upoštevane zahteve iz Resolucije o normativni dejavnosti		DA/NE
11. Gradivo je uvrščeno v delovni program vlade		DA/NE

Na podlagi 13. člena Zakona o regijskem parku Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 57/96, in 46/14 – ZON-C) v zvezi s 60. členom Zakona o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B in 46/14) in na podlagi 109. člena Poslovnika državnega zbora (Uradni list RS, št. 92/07 – uradno prečiščeno besedilo, 105/10, 80/13 in 38/17) je Državni zbor na seji dne .....sprejel

RESOLUCIJO

o Programu varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2019–2023

1. UVOD

1.1. Pravne podlage za upravljanje regijskega parka Škocjanske jame

in temeljne analize

Pravna podlaga

Pravna podlaga za sprejetje Resolucije o Programu varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2019–2023 (v nadaljnjem besedilu: PVR) je 13. člen Zakona o regijskem parku Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 57/96 in 46/14 – ZON-C; v nadaljnjem besedilu: ZRPŠJ) v zvezi s 60. členom Zakona o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg in 31/18; v nadaljnjem besedilu: ZON).

Temeljni pravni akti

Temeljni predpisi, ki urejajo zavarovanje in upravljanje regijskega parka Škocjanske jame (v nadaljnjem besedilu: park), so:

- ZON,
- ZRPŠJ in
- Sklep o ustanovitvi javnega zavoda Park Škocjanske jame, Slovenija (Uradni list RS, št. 68/96 in 46/14 – ZON-C).

Analize

PVR temelji na analizah spremljanja stanja, ki jih je pripravil upravljavec zavarovanega območja, in sicer spremljanju stanja naravnih vrednot, spremljanju stanja biotske raznovrstnosti, analizi pritiskov in tveganj za zavarovano območje ter analizi prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti (v nadaljnjem besedilu: analiza SWOT) na dokumentih, ki jih kot strokovne podlage pripravijo strokovne službe, ter drugih javno dostopnih podatkih.

1.2. Namen in zgradba PVR

Namen

PVR je podlaga za letne programe dela upravljavca parka – javnega zavoda Park Škocjanske jame, Slovenija (v nadaljnjem besedilu: zavod).

PVR je temelj za usmerjanje razvoja na zavarovanem območju, ki v največji meri upošteva cilje varstva narave in možnosti za razvoj lokalnih skupnosti. Hkrati je tudi podlaga za regionalne in lokalne dokumente s področja gospodarskega, družbenega, kulturnega, okoljskega in prostorskega razvoja.

Zgradba

Pravna podlaga za PVR je ZRPŠJ, ki določa naslednje obvezne vsebine:

- celovito oceno stanja v parku,
- cilje varstva in razvoja ter načine uresničevanja teh ciljev,
- oceno stanja na vplivnem območju parka in določitev ukrepov za izboljšanje ter preprečevanje škodljivih vplivov,
- načine uresničevanja razvoju parka prilagojene davčne in druge spodbujevalne politike, subvencioniranja, nadomestila ter spodbujevalne posojilne politike z merili in predvidenimi postopki,
- potrebna sredstva in njihove vire,
- prostorske opredelitve načrtovanih varstvenih in razvojnih posegov v parku,
- določitev za park primernih dejavnosti in smernic za njihov razvoj.

V skladu s sedmim odstavkom 53. člena ZON mora imeti regijski park načrt upravljanja. Na podlagi določbe 60. člena ZON je načrt upravljanja zavarovanega območja (v nadaljnjem besedilu: načrt upravljanja) programski akt, s katerim se določijo razvojne usmeritve, način izvajanja varstva, rabe in upravljanja zavarovanega območja ter podrobnejše usmeritve za varstvo naravnih vrednot na zavarovanem območju ob upoštevanju potreb razvoja lokalnega prebivalstva. Predlog načrta upravljanja pripravi upravljavec na podlagi akta o zavarovanju in ob strokovni pomoči organizacije, pristojne za ohranjanje narave, sprejme pa ga organ, ki je sprejel akt o zavarovanju. Načrt upravljanja za zavarovano območje, ki ga je ustanovila država, sprejme vlada z uredbo.

Lokalne skupnosti na zavarovanem območju sodelujejo v postopku sprejemanja načrta upravljanja z mnenjem.

V skladu z 61. členom ZON je načrt upravljanja podlaga za urejanje prostora in rabo naravnih dobrin in mora vsebovati:

- celovito oceno stanja narave, posegov in dejavnosti ter ekonomske in socialne sestave prebivalstva,
- oceno stanja naravnih vrednot na zavarovanem območju,
- oceno stanja na vplivnem območju,
- določitev načinov uresničevanja nalog varstva na zavarovanem območju in ukrepov za izboljšanje ter preprečevanje škodljivih vplivov na vplivnem območju,
- določitev podrobnejših razvojnih usmeritev in načine njihovega uresničevanja s prednostnim upoštevanjem tradicionalnih načinov rabe in opravljanja dejavnosti,
- smernice za povezovanje sektorskih načrtov gospodarjenja z naravnimi dobrinami,
- določitev varstvenih usmeritev za trajnostni razvoj dejavnosti,
- določitev načinov financiranja za zagotavljanje namenov varstva in razvoja,
- umestitev in konkretizacijo varstvenih režimov v prostor,
- program izvajanja načrta upravljanja.

Regijski park Škocjanske jame ima po ZRPŠJ PVR, ki po svoji vsebini zadošča načrtu upravljanja kot ga določa ZON, oziroma ima vsebine določene tako v ZRPŠJ, ki je specialni akt, kot v ZON, ki je splošni akt in določa vsebine načrtov upravljanja v vseh ostalih zavarovanih območjih.

1.3. Razmerje PVR do drugih programskih aktov

Razmerje do občinskih prostorskih načrtov

PVR je programski akt, ki ga morajo pri pripravi svojih občinskih prostorskih načrtov upoštevati posamezne občine, ki se nahajajo znotraj meja parka in njegovega vplivnega območja.

Razmerje do naravovarstvenih smernic

Zavod Republike Slovenije za varstvo narave (v nadaljnjem besedilu: ZRSVN) mora pri izdelavi naravovarstvenih smernic upoštevati usmeritve iz načrtovanih drugih dejavnosti iz poglavja 5.5 te resolucije.

Razmerje do drugih načrtov

Usmeritve za načrtovanje drugih dejavnosti v parku, kot so kmetijstvo, gozdarstvo, upravljanje z vodami, ribištvo, lovstvo, izkoriščanje mineralnih surovin ter gospodarstvo, drobna obrt in podjetništvo, morajo v svojih načrtih upoštevati ustrezne službe, ki pokrivajo posamezna področja.

1.4. Splošni opis zavarovanega območja

1.4.1 Geografska lega, meje in velikost parka

Lega

Park se nahaja na Škocjanskem krasu, obsežni uravnani pokrajini na nadmorski višini med 420 in 450 m, ki pripada jugovzhodnemu robu matičnega Krasa. Nad njim se na severu vzpenjata Gabrk s Čebulovico (642 m n. m.) in Vremščica (1 027 m n. m.), proti vzhodu in jugu pa flišno vznožje Vremščice in flišni Brkini.

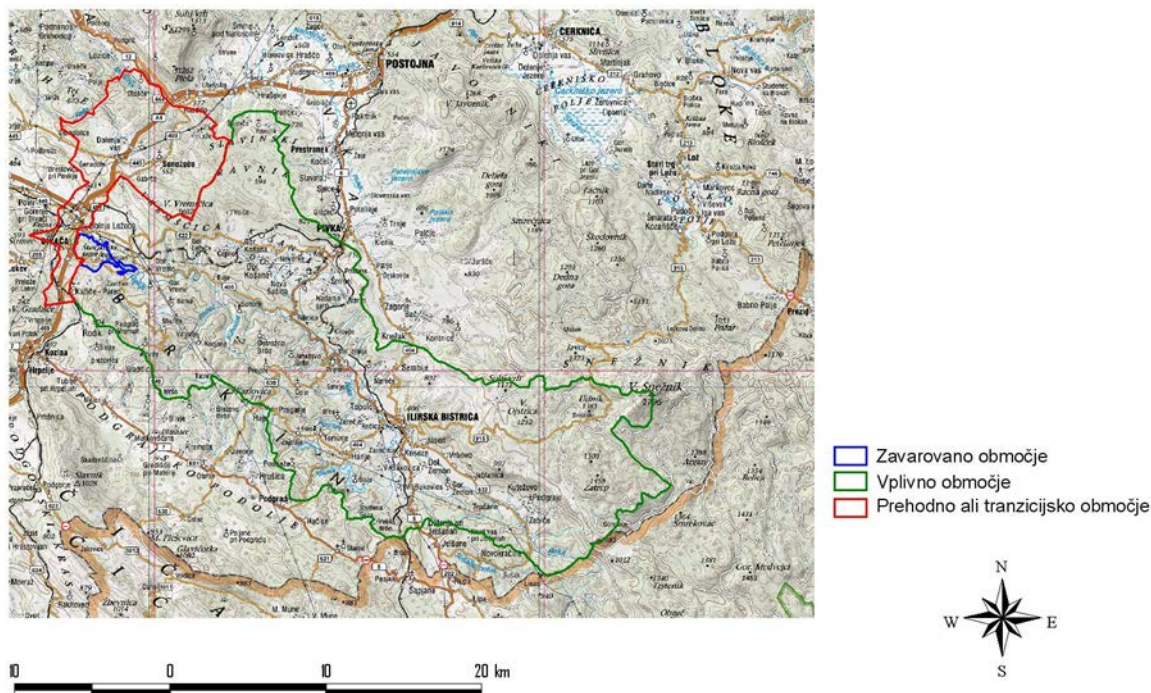
Meje in velikost

Park ima z ZRPŠJ določeno mejo zavarovanega in vplivnega območja, kar sovpada tudi z zavarovanjem Škocjanskih jam kot svetovne dediščine UNESCO in mokriščem mednarodnega pomena po Ramsarski konvenciji. Zavarovano območje parka meri 401 ha, vplivno pa okoli 45 000 ha, zajema celotno porečje reke Reke in se razprostira v šestih občinah.

Biosferno območje Kras v sklopu MAB ima poleg osrednjega in vplivnega območja (sovpadata z zavarovanim in vplivnim območjem parka) določeno še prehodno območje, ki obsega ves preostali del občine Divača. To območje je pogosto imenovano tudi območje komunikacije, saj so dejavnosti v njem vezane na različne kmetijske dejavnosti, bivanjska naselja in drugo rabo, kjer lokalne skupnosti, znanstveniki, strokovne službe, nevladne organizacije, kulturne skupine ter drugi deležniki delujejo skupaj.

Meje PŠJ

Slika 1: Meje parka, določene z ZRPŠJ, Konvenciji o svetovni dediščini in Ramsarski konvenciji ter kot Biosferno območje Kras (MAB)

1.4.2 Status, dejavnosti ter lastništvo in upravljanje

Status

Območje je bilo zavarovano kot regijski park z ZRPŠJ. Upravlavec parka je zavod, ki ga je s sklepom ustanovila Vlada Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: vlada). Le-ta tudi zagotavlja sredstva za izvajanje nalog javne službe ohranjanja narave.

Dejavnosti

V okviru javne službe opravlja zavod več dejavnosti, med katerimi so priprava programa in razvoja Škocjanskih jam, skrb za vzdrževanje, obnavljanje in zavarovanje spomenikov in znamenitosti na zavarovanem območju parka, stalno spremljanje in analiza stanja naravnih vrednot ter kulturne dediščine v parku, usklajevanje raziskovalnih nalog v zvezi s parkom in organizacija raziskovalnega dela, sodelovanje pri mednarodnih projektih, skrb za javno predstavitev parka, izvedba in organizacija izobraževanja, priprava in vzdrževanje poti ter označb v parku, sodelovanje z lastniki posameznih spomenikov v parku – strokovna pomoč in svetovanje, vzdrževanje jamske infrastrukture za obisk jam in opravljanje vodniške službe po parku in jamah ter vodenje informacijskega centra. Pomembno vlogo pa ima zavod tudi pri razvijanju in spodbujanju trajnostnega turizma ter vključevanju lokalnega prebivalstva in skupnosti v programe izobraževanja v parku.

Ohranjanje narave je absolutna prednostna naloga zavoda, zato bo načrtovanje in usmerjanje obiska (časovno in prostorsko) nujno za preprečevanje vsakršne prekomerne obremenitve zavarovanega območja parka.

Lastništvo in upravljanje

Zavod je leta 1999 od prejšnjega upravljavca Škocjanskih jam prevzel v upravljanje celotni jamski splet z vso pripadajočo infrastrukturo. Poleg tega je prevzel tudi drugo infrastrukturo, ki vključuje gostinski obrat, ki ga oddaja v najem. V zadnjih letih je zavod vlagal v obnovo infrastrukture s poudarkom na promociji Škocjanskih jam v Republiki Sloveniji in v tujini.

Zavod ima v upravljanju precej stavbnih, kmetijskih in gozdnih zemljišč, ki so v lasti zavoda oziroma Republike Slovenije, in sicer v skupni površini 35,43 ha.

1.5. Naravovarstveni pomen zavarovanega območja

1.5.1 Državni pomen

Škocjanske jame z okolico so zaradi izjemnih naravnih danosti in svoje strateške lege na stičišču različnih trgovskih poti umeščene na svetovni zemljevid že od obdobja prazgodovine naprej. Kljub zavedanju, da gre za enkraten jamski splet z veliko rastlinsko in živalsko pestrostjo ter bogato kulturno dediščino, je bilo obravnavano območje na državni ravni zavarovano šele leta 1996 z ustanovitvijo regijskega parka. Vse naravne vrednote v parku so državnega pomena. Celotno zavarovano območje je tudi del omrežja Natura 2000 in ekološko pomembno območje.

Aktivnosti bodo v prihodnosti usmerjene k še večji prepoznavnosti parka na vseh navedenih ravneh.

1.5.2 Mednarodni pomen

Škocjanske jame so mednarodno priznano območje svetovnega pomena, zato je odgovornost države za njihovo ohranjanje še večja in pomembnejša.

Namen Konvencije o svetovni dediščini je ugotavljati, zavarovati, predstavljati in prenašati kulturno ter naravno dediščino svetovnega pomena prihodnjim rodovom. Vsebina konvencije je povezana z drugimi mednarodnimi pogodbami, med katerimi je treba poudariti Ramsarsko konvencijo, Konvencijo o biološki raznovrstnosti in Konvencijo o varstvu selitvenih vrst prostoživečih živali, ki je bila v slovenskem pravnem redu ratificirana z Zakonom o ratifikaciji konvencije o varstvu selitvenih vrst prostoživečih živali (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 18/98 in 27/99; v nadaljnjem besedilu: Bonnska konvencija), in tudi z evropsko zakonodajo, kjer je treba poudariti usklajenost evropskega ekološkega omrežja Natura 2000.

Svetovna dediščina UNESCO

Škocjanske jame so naravni pojav izjemne svetovne vrednosti. Na seznam svetovne kulturne in naravne dediščine so bile v okviru Konvencije o svetovni dediščini vpisane leta 1986. V skladu z 2. členom te konvencije mora vsako vpisano območje svetovne dediščine izstopati v svetovnem merilu glede na estetska ali znanstvena merila in temeljiti na zmožnosti države, da zagotovi dolgoročno ohranjanje območja izjemne univerzalne vrednosti in integritete.

Ramsarsko območje

Škocjanske jame so bile leta 1999 vpisane tudi na seznam mednarodno pomembnih mokrišč v skladu z Ramsarsko konvencijo, in sicer kot prvo podzemno mokrišče v skladu z merili, določenimi za podzemeljske hidrološke sisteme.

Biosferno območje (MAB)

MAB – Človek in biosfera je Unescov medvladni program, ki vzpostavlja svetovno mrežo biosfernih območij, kjer se ohranja biotska raznovrstnost in spodbuja trajnostni razvoj. Leta 2004 je bil park sprejet v svetovno mrežo območij MAB kot Biosferno območje Kras, ki odkriva povezanost človeka z

naravo in pomen izobraževanja za ohranjanje kakovosti bivanja. Območje se predstavlja tudi v okviru regijske povezave biosfernih območij EuroMAB. S svojimi letnimi programi, pripravljenimi v skladu s Strategijo in statutarnim okvirom (Statutory Framework) za razvoj svetovnega omrežja biosfernih območij, sprejeto v Sevilli marca 1995, zavod izvaja dejavnosti, ki so trajnostno naravnane in temeljijo na izobraževanju, povezavi znanosti in družbe ter spodbujanju trajnostnega razvoja na zavarovanem, vplivnem in prehodnem območju.

1.6. Splošni opis vplivnega območja

Vplivno območje parka je veliko okoli 45 000 ha in pokriva porečje reke Reke, vključno z njenim prehodom v kraško podzemlje obsežnega kraškega vodonosnika, torej del kontaktnega krasa, ki je strokovno opredeljen kot Divaški prag. Razteza se na območju šestih občin, in sicer Divače, Hrpelj-Kozine, Ilirske Bistrice, Pivke, Postojne in Loške doline.

Celotno območje gradijo karbonatne kamnine (v največji meri apnenec) in nekarbonatne sedimentne kamnine (v največji meri peščenjaki in laporji, ki tvorijo fliš). V dnu doline Reke so ponekod še debeli nanosi rodovitnih aluvialnih naplavin. Območje Snežnika (1 796 m n. m.) na vzhodu pokrivajo obsežni gozdovi, ki so večinoma dobro ohranjeni in nudijo življenjsko okolje številnim živalskim in rastlinskim vrstam ter predstavljajo eno večjih sklenjenih neposeljenih območij v Evropi. Severni del vplivnega območja pripada Slavenskemu ravniku in Vremščici. To območje sestavljajo tri vzporedna srednje visoka slemena (od 700 do 823 m n. m.) z vmesnimi kraškimi podolji. Najvišji vrh tega dela je Vremščica (1 027 m n. m.). Pri Rakuliku in Sajevcāh je kontaktni kras med krednim apnencem in eocenskim flišem. Na tem območju so slepe doline, kjer kratki potoki ob prestopu z laporja in peščenjaka na apnenec hitro poniknejo. Na jugu se razprostirajo flišnati Brkini, ki z gričevnato zgradbo in vmesnimi grapami tvorijo drugačen tip krajine, kot je severni kraški del.

Največja količina padavin je na območju Snežnika (več kot 2 500 mm na leto) in se zmanjšuje proti zahodu in jugu. Za vplivno območje so značilne tudi poplave. Te so posledica velikega razmerja med največjim in najmanjšim pretokom (razmerje je približno 1 : 3000), ki je značilno za povirna kraška območja. Največje območje poplav je v Ilirskobistriški kotlini, in sicer obsega maksimalno od 6 do 7 km² površine. Poplave so vsakoletne, vendar kratkotrajne, običajno trajajo le nekaj ur.

Varstveni režimi za vplivno območje so predpisani v 8. členu ZRPŠJ in se nanašajo predvsem na zagotavljanje obstoječega vodnega režima Reke in ugodnega stanja voda.

1.7. Upravljanje zavarovanega območja

1.7.1 Organiziranost upravljavca

V zavodu je bilo na dan 31. decembra 2017 poleg direktorja, ki ima sklenjeno individualno pogodbo o zaposlitvi za določen čas, zaposlenih 24 javnih uslužbencev za nedoločen čas (v nadaljevanju: NČ) in dva javna uslužbenca za določen čas, in sicer oba zaradi opravljanja projektnega dela. V zavodu je glede na vsebino delovnih nalog organiziranih šest služb:

- Naravovarstvena nadzorna služba (dva zaposlena za NČ),
- Služba za raziskovanje in razvoj (štirje zaposleni za NČ),
- Služba za organizacijo obiska in trženje dejavnosti parka (deset zaposlenih za NČ),
- Služba za prostorsko načrtovanje (en zaposlen za NČ),
- Služba za tehnično vzdrževanje in upravljanje z nepremičninami (dva zaposlena za NČ),
- Služba za finančno računovodske in splošne zadeve (pet zaposlenih za NČ).

Poleg delovnih razmerij za nedoločen čas se sklepajo tudi pogodbe o zaposlitvi za določen čas, in sicer za opravljanje sezonskega dela, projektnega dela ter pripravištva. Leta 2018 je bilo v turistični

sezoni od začetka maja do konca oktobra zaposlenih dodatnih 21 vodnikov. Upravljaivec v visoki turistični sezoni za vodenje obiskovalcev najema tudi študentsko delo.

1.7.2 Upravljanje z nepremičninami

Zavod upravlja tako s stavbnimi kot s kmetijskimi in gozdnimi zemljišči.

Stavbna zemljišča z objekti

Skupna površina vseh parcel obstoječih stavbnih zemljišč je 17 846 m². Skupno število objektov v rabi je 11, skupna uporabna tlorisna površina vseh objektov pa je 2 323,00 m². Objekti na stavbnih zemljiščih služijo za opravljanje dejavnosti zavoda, in sicer se uporabljajo kot poslovni prostori, prostori za obiskovalce ter pomožni prostori. Nekatere prostore se oddaja v najem. Na objektih se izvaja redno in investicijsko vzdrževanje, poleg tega so objekti ustrezno zavarovani (požar, izliv vode, vlom, vandalizem).

Preglednica 1: Pregled stavbnih zemljišč z objekti v parku

Stavbno zemljišče	Parcelna številka	Površina v m ²
Uprava Parka Škocjanske jame, Škocjan št. 2	*63 k. o. Naklo	330
Sprejemni center Parka Škocjanske jame, Matavun št. 12	*257/38 k. o. Naklo	5 876
Tlakovano dvorišče		617
Zelene površine		4 305
Parkirišče v sprejemnem centru	515 k. o. Naklo	2 408
	257/56 k. o. Naklo	2 445
Parkirišče v poslovni coni Risnik	302/190 k. o. Naklo	3 458
	1705/29 k. o. Dolnje Ležeče	1 107
Naravoslovni center Škocjan št. 3	*74 k. o. Naklo	386
Promocijsko-kongresni center Matavun št. 8	*710/10 k. o. Naklo	991
J'kopinov skedenj, Škocjan – etnološka zbirka	*61 k. o. Naklo	65
Jurjev skedenj, Škocjan	*60 k. o. Naklo	187
Strojnica dvigala	565 k. o. Naklo	263
Sanitarije v dolini Globočak pred vhodom v jamo	1603 k. o. Naklo	16
Nadstrešnica v dolini Globočak pred vhodom v jamo	1603 k. o. Naklo	220
Statično sanirane ruševine mlina Ukno	*35 k. o. Naklo	94

Kmetijska in gozdna zemljišča

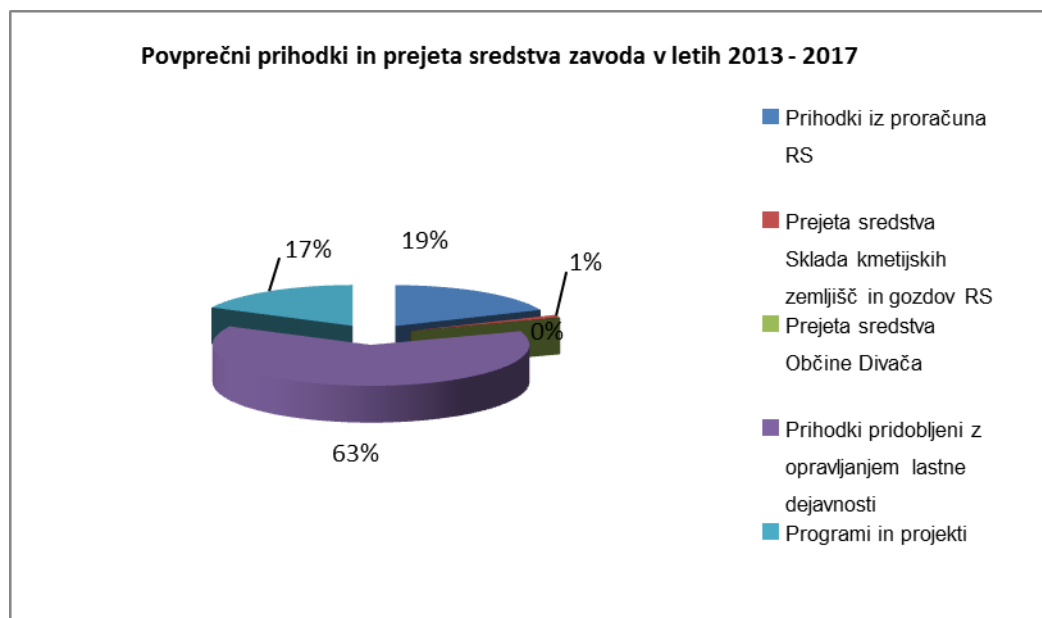
Skupno število vseh kmetijskih in gozdnih parcel v lasti Republike Slovenije je 123 v skupni površini 324 508 m². Na nekaterih kmetijskih zemljiščih se v skladu z dogovorom z okoliškimi kmeti izvajata košnja in paša, na nekaterih gozdnih zemljiščih pa se v sodelovanju z Zavodom za gozdove gospodari z gozdovi.

1.7.3 Urejanje prostora

Podlaga za prostorsko načrtovanje na zavarovanem območju parka sta Odlok o spremembah in dopolnitvah prostorskih sestavin dolgoročnega in družbenega plana Občine Divača ter Odlok o prostorskih ureditvenih pogojih Občine Divača. V pripravi na Občini Divača je občinski prostorski načrt v skladu z Zakonom o urejanju prostora (Uradni list RS, št. 61/17).

1.7.4 Finančni viri in stroški upravljanja v preteklem obdobju

V preteklem petletnem obdobju (2013–2017) je zavod pridobil okoli 12,6 mio EUR prihodkov, 19 % iz proračuna Republike Slovenije, 63 % iz nejavnega vira javnega financiranja (vstopnine) in tržnega dela (prodaja spominkov in najemnine) (v nadaljnjem besedilu: lastna sredstva), 1 % iz Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije ter 17 % iz mednarodnih projektov (večina je iz strukturnih skladov – Evropskega sklada za regionalni razvoj; v nadaljnjem besedilu ESSR).

Slika 2: Povprečni prihodki in prejeta sredstva zavoda v letih 2013–2017

V istem obdobju je bilo 35 % vseh odhodkov namenjenih stroškom dela, 32 % materialnim stroškom, 12 % investicijam in 32 % programom in projektom. V okviru programov in projektov je bilo porabljenih 2,4 mio EUR, od tega 79 % sredstev za investicije (v večini sredstva ESSR). Po Odredbi o razdeljevanju dela sredstev javnega zavoda Park Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 84/99; v nadaljnjem besedilu: Odredba o razdeljevanju dela sredstev PŠJ) je bil za fizične osebe namenjen 1 % prihodkov.

Slika 3: Povprečni odhodki zavoda v letih 2013–2017

2. OPIS IN CELOVITA OCENA STANJA

2.1. Opis in ocena stanja ohranjenosti narave

2.1.1 Neživa narava

2.1.1.1 Geološke značilnosti

Škocjanske jame so nastale v krednih in paleocenskih apnencih v bližini stika z neprepustnimi flišnimi kamninami eocenske starosti. Ta kamninski stik, ki se nahaja nekaj kilometrov južneje, je pomemben za nastanek in oblikovanje jam. Na flišnih kamninah, ki so iz kremenovih peščenjakov, konglomeratov in laporja, se zbira voda velike površinske reke Reke, ki potem, ko prestopi na apnenec, ponikne v Škocjanske jame. Na nastanek in smer rogov so najbolj odločilno vplivali plastovitost kamnine in tektonska porušenost, torej lezike – presledki med plastmi kamnine, ter prelomi in izrazite prelomne cone.

Škocjanske jame so nastale v debeloskladovitih ali neskladovitih gornjekrednih apnencih. Le južni del jame, Tiha jama, je nastal v drobnoskladovitem gornjekrednem in paleocenskem apnencu. Na območju jame vpadajo skladi proti JZ pod kotom 20–30°. Ti apnenci so zelo čisti. Ker je v njih zelo malo netopnega ostanka, na površju ni mogla nastati sklenjena odeja prsti.

Prvi jamski rovi so se oblikovali ob prelomih in razpokah ter lezikah, ob katerih je prišlo do tektonskih premikov. Dobro vidni prelomi so v stenah Male doline pod Škocjanom in v Šumeči jami. Tektonsko poškodovane lezike so zlasti dobro vidne v Oknu med obema dolinama. Ob taki leziki je nastal tudi Slap. V obeh udornih dolinah in v Šumeči jami so do nekaj deset metrov široke razpoklinske cone, ki potekajo v smereh S–J in SZ–JV. Ob njih so nastali prvi kanali, pozneje v razvoju jame pa je prihajalo

ob njih do velikih odlomov ali podorov. Tako so lahko nastale velike udorne doline in dvorane v jami, podorno kamenje pa je Reka sproti raztapljala in odnašala iz jame.

2.1.1.2 Relief

Škocjanski kras, obsežna uravnana pokrajina na nadmorski višini med 420 in 450 m, pripada jugovzhodnemu robu Krasa. Nad njim se na severu vzpenjata Gabrk s Čebulovico (642 m n. m.) in Vremščica (1027 m n. m.), proti vzhodu in jugu pa flišno vznožje Vremščice in flišni Brkini. Proti severozahodu se preko Divaškega krasa nadaljuje v kraških planjavah in gričevjih.

Površje Škocjanskega krasa je v grobem uravnano, v drobnem pa močno razčlenjeno. Ker ga gradijo apneneci, se je tu razvil značilni tip reliefa, prav po tej pokrajini imenovan kras.

Glavni vzrok za nastanek krasa in kraškega reliefa je topnost kamenin, ki gradijo zemeljsko površje. Voda glavni mineral apnenca kalcit raztaplja in ga odnaša skozi podzemne kanale v obliki raztopine. Zato na površju kameninskega drobirja skorajda ni.

Padavinska voda na Krasu odteka skozi razpoke v podzemlje. Tako nastanejo jame, na površju pa kraške kotanje različnih velikosti. Najpogostejše so vrtače. To so lijakaste ali skledaste vdolbine, povečini do 10 m globoke in s premerom do 50 m. Nastale so tam, kjer je navpično prenikanje v globino mogoče in raztapljanje kamnine najmočnejše.

Vrtače so zelo pomembna reliefna oblika na Škocjanskem krasu. Z njihovih pobočij in dna je bilo kamenje odstranjeno, dno pa izravnano. Del kamenja je bil podkovan pod prst v dnu vrtače, preostali del pa zložen v suhe zidove. To je predstavljalo prve skromne njive na Krasu. Dna vrtač so bila uporabljena tudi za vodne zbiralnike – kale – za napajanje živine. Ilovica v dnu vrtač je postala neprepustna, če je bila dobro pregnetena.

Veliko večje kot vrtače so udornice. Nastale so z rušenjem stropov nad podzemnimi votlinami. Običajno imajo strma pobočja, pa tudi navpične skalne stene so pogoste. Udornice ne nastanejo nenadoma z udorom, ampak z dolgotrajnim krušenjem stropa in sten nad dvoranami ter tokavo podzemne Reke, ki raztaplja odpadlo kamenja in ga tako odnaša proč.

Največji udornici sta 122 m globoki dol Sokolak, katerega prostornina znaša 8,5 milijona m³, in Globočak, katerega prostornina znaša 4,6 milijona m³. Skupina udornic, ki je nastala pri vходу v Škocjanske jame (Velika dolina, ki je globoka 164 m, Mala dolina, Sapendol in dol Lisična), pa ima skupno prostornino 6,2 milijona m³.

Posebna oblika na površju nad Škocjanskimi jamami so brezstropne jame. Nastanejo z zniževanjem površja zaradi raztapljanja apnenca, medtem ko se jame, ki jih je vodni tok že zapustil, ne spreminjajo. Ko površje doseže jamo, tej najprej razkroji strop in jama se odpre. Nad Škocjanskimi jamami se nahajata velika nekdanja jama in velik stalagmit, ki stoji na prostem.

2.1.1.3 Hidrološke značilnosti

Jamo je oblikovala ponikalnica Reka, ki zbere večino vode na neprepustnih flišnih kamninah. Njen srednji pretok pred ponori je 8,95 m³/s, ob izjemnih poplavih pa do 387 m³/s. Po močnih padavinah Reka poplavlja. Običajne poplavne vode sežejo v jami do 30 m visoko, najvišje znane pa so dosegle višino 132 m. Reka teče od Škocjanskih jam skozi kraško podzemlje proti približno 35 km oddaljenim izvirov Timave na italijanski strani.

Ocena stanja

V tem poglavju se opis stanja nanaša zgolj na površinski tok Reke v zavarovanem območju. Preostanek površinskega toka je obravnavan v 3. poglavju te resolucije.

- Površinske vode

Po podatkih iz publikacije *Ocena stanja površinskih voda za Slovenijo v obdobju 2009–2014* (Agencija Republike Slovenije za okolje; v nadaljnjem besedilu: ARSO Ljubljana, 2015) je kemijsko stanje Reke v zavarovanem območju v obdobju 2009–2013 dobro z visoko stopnjo zaupanja. Ekološko stanje Reke je prav tako dobro, vendar s srednjo stopnjo zaupanja, ekološko stanje Reke glede na vsebnost posebnih onesnaževal v obdobju 2009–2014 pa je zelo dobro s srednjo stopnjo zaupanja.

- Podzemne vode

Po podatkih ARSO je bilo kemijsko stanje vodnega telesa Obala in Kras z Brkini leta 2015 dobro. Količinsko stanje vodnega telesa Obala in Kras z Brkini je prav tako dobro. Enako je veljalo tudi za leta od 2012 do 2015 (Ocena kemijskega stanja podzemnih voda v Sloveniji v letu 2015, Agencija Republike Slovenije za okolje, Ljubljana, november 2016).

Kljub temu v Škocjanskih jamah še vedno občasno nastajajo pene, katerih izvor še ni povsem pojasnjen. To lahko kaže na onesnaženja Reke, kar lahko negativno vpliva na podzemno živalstvo ne le Škocjanskih jam, ampak celotnega podzemnega toka Reke in kraškega vodonosnika nasploh. Rezultati analiz ne kažejo odstopanj od večletnega povprečja na posameznem merilnem mestu.

2.1.2 Živa narava

2.1.2.1 Habitatni tipi

Kartiranje habitatnih tipov za zavarovano območje parka z okolico je leta 2014 po predpisani tipologiji opravil Center za kartografijo favne in flore (v nadaljnjem besedilu: CKFF). Tipologija temelji na rastlinskih združbah v kombinaciji s strukturnimi elementi in rabo tal. Popisanih je bilo 97 habitatnih tipov. Najznačilnejši habitatni tipi za park so predstavljeni v nadaljevanju.

Melišča, skalne stene in jame

Najznačilnejši habitatni tipi te skupine so apnenčaste stene z vegetacijo skalnih razpok in termofilna melišča. Na delih sten, ki so manj strmi, je ponekod razvita bujnejša vegetacija, prevladujejo pa vrste kamnitih kraških pašnikov in termofilnih gozdov mešanih listavcev. Prav tako se na delih, kjer ni zelo intenzivnega premikanja materiala, zaraščajo tudi melišča. V spodnjem delu skalnih sten nad strugo reke Reke in njenim ponorom je še en habitatni tip, in sicer vlažne skalnate stene. Gre za pomemben habitatni tip, ki je ena od posebnosti parka in v katerem so termofilni in glacialni relikti.

Sklenjene gozdne površine

Na celotnem območju kartiranja prevladujeta termofilni gozd mešanih listavcev in termofilni hrastov gozd. Na večjih površinah je termofilnim drevesnim vrstam kot posledica pogozdovanja v preteklosti primešan črni bor ali pa ta tvori samostojne sestoje.

Termofilni gozdovi mešanih listavcev, termofilni hrastovi gozdovi in hrastovo-belogabrovi gozdovi so določeni v Uredbi o habitatnih tipih (Uradni list RS, št. 112/03, 36/09 in 33/13; v nadaljnjem besedilu: Uredba o habitatnih tipih). Primes črnega bora oziroma smreke za te gozdne habitatne tipe pomeni neugodno stanje ohranjenosti.

Druge površine z drevesnimi vrstami

Mejice in manjše skupine dreves ter grmov najdemo na celotnem območju kartiranja. Predstavljajo pomemben habitatni tip, saj predstavljajo pomembno zatočišče in selitvene koridorje številnim živalskim vrstam. Po vrstni sestavi so zelo podobne okoliškim gozdovom in grmiščem.

Ekstenzivna suha travišča

Med ekstenzivnimi travniškimi površinami prevladujejo različni tipi vzhodno submediteranskih (submediteransko-ilirskih) suhih in polsuhih travišč. Kraška travišča so nastala kot posledica krčenja gozdov za pašnike. Sodijo med vrstno najpestrejše habitatne tipe pri nas. Z opuščanjem ekstenzivne paše drobnice in posledičnim zaraščanjem so se njihove površine začele močno krčiti. Na globljih, za kmetijsko obdelavo primernejših tleh, pa jih ogroža tudi intenziviranje rabe. Na območju kartiranja je vsekakor več površin, ki se zaraščajo, kot takih, ki so prešle v intenzivno kmetijsko rabo. To je z naravovarstvenega stališča dobro, saj je zaraščajoče se površine lažje povrniti v prvotno stanje kot tiste, ki so bile preveč gnojene.

Vode, prodišča in obvodna vegetacija

Največjo površino med vodami predstavlja reka Reka, ki ima tudi visoko naravovarstveno oceno. Visoko ovrednoteni so tudi potoki, ki pa imajo vodo samo občasno. V strugi reke Reke je nekaj prodišč, ki so večinoma porasla z vrbovjem.

Ocena stanja

Uredba o habitatnih tipih določa habitatne tipe, ki se prednostno, glede na druge habitatne tipe, prisotne na celotnem območju Republike Slovenije, ohranjajo v ugodnem stanju, in ureja usmeritve za njihovo ohranjanje.

Habitatni tip je v ugodnem stanju, če je naravna razširjenost habitatnega tipa in območij, ki jih posamezni habitatni tip znotraj te razširjenosti pokriva, stabilna ali se veča, če obstajajo in bodo v predvidljivi prihodnosti verjetno še obstajali posebna struktura habitatnega tipa ter naravni procesi ali ustrezna raba, ki zagotavljajo njegovo dolgoročno ohranitev, in če je zagotovljeno ugodno stanje za ta habitatni tip značilnih prostoživečih rastlinskih ter živalskih vrst.

Primerjava monitoringa iz leta 2014 in niza podatkov preteklih kartiranj habitatnih tipov za skoraj vse enote monitoringa kaže zmanjšanje površin negozdnih habitatnih tipov, ki jih varuje Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (UL L št. 206 z dne 22. 7. 1992, str. 7), zadnjič spremenjena z Direktivo Sveta 2013/17/EU z dne 13. maja 2013 o prilagoditvi nekaterih direktiv na področju okolja zaradi pristopa Republike Hrvaške (UL L št. 158 z dne 10. 6. 2013, str. 193; v nadaljnjem besedilu: Direktiva o habitatih). Hkrati se je v vseh enotah monitoringa povečala površina intenzivnih kmetijskih površin, vendar ne na račun povečanja njiv (površina teh se je marsikje zmanjšala), ampak na račun intenzivnih travnikov.

2.1.2.2 Rastlinstvo

Škocjanske jame z okolico imajo zaradi zelo razgibanega reliefa izredno pester rastlinski svet. V parku so nahajališča nekaterih endemičnih, redkih ali ogroženih vrst, ki so tudi na rdečem seznamu praprotnic in semenk Slovenije: bršljanov pojalnik (*Orobanche hederæ*) z edinim nahajališčem, wettsteinova mrtva kopriva (*Lamium wettsteinii*) z enim izmed dveh nahajališč in justinova zvončica (*Campanula justiniana*) s klasičnim nahajališčem. Posebne mikroklimatske razmere v dnu dolin, ki nastanejo zaradi nizkih temperatur, omogočajo uspevanje nekaterih hladnoljubnih, značilno alpskih rastlin, kot so avrikelj (*Primula auricula*), skorjasti kamnokreč (*Saxifraga crustata*), dvocvetna vijolica (*Viola biflora*) in skalna kernejevka (*Kernera saxatilis*), 40 m višje pa zaradi toplega zraka, ki pozimi izteka iz jame, uspevajo izrazito toploljubne vrste, npr. venerini lasci (*Adiantum capillus-veneris*), ostrolistni beluš (*Asparagus acutifolius*) in rdečeploдни brin (*Juniperus oxycedrus*). Rast tako nasprotujočih si rastlin skupaj je v naravi velika redkost.

Na vhodih stranskih rogov, kot sta Schmidlova dvorana in Tominčeva jama, rastejo rastline, prilagojene ekstremnim svetlobnim razmeram. Med cvetnicami so najbolj značilne navadni bršljan (*Hedera helix*), fuchsov grint (*Senecio fuchsii*), navadni zajčji lapuh (*Mycelis muralis*), kljukastosemenska zvezdica (*Stellaria montana*) in razrasla krišina (*Parietaria judaica*). Med praprotni opazimo rjavi sršaj (*Asplenium trichomanes*) in jelenov jezik (*Phyllitis scolopendrium*). Najgloblje v vhodne dele jam sežejo le nekateri mahovi in alge. Prav tako se v osvetljenem delu Schmidlove dvorane nahajajo posebne kapniške strukture, imenovane stromatolitni stalagmiti, katerih rast je biološko pogojena. Notranja struktura takšnih kapnikov je zapletena, saj jo sestavljajo izmenične plasti eolskih sedimentov, kalcita in detritusa. V jami je 21 stromatolitnih stalagmitov, od katerih je večina v začetni fazi rasti oziroma je njihova rast ustavljena.

Okrog razsvetljave v jami je ponekod opazna porast z rastlinami, kot so alge, mahovi in praproti, skupno poimenovanimi tudi lampenflora (v nadaljnjem besedilu: lampenflora).

Ocena stanja

Zavarovane rastlinske vrste v parku, ki so uvrščene v Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (Uradni list RS, št. 82/02 in 42/10), so v ugodnem stanju. Vrste so večinoma vezane na stanje habitatov, ki so v ugodnem stanju ohranjenosti. Reliktna flora v udornicah, to je rastlinstvo, ki se je tukaj ohranilo še iz hladnejših obdobij Zemljine preteklosti, je v ugodnem stanju ohranjenosti. Rastišča so pretežno nepristopna obiskovalcem in ni nevarnosti, da bi jih obiskovalci ogrozili. Rastišča so v celoti podvržena naravni sukcesiji. Rastišča jadranske smrdljive kukavice so v stabilnem stanju. Tujerodne invazivne vrste v parku so občasno opažene, vendar ne povzročajo bistvenega pritiska na populacije avtohtone flore. Na prodiščih Reke v soteski se v omejenem obsegu pojavljajo enoletnice, kot so žlezava nedotika, enoletna suholetnica, kanadska zlata rozga in topinambur. Pojavljanje ameriškega pajesena je uspešno zatirano in omejeno.

2.1.2.3 Živalstvo

V parku je pester preplet submediteranske in subalpinske favne.

Polži

Park naseljujejo vrste polžev zelo različnih arealnih tipov: mediteranski, severnodinarski, zahodnoevropski, alpski, južnoevropski, vzhodnoalpski, jadranski in holarktični tip.

Metulji

Na zavarovanem območju parka je zabeleženih 90 vrst dnevnih metuljev, ki predstavljajo 50 % na ozemlju Republike Slovenije živečih dnevnih vrst. Med njimi je 18 evropsko in nacionalno ogroženih vrst, kar pomeni 20 % v parku registriranih vrst ali 10 % favne dnevnih metuljev Slovenije. Največ (72 %) ogroženih vrst živi na suhih kraških travnikih, približno polovica (44 %) na zaraščajočih suhih travnikih in približno tretjina (33 %) na svetlih gozdnih poteh. Prisotne so vrste, ki determinirajo območje Natura 2000 Kras: črtasti medvedek (*Euplagia quadripunctaria*), petelinček (*Zerynthia polyxena*), travniški postavnež (*Euphydryas aurinia*) in črni apolon (*Parnassius mnemosyne*).

Na Krasu živi endemitni kraški pavlinček (*Perisomena caecigena*), v jamskem sistemu pa troglofilna vrsta (občasni jamski prebivalec) jamski pedic (*Triphosa dubitata*) (Linnaeus, 1758) in nočni metulj iz družine pedicev (*Geometridae*).

Ptice

V parku je bil nazadnje izveden celovit popis ptic med letoma 2010–2013. Zabeleženih je bilo 81 vrst in od tega 49 gnezdil. Najštevilčnejše gnezdilke znotraj meja parka so črnoglavka (*Sylvia atricapilla*), taščica (*Erithacus rubecula*), kos (*Turdus merula*), ščinkavec (*Fringilla coelebs*) in močvirska sinica (*Poecile palustris*). Največje število prešteti planinskih hudournikov (*Apus apus*) je bilo 72 (36 parov). Leta 2011 smo registrirali šest samcev lesne sove (*Strix aluco*), slišalo pa se je tudi oglašanje mladičev. Gnezdečo populacijo ocenjujemo na 6–10 parov. V vasi Vremski Britof smo registrirali enega velikega skovika (*Otus scops*). Gnezdečo populacijo ocenjujemo na 1–3 pare. Opazili smo, da so skalni golobi (*Columba livia*) v parku morfološko zelo variabilni. Večina skalnih golobov ima barve in vzorce, značilne za domače golobe. Na podlagi opazovanj sklepamo, da tu gnezdeči golobi pripadajo domači obliki. Sokol selec (*Falco peregrinus*) uspešno gnezdi na območju Sokolaka, večinoma tudi z uspešno reprodukcijo. Na reki Reki je najštevilčnejša ptica, ki je vezana na vodo, siva pastirica (*Motacilla cinerea*). Večinoma gnezdi 8–10 parov sivih pastiric. Povodni kos (*Cinclus cinclus*) ni številčen. Ocenjujemo, da v zavarovanem območju parka gnezdi 1–2 para. Opažene so tudi mlakarice. Ker večji del parka pokrivajo gozdovi in dlje časa opuščena kmetijska krajina, v parku od gnezdil ni prisotnih sicer značilnih vrst kmetijske krajine Krasa, kot so poljski škranec (*Alauda arvensis*), rjava penica (*Sylvia communis*), prosnik (*Saxicola rubicola*), repnik (*Linaria cannabina*), rumeni strnad (*Emberiza citrinella*) in veliki strnad (*Emberiza calandra*). V parku je veliko skalnih sten, v katerih gnezdijo ogrožene in redke vrste, ki so vezane na takšen habitat. Planinski hudournik (*Apus melba*) je v Sloveniji redko razširjena vrsta. Regionalni varstveni pomen z vidika ptic dajeta parku tudi reka Reka in njen kanjon. Park je znotraj Krasa najpomembnejše območje za sivo pastirico in edino območje na Krasu, kjer gnezdi povodni kos.

Živalstvo v Reki

V površinskem toku Reke je bilo na podlagi vzorčenja s semikvantitativno metodo, t. i. »kick sampling« ugotovljenih 21 skupin velikih nevretenčarjev, ki jim pripada 97 taksonov. Večino makrozoobentosa predstavljajo ličinke žuželk – enodnevnice (Ephemeroptera), vrbnice (Plecoptera), kačji pastirji (Odonata), stenice (Heteroptera), mladoletnice (Trichoptera), dvokrilci (Diptera), hrošči (Coleoptera) in mrežokrilci (Neuroptera), ki preživijo le del svojega življenjskega cikla v vodi. Poleg teh so bili najdeni tudi osebki ožigalkarjev, vrtinčarjev, polžev, školjk, maloščetincev, pijavk, pršic in rakov (vodne bolhe in ceponožci) ter enakonožcev (*Asellus acuticus cavernicolus* in *Trichonichus stameri*). Ribe so zastopane v glavnem s postrvjimi in ciprinidnimi vrstami. Te živijo tudi v začetnih delih podzemne Reke zaradi katastrofičnega drifta in le redko preživijo več časa v podzemlju. V Reki živijo vrste, značilne predvsem za površinske vodotoke južne Evrope. Občasno je ugotovljena prisotnost primorskega koščaka (*Austropotamobius pallipes*) v soteski Reke, in sicer pred ponorom. Povsem običajno je v tolmunih Reke opažen hribski urh (*Bombina variegata*) v vseh razvojnih stadijih.

Podzemno živalstvo Škocjanskih jam

Zaradi zemljepisnih in zgodovinskih razmer so začeli podzemeljski živelj raziskovati prav na Slovenskem krasu, in sicer v okolici Postojne. Prvi znanstveno opisani troglobiont (prava podzemna vrsta, ki ves življenjski cikel preživi v jami) je bila leta 1758 človeška ribica ali močeril (*Proteus anguinus*). Nato je bil v letu 1832 opisan hrošček drobnovratnik (*Leptodirus hochenwartii*). Šele kasneje so se zvrstile najdbe tudi drugod po današnjem ozemlju Republike Slovenije. Danes je znano, da imamo v Sloveniji s približno 200 vrstami eno najbogatejših kopenskih jamskih favn, z 200 vodnimi vrstami pa daleč najbogatejšo vodno troglobiotsko favno na svetu.

Škocjanske jame sodijo v skupino jam z bogato podzemno favno. Bivališče nudijo zlasti nevretenčarjem, med katerimi so mnogi tako dobro prilagojeni na življenje brez svetlobe in razmere, kjer je hrana količinsko in kakovostno revna, da so postali prave podzemeljske živali. Vodne in terestične habitate naseljujejo mnoge vrste podzemeljskih organizmov, in sicer raki ceponožci in enakonožci, polži, dvojnonogi, žuželke in človeška ribica.

Pestrost življenja v jami dopolnjujejo številni netopirji, med njimi dolgokrili netopir (*Miniopterus schreibersi*), katerega kolonija se seli med Škocjanskimi jamami in Predjamo, ter dolgonogi netopir

(*Myotis capaccinii*). Zimske kolonije dolgokrilega netopirja dosegajo število 7 000 osebkov, poletne kolonije pa nekaj tisoč osebkov. Ostale vrste so manj abundantne. Vrste, ki jih je mogoče najti v jami v času hibernacije ali porodniških kolonij, so še veliki podkovnjak (*Rhinolophus ferrumequinum*) in mali podkovnjak (*Rhinolophus hipposideros*), širokouhi netopir (*Barbastella barbastellus*) ter navadni netopir (*Myotis myotis*).

Vrstno najobsežnejše je živalstvo, ki ga prinašajo curki prenikajoče vode iz epikrasa (kamninski sloj tik pod površjem) v Škocjanske jame. Obsega predstavnike 11 skupin živali, in sicer vrtinčarje, gliste, polže, maloščetince, pršice, med raki dvoklopnike, ceponožce, enakonožce in postranice ter med žuželkami skakače in ličinke dvokrilcev. Najbogatejše zastopana živalska skupina v epikrasu so ceponožni raki. Med njimi je bilo najdenih 32 vrst, ki pripadajo 16 rodovom in trem družinam (Pipan 2003; Pipan 2005). Večina teh vrst (24) je zašla v jamsko okolje s preniklo vodo, drugi pa so bili najdeni v ponikalnici. Dvanajst vrst, ki poseljujejo epikraški habitat, je stigobiontskih – so pravi predstavniki podzemeljskih vod. Ugotovljenih je bilo pet novih vrst in vrsta *Elaphoidella slovenica* Wells (syn. *Elaphoidella karstica*), ki je endemit Škocjanskih jam. Iz najdišč v Škocjanskih jamah so bile prvič opisane vrste rakcev Copepoda (*Moriaropsis scotenophila*) in jamski samook (*Speocyclops infernus*) že leta 1930.

Med podzemnim živalstvom Reke se nahajajo nekatere stigobiontske vrste, in sicer Polychaeta: jamski cevkar (*Marifugia cavatica*), Turbellaria: jamski vrtinčar (*Dendrocoeleum spaeleum*), amfipode: reška slepa postranica (*Niphargus timavi*) in kapniška slepa postranica (*Niphargus Cf. Stygiu*), deseteronožci: jamska kozica (*Troglocaris sp.*) in Amphibia: človeška ribica (*Proteus anguinus*), ki ji predstavlja podzemna Reka oziroma vodonosnik Krasa skrajno severozahodno točko razširjenosti areala v vodah Dinarskega krasa.

Terestrično podzemno živalstvo v parku obsega 13 vrst, in sicer rake enakonožce, jamskega polžka, dvojnogo, palpigrada in paščipalca, med žuželkami jamske skakače rodu *Oncopodura in Onychiurus* ter dve vrsti jamskih hroščev. V zadnjih letih se je odkrilo prisotnost palpigrada *Eukoenia* sp. in jamskega paščipalca *Chthonius spelaeophilus*. Jamska mokrica in rakec rodu *Alpioniscus* sta amfibična. Terestrične vrste živijo v glavnem okoli organskih ostankov na tleh (gvano, les). Na površinskem vodnem filmu na majhnih lužicah, kjer se hranijo z organsko snovjo, ki se ujame na površino, živijo skakači.

Ocena stanja

Živalske vrste, navedene v tem poglavju, so v ugodnem stanju. Vrste so vezane na stanje habitatnih tipov, kjer živijo, in ti so na zavarovanem območju parka večinoma v ugodnem stanju ohranjenosti. Živalstvo Reke je v dobrem stanju ohranjenosti. Stanje ptic v parku je ugodno. Večinoma je vezano na stanje populacij na širšem območju posebnega območja varstva Krasa (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI5000023) in na vrste, ki živijo na tem območju. Habitatni, na katere so vezane vrste ptic, ki se prednostno varujejo, so v zavarovanem območju parka v ugodnem stanju ohranjenosti. Turistični obiski so za zdaj omejeni na udornicah Velika in Mala dolina ter prvem ponoru Reke pod Škocjanom, kjer je stanje ptic stabilno.

Veliki pupek in hribski urh sta vezana na vodna telesa ter sta v parku v ugodnem stanju ohranjenosti, prav tako kot habitatni tipi, ki so ključnega pomena za njuno ohranjanje.

Populacije vseh ugotovljenih vrst netopirjev v parku so v ugodnem stanju, enako tudi habitatni tipi, ki so za te populacije bistvenega pomena (Škocjanske jame, mejice, rečni bregovi, gozd, jame, ki niso odprte za javnost). Turistični obisk jame je sicer poleti speljan v neposredni bližini porodniških kolonij nekaterih vrst, vendar je njihovo stanje ugodno. Ekološko stanje habitatnega tipa netopirjev v jamskem sistemu se je deloma izboljšalo (nova osvetlitev, zimski obisk poteka po spodnji poti). Skušali bomo optimizirati stanje tudi v času porodniških kolonij. Obseg, torej površina habitatnega tipa netopirjev v jamah, ostaja nespremenjen.

Podzemno troglobiontsko živalstvo je v verjetno ugodnem stanju ohranjenosti. Vsekakor je prisoten pritisk turističnega obiskovanja jamskega sistema, kar se pozna pri verjetno manjši abundanci, prevsem nekaterih vrst iz vrha prehranjevalne verige (Coleoptera) v nekaterih predelih jam. V celotnem turističnem delu jam ni več razširjanja alohtone nejamske favne v okolici reflektorjev (kjer se je pojavljala lampenflora), saj so bili ti v letu 2014 v celoti zamenjani. Najštevilčnejše ugotovljeno podzemno živalstvo je v epikraški coni (tik pod površjem), ki ni pod vplivom obiskov jamskega sistema, pač pa je bolj vezana na stanje površja in rabo tal na površju neposredno nad jamskim sistemom in je v ugodnem stanju. Stigobiontsko živalstvo sistema Škocjanskih jam je v ugodnem stanju ohranjenosti, določeno je z ekološkim stanjem vodotoka – Reke.

Tujerodne invazivne vrste v parku so le občasno opažene in ne povzročajo bistvenega pritiska na populacije avtohtone favne. Najbolj problematične utegnejo biti vodne vrste. Pri pojavih vnosa ciprinidnih vrst v stoječa vodna telesa na zavarovanem območju parka so le-te ustrezno odstranjene.

2.1.3 Varstveni statusi

2.1.3.1 Naravne vrednote

V zavarovanem območju parka je 54 naravnih vrednot, določenih s Pravilnikom o določitvi in varstvu naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 111/04, 70/06, 58/09, 93/10 in 23/15; v nadaljnjem besedilu: Pravilnik o določitvi naravnih vrednot), od tega 14 območij naravnih vrednot državnega pomena, 13 točk naravnih vrednot državnega pomena in 25 jam, ki so prav tako naravne vrednote državnega pomena.

Velika večina naravnih vrednot je vezana na kraško hidrologijo, geomorfologijo in geologijo, predvsem znotraj sistema Škocjanskih jam. Ker ima jama izjemen pomen, so upravljavske aktivnosti prednostno podrejene ohranitvi, zavarovanju in predstavitvi tega edinstvenega naravnega objekta.

Varstvene usmeritve

Usmeritve za dejavnosti na območju naravnih vrednot izhajajo iz varstvenih režimov 8., 9. in 10. člena ZRPŠJ.

Po Uredbi o zvrsteh naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 52/02 in 67/03; v nadaljnjem besedilu: Uredba o zvrsteh) so varstvene usmeritve za varstvo naravne vrednote usmeritve za posege in dejavnosti človeka na naravni vrednoti in na območju, ki je z naravno vrednoto vidno ali funkcionalno povezano, z namenom, da se naravna vrednota ohranja. Posegi in dejavnosti se izvajajo na naravni vrednoti, če ni drugih prostorskih ali tehničnih možnosti za izvedbo posega ali opravljanje dejavnosti, in sicer v skladu z usmeritvami, ki so določene v Uredbi o zvrsteh.

Podrobnejše varstvene usmeritve za varstvo posamezne zvrsti naravnih vrednot ali za posamezno naravno vrednoto so določene v Pravilniku o določitvi naravnih vrednot. Konkrétne varstvene usmeritve in naravovarstveni pogoji za posege in dejavnosti na naravni vrednoti ter na območju vpliva na naravno vrednoto so določeni v naravovarstvenih smernicah.

Razvojne usmeritve za naravne vrednote so usmeritve za rabo naravnih vrednot z namenom njihove ohranitve. Naravne vrednote se praviloma ohranjajo v obstoječi rabi, ki mora potekati sonaravno, da ne ogroža obstoja naravne vrednote in ne ovira izvajanja njenega varstva. Naravne vrednote so namenjene predvsem doživljanju narave, izobraževanju, vzgoji, znanstveno-raziskovalnemu delu ali naravi prijazni rekreaciji.

Ocena stanja

Stanje naravnih vrednot v parku se ocenjuje kot dobro. Naravni procesi v jamah in udornicah, kar predstavlja veliko večino med vsemi naravnimi vrednotami v parku, v glavnem potekajo nemoteno. Vhodi v sistem Škocjanskih jam in tudi v Mušjo ter Skeletno jamo so zaradi kontrole obiska in preprečevanja morebitnih poškodb zaprti z vrati. Vhod v Škocjanske jame je zavarovan tudi z video-nadzornimi kamerami, vhoda v Mušjo in Skeletno jamo pa s senzorjem vloma.

Izvajanje del in organizacija obiska v sistemu Škocjanskih jam in površinskem delu parka sta podrejena ohranjanju narave in skrbi za nemoten ter varen obisk. Sem sodijo npr. čiščenje prepadnih sten in postavljanje lovilnih mrež zaradi krušenja kamenja ter obnova poti. Jama je z izjemo poškodb iz preteklosti v dobrem stanju, nekatere poškodbe pa je mogoče sanirati. Problem osvetlitve v jami z lampenfloro se rešuje s Protokolom za zaviranje rasti lampenflore v Škocjanskih jamah.

Tudi druge jame v parku so v glavnem v naravnem stanju z izjemo redkih v bližini Dolnjih Ležeč, ki so nekoč služile za smetišča in so do vrha zatrpane z odpadki in drugim materialom. Ena od jam je bila leta 2015 očiščena. Melišča v udornicah so stabilna, medtem ko se njihova dna ponekod zaraščajo.

Občasna nihanja kakovosti vode ne kažejo večjih odstopanj od dolgoletnih povprečij, kljub temu pa motijo pene, ki se nabirajo ob slapovih in brzicah v podzemnem toku Reke, in plastični odpadki v zaključnem delu podzemnega kanjona (Martelova dvorana, Mrtvo jezero), ki jih ob visoki vodi zaradi sifona Reka odlaga na bregovih struge ali plavajo na vodi. Podrobneje stanje voda ureja 3. poglavje te resolucije.

Prisotni so nasadi tujerodnih iglavcev v Mali in Veliki dolini ter soteski Reke, kar se bo s počasno premeno nadomestilo z avtohtonimi drevesi. Drevesa iz seznama naravnih vrednot, predvsem lipe v Škocjanu in Matavunu, so negovana in zdrava.

2.1.3.2 Ožja zavarovana območja

V parku so soteska Reke v dolžini približno 2,5 km pred ponorom v Škocjanske jame, spodnji del soteske Sušice do sotočja z Reko, osrčje parka z Veliko in Malo dolino ter vasmi Matavun, Škocjan in Betanja, niz udornic na južni in severni strani ter površje nad Škocjanskimi jamami. Zaradi posebne naravne, kulturne, zgodovinske in estetske vrednosti so v parku posamezni deli nepremične naravne in kulturne dediščine posebej zavarovani z ZRPŠJ.

Naravni spomeniki

Kot naravni spomeniki so zaradi svojih posebnih značilnosti kot vzorčni primer nekega naravnega pojava zavarovani naslednji deli parka:

1. Mala dolina in Velika dolina do roba udornice;
2. brezno Okroglica;
3. stene in bregovi slepe doline Reke v dolžini in širini 150 m pred vhodom v Mahorčičevo dvorano;
4. podzemne jame na območju parka:
  - Škocjanske jame (Škocjanski jamski splet),
  - Velika jama na Prevali ali Mušja jama,
  - Mala jama na Prevali ali Skeletna jama,
  - jama Škrlica;
5. Kapnik v Lipjih jamah pri Divači.

Varstveni režim za naravne spomenike je predpisan v 9. in 10. členu ZRPŠJ.

2.1.3.3 Območje Natura 2000

Park je v območju Nature 2000, in sicer posebno območje varstva Kras (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI5000023; v nadaljnjem besedilu: POV) in posebno ohranitveno območje Kras (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI3000276; v nadaljnjem besedilu POO Kras). V park sega tudi skrajni zahodni del posebnega ohranitvenega območja Reka (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI3000223; v nadaljnjem besedilu POO Reka).

Preglednica 2: Pregled območij Natura 2000 POV Kras (SI5000023), POO Kras (SI3000276) in POO Reka (SI3000223) v parku

Koda območja	Ime območja	Vrsta varovanega območja	Površina [km ²]	Delež v RPŠJ (v %)	Delež območja v parku glede na skupno površino območja (v %)
SI3000276	Kras	POO	474,86	99	0,87
SI5000023	Kras	POV	498,45	99	0,83
SI3000223	Reka	POO	0,05	1,25	1,21

Ukrepi za vse vrste Natura 2000 se izvajajo v skladu s smernicami, navedenimi v Programu upravljanja območij Natura 2000, in so predstavljeni v preglednicah z nalogami za posamezne cilje ter v usmeritvah za kmetijstvo in gozdarstvo.

V nadaljevanju je krajši opis zgoraj omenjenih območij Natura 2000.

POO Kras (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI3000276)

Posebno ohranitveno območje POO Kras predstavlja obsežna apneniška planota v jugozahodnem delu Slovenije in severozahodni del Dinarskega krasa, kjer nastajajo številni površinski in podzemeljski kraški pojavi ter obstajajo evropsko pomembni habitatni tipi (jame, suha travnišča, brinovja, črničevje, skalne stene ipd.). Območje je življenjski prostor evropsko ogroženih rastlinskih in živalskih vrst (netopirji, metulji, hrošči, dvoživke, ptice) ter selitveni koridor ujed in velikih sesalcev.

V parku so bile po zadnjih podatkih evidentirane naslednje vrste iz habitatne direktive, ki opredeljujejo območje Kras: človeška ribica, veliki pupek, hribski urh, ozki vretenec, travniški postavnež, rogač, bukov kozliček, črtasti medvedek, petelinček, črni apolon, mali podkovnjak, veliki podkovnjak, dolgonogi netopir, dolgokrili netopir, navadni netopir in v neposredni okolici tudi vejcati netopir. Kot edina rastlinska vrsta je bila leta 2015 najdena jadranska smrdljiva kukavica. Posebej pomembne med njimi so vrste, ki imajo v parku obsežne populacije, npr. netopirji. Novembra leta 2016 je bilo v parku znanih 21 vrst netopirjev, kar park uvršča na sam vrh ožjih območij z največjo biodiverzitetjo netopirjev v Sloveniji. Z nadaljevanjem raziskav v parku pričakujemo še vsaj dve do tri dodatne vrste netopirjev.

Za območje Natura 2000 Kras je kvalifikacijskih vrst netopirjev osem, od katerih je bilo šest najdenih znotraj parka. Posebej velja poudariti vrste, kot je npr. dolgokrili netopir, ki ima prezimovalne in porodniške kolonije na stropu podzemnega kanjona Reke z več tisoč osebki. Pomembne so tudi kolonije velikega podkovnjaka in dolgonogega ter navadnega netopirja, ki pa niso tako številčne. V parku in okolici je zadostna površina gozda, mejic, košenic, vodnih površin in grmičevja, kar je nujno za ohranjanje netopirjev.

V Škocjanskih jamah redno poteka spremljanje stanja netopirjev. Pri nekaterih vrstah obstaja pritisk na njihovo življenjsko okolje ali vrsto. Območje prezimovalnih kolonij nekaterih vrst netopirjev je vzdolž pohodnih poti v jami, kjer poteka turistični obisk. Območje, kjer se nekatere vrste prehranjujejo (prehranjevalni habitat), sega tudi na površine izven parka. Na splošno velja, da se netopirjev v prezimovališčih ne moti s hrupom, osvetljevanjem in spreminjanjem mikroklimе. Samic z mladiči v porodniških kolonijah se ne vznemirja, ker je to usodno predvsem za mladiče. V primeru motenj

netopirji največkrat zapustijo zatočišča, s čimer se lahko poveča njihova smrtnost, kar še posebej velja za mladiče. Netopirje moti tudi nenaravna osvetljenost zatočišč.

Glede na monitoring v parku in državni monitoring netopirjev je število malih podkovnjakov, velikih podkovnjakov, navadnih netopirjev in dolgonogih ter dolgokrilih netopirjev znotraj parka stabilno. Po oceni stanja habitatov vrst, ki se pojavljajo v jamskem okolju, je le-to stabilno. V obdobju prezimovanja dodatni ukrepi niso potrebni. Glede na rezultate prihodnjega monitoringa ali podrobnejših raziskav bo za obdobje kotenja treba premisliti o dodatni prilagoditvi osvetljevanja stare turistične poti, ki poteka dokaj blizu visišč porodniške gruče dolgokrilih netopirjev in je ta morda zaradi te osvetlitve delno pod stresom.

Velik problem se lahko hitro pojavi s postavitvijo vetrnih polj, saj so tudi dolgokrili netopirji prepoznani kot ena izmed vrst, ki so lahko žrtve delovanja vetrnic. Zato je treba pri presojah vplivov vetrnic na naravo v polkrogu 40 km od Škocjanskih jam, ne glede na to ali je poseg v območju Natura 2000 ali izven, na podlagi 33.a člena ZON nujno opredeliti, kako bi postavev in delovanje vetrnic lahko vplivalo na populacijo, živečo v Škocjanskih jamah.

Poudariti velja tudi človeško ribico, ki je kvalifikacijska vrsta. Je dinarski endemit, edini jamski vretenčar v Evropi in živi tudi v podzemnem toku Reke. Vrsta je izredno občutljiva na motnje in onesnaženost podzemne vode. Kot dejavnik ogrožanja je treba poudariti organsko in kemijsko onesnaževanje voda Reke. Zaenkrat na območju parka še ne moremo z gotovostjo potrditi prisotnosti jamskega hrošča, dinarskega endemita in kvalifikacijske vrste drobnovratnik POO Kras.

Na suhih traviških živi metulj travniški postavnež. V parku je okrog 50 ha površin suhih travišč, vrsta pa je redno opažena. Ogroža jo opuščanje in zaraščanje teh površin. Po trenutnem vedenju je stanje populacije na podlagi dokumenta Ocena stanja Natura 2000 habitatnih tipov in vrst v parku s strani CKFF iz leta 2016 ocenjeno kot verjetno stabilno (ocene stanj vrst v nadaljevanju tega odstavka so vezane na ta isti dokument). Stanje populacije črtastega medvedka je ocenjeno kot verjetno ugodno. Stanje populacije črnega apolona je ocenjeno kot verjetno ugodno. Petelinček je toploljubna vrsta metulja in je na Krasu pogosta. Pojavlja se predvsem v bolj vlažnih, deloma zaraščenih predelih in v presvetljenih listnatih gozdovih, kjer raste podraščec (*Aristolochia* spp.), ki je hranilna rastlina gosenic. Na zavarovanem območju parka je vrsta splošno razširjena, vendar se pojavlja v nizkih gostotah. Po trenutnem vedenju je stanje populacije ocenjeno kot verjetno ugodno. Stanje populacije petelinčka, travniškega postavneža, črtastega medvedka in črnega apolona bo možno prepoznati šele čez najmanj pet let monitoringa na tem območju. Vrsti hrošča rogač in bukov kozliček sta vezani na lesno biomaso, odmrlo drevje in gozdne površine ter sta prisotna v parku. Ogroža ju predvsem promet, rogača tudi nabiranje osebkov in pretirana uporaba kemikalij ter gnojil. Veliki pupek in hribski urh sta vezana na mokrišča in vodna telesa. Dvoživke so ogrožene predvsem z vnašanjem tujerodnih vrst v vodna telesa, onesnaženjem vode (kemikalije, eutrofikacija) in izgubo habitata (opuščanje kalov in vodnih teles). Vrsta polža ozki vretenec je vezana na močvirne travnike, najdemo pa jo med visokimi steblikami in na obrežnih vrbah ter jelšah. Ogrožajo jo predvsem vodnogospodarski posegi, kot je npr. čiščenje obrežnega in podrtega drevja.

POV Kras (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI5000023)

POV Kras je tretje največje posebno območje varstva za varovanje ogroženih vrst ptic. Na tem območju živijo številne vrste ogroženih ptic z največjimi gnezdečimi populacijami v Sloveniji. Velika uharica, pisana penica, rjava cipa, kotorna in kačar so si našli dom na travnikih, grmiščih in v skalnih stenah na Krasu.

Velik ornitološki pomen dajejo območju močne populacije nekaterih vrst iz priloge I ptičje direktive z visokimi deleži nacionalnih gnezditvenih populacij. Prvi dve vrsti dobro opredeljujeta meje celotnega območja.

V parku so bile po zadnjih podatkih evidentirane naslednje ornitološko pomembne vrste ptic: velika uharica, skalni strnad, sršenar, rjavi srakoper, podhujka, hribski škrjanec, sokol selec, orel kačar, pisana penica, smrdokavra, vodomec, veliki skovik in slavec. Posebej pomembne med njimi so vrste, ki so bile ugotovljene kot gnezdilke, in sicer velika uharica, podhujka, sokol selec, veliki skovik in skalni strnad. Vrste so vezane na habitatne tipe skalnih sten, pobočij, jamskih vhodov, gozdov in kulturne krajine. Za nekatere vrste in njihove življenjske prostore znotraj parka velja, da so pod pritiskom različnih dejavnikov (elektroudari, nočno svetlobno onesnaženje, obiskovalci parka in spreminjanje kulturne krajine na širšem območju izven parka). Območje, kjer se nekatere vrste prehranjujejo (prehranjevalni habitat), sega tudi na površine izven parka.

Stanje vrst ptic Natura 2000 v parku je na podlagi dokumenta Ocena stanja Natura 2000 vrst v Regijskem parku Škocjanske jame 2012–2016 s strani DOPPS iz leta 2016 relativno dobro. Ključna težava so sredjenapetostni daljnovodi, ki v bližnji okolici še niso sanirani in najverjetneje preprečujejo gnezdenje velike uharice. Znotraj samih meja parka bi bilo smiselno vzpostaviti ekstenzivno upravljanje kmetijske krajine. Takšen način bi se splačalo tudi spodbujati. To pomeni negnojene košenice, ki se kosijo enkrat letno ob primernem času (pozno), ponovno vzpostavitev ekstenzivne paše ali košnje na danes zaraščenih deli ter ohranjanje mejic in podobnih struktur. Takšni ukrepi pozitivno vplivajo na vrste kmetijske krajine, kot so npr. hribski škrjanec, rjavi srakoper in smrdokavra. Hkrati je treba obisk, ki je v parku zelo velik, aktivno usmerjati, in sicer na način, da se obiskovalci držijo samo zanje določenih poti in obiskujejo Park na takšen način, da ne predstavljajo nepotrebne motnje pticam.

POO Reka (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI3000223)

Reka z izjemnim hudourniškim odtočnim režimom priteka iz Snežniškega pogorja kot površinska Reka – Velika voda in teče po brkinskem flišu ter ponikne v matični Kras v Škocjanskih jamah. Je življenjski prostor evropsko ogroženih vrst raka primorskega koščaka in rib grbe ter pohre. V poplavnih delih so mestoma dobro ohranjeni vlažni travniki in logi, ki so življenjski prostor ogroženih živalskih vrst metulja strašničinega mravljiščarja in dvoživke hribskega urha. Ob Reki lovijo netopirji veliki podkovnjak, dolgonogi netopir in dolgokrili netopir, ki imajo zatočišče v Škocjanskih jamah. POO Reka poteka v parku od začetka soteske Reke 4 km pred ponorom do samega vhoda Reke v podzemlje. V parku so bile evidentirane naslednje vrste iz Direktive o habitatih, ki opredeljujejo območje Reka: veliki podkovnjak, dolgonogi netopir in dolgokrili netopir, hribski urh in primorski koščak. Prehranjevalni habitat netopirjev je v ugodnem stanju. Prodišča in tolmoni so v nizkih vodostajih ugodno ohranjeni in vseskozi prisotni, da omogočajo hribskemu urhu nemoten razvoj. Zaenkrat je ugotovljena zgolj občasna prisotnost koščaka.

Preglednica 3: Habitatni tipi iz Direktive o habitatih POO Kras, ki so v parku

Habitatni tip	Površina 2004 (ha)	Površina 2014 (ha)	Razlika (ha)
62A0 Vzhodna submediteranska suha travišča (<i>Scorzoneretalia villosae</i>)	52,23 (manj ugodno 16,47 ha)	47,62 (manj ugodno 24,57 ha)	-4,61 (manj ugodno -8,10 ha)
5130 Sestoji navadnega brina (<i>Juniperus communis</i>) na suhih traviščih na karbonatih	1,38	2,50	1,12
8210 Karbonatna skalnata pobočja z vegetacijo skalnih razpok	10,88	13,10	2,22
8310 Jame, ki niso odprte za javnost	0,09	0,09	0,00
8160* Srednjeevropska karbonatna melišča v submontanskem in montanskem pasu	2,67	3,32	0,66

Skupaj habitatni tipi iz POO Kras pokrivajo okoli 66,6 ha površine parka. Stopnja reprezentativnosti teh površin je dobra, stopnja ohranjenosti v parku pa ugodna (razen pri suhih traviščih, ki se postopno zaraščajo). Vrste iz Direktive o habitatih in Direktive 2009/147/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o ohranjanju prosto živečih ptic (UL L št. 20 z dne 26. 1. 2010, str. 7), zadnjič spremenjena z Direktivo Sveta 2013/17/EU z dne 13. maja 2013 o prilagoditvi nekaterih direktiv na področju okolja zaradi pristopa Republike Hrvaške (UL L št. 158 z dne 10. 6. 2013, str. 193; v nadaljnjem besedilu: Direktiva o pticah), ki so vezane na te habitatne tipe na območjih POV, POO Kras in POO Reka, so mali podkovnjak, veliki podkovnjak, dolgonogi netopir, dolgokrili netopir, navadni netopir, vejcati netopir, drobnovratnik, človeška ribica in travniški postavnež, med pticami pa velika uharica, orel kačar, podhujka, hribski škranec, sokol selec, pisana penica, smrdokavra in veliki skovik.

Slovenski kras se v svetovnem merilu ponaša s pestrostjo podzemnega živalstva, med katerimi izstopajo številne endemične vrste. V omrežju Natura 2000 je v okviru habitatnega tipa »(8310) Jame, ki niso odprte za javnost« dolžnost ohraniti pestro jamsko živalstvo, še posebej pa vrste iz Direktive o habitatih. Ohranjanje in varovanje življenjskih okolij in celotnih ekosistemov je najpomembnejše pri varstvu posameznih vrst. Dejavniki motenj in možnega ogrožanja teh habitatnih tipov so: pretirano gnojenje, pretirana paša na enem mestu oziroma premajhni površini, izpusti komunalnih odpadnih voda, uporaba pesticidov, vnašanje alohtonih vrst, tujerodne invazivne vrste, športne prostočasne dejavnosti, turizem (plezanje, jamarstvo, kolesarjenje, pohodništvo), spreminjanje ekologije habitata, odstranjevanje mejic, zaraščanje in urbanizacija znotraj parka.

2.1.3.4 Ekološko pomembno območje

Ekološko pomembno območje je v skladu z uredbo, ki ureja ekološko pomembna območja, območje habitatnega tipa, dela habitatnega tipa ali večje ekosistemske enote, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti.

Ekološko pomembno območje Kras (identifikacijska številka ekološko pomembnega območja: 51100) v celoti pokriva zavarovano območje parka. Zanj je značilna velika pestrost rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov, med katerimi so številni zavarovani, redki ali ogroženi.

2.2. Podatki o kulturni dediščini z oceno stanja

2.2.1 Nepremična kulturna dediščina

V parku je 44 enot kulturne dediščine. Večina jih je razglašena kot kulturni spomenik državnega pomena. Park obsega tri manjša naselja: Škocjan, Betanjo in Matavun. V arhitekturnem in urbanističnem smislu izstopa predvsem vas Škocjan. Po tej značilni prastari naselbini s cerkvijo sv. Kancijana s prostostoječim zvonikom, nekdanje dobro utrjenim gradiščem, so jame tudi dobile svoje ime. Tu je tudi več pomembnih arheoloških območij in lokacij (naselbine, grobišča in jamska najdišča), ki izvirajo iz različnih arheoloških obdobj, in sicer od kamene, bronaste do železne dobe. V soteski Reke so ohranjene ruševine številnih mlinov, nad sotesko stojijo razvaline gradu Školj, v parku in okolici pa so še ohranjene ledenice in kali.

Na tem mestu je naveden splošni pregled kulturne dediščine.

Preglednica 4: Tipi in število enot kulturne dediščine v parku

Tip enote	Število
Arheološka dediščina	17
Memorialna dediščina	8
Naselbinska dediščina	3
Profana stavbna dediščina	15
Sakralna stavbna dediščina	1
SKUPAJ	44

Varstveni režim varovanja kulturne dediščine za to območje je predpisan v 11. členu ZRPŠJ oziroma prostorskih aktih Občine Divača.

Ocena stanja

Materialno stanje stavbne dediščine v parku se lahko oceni kot dobro in v nekaterih primerih kot ogroženo zaradi zapuščenosti (npr. v Škocjanu domačiji št. 5 in 9).

Posebno pozornost je treba nameniti usklajenosti posegov in večjemu upoštevanju varstvenih režimov za kulturno dediščino. Prihaja do večjega števila motečih gradenj in drugih posegov v prostor, za katere je po predpisih o graditvi objektov potrebno kulturnovarstveno soglasje (gradnja lop, mejnih zidov, prekrivanje streh, obarvanje fasad ipd.), vendar tega lastniki pogosto ne pridobijo, čeprav so z obveznostjo seznanjeni.

Registrirana arheološka najdišča v parku so stalno ogrožena z novimi gradbenimi posegi (npr. urejanje infrastrukture in obnova objektov ter mejnih zidov), zlasti v primerih, ko se posegi izvajajo brez vednosti pristojne službe za varovanje kulturne dediščine ali brez pridobitve kulturnovarstvenih pogojev in soglasja, kot to določajo 28. do 31. člen Zakona o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13, 32/16 in 21/18 – ZNOrg) za posege na območju dediščine.

2.2.2 Premična kulturna dediščina

Premične kulturne dediščine je v letih upravljanja z zavarovanim območjem na sedežu upravljavca vedno več. Tako etnološka zbirka v J'kopinovem skednju kot zgodovinska zbirka na sprejemnem centru sta sestavljeni skoraj izključno iz muzealij, od katerih jih je precej tudi izposojenih in v zasebni lasti. Arheološko zbirko sestavljajo replike in manjše število originalnih najdb, geološko pa zbirka fosilov. Poleg omenjenega upravljavec parka hrani več zbirk starih fotografij, knjig, dokumentov in

(darovanih oziroma najdenih) predmetov, ki pričajo o življenju v tukajšnjih krajih, delu v jami in njihovih raziskovalcih. Trenutno je evidentiranih več kot 3000 enot.

2.2.3 Kulturna krajina

Kulturna krajina parka je v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije prepoznana kot krajinsko območje s prepoznavnimi značilnostmi, ki je pomembno na nacionalni ravni. Opredeljujejo jo kmetijska kulturna krajina, gmajna in gozd. Kmetijska kulturna krajina v parku je še opazna. Nekateri njeni deli so ohranjeni, a ponekod tudi propadajo. Razloga sta opuščanje kmetijske dejavnosti in zaraščanje kmetijske kulturne krajine zaradi širjenja gmajne in gozda, v katerega se ne posega. Iz enakega razloga je spremenjena doživljajska kakovost krajine. Stik naselij in odprte krajine je ustrezno ohranjen. Spodbujata se košnja in paša z namenom preprečevanja izgube prepoznavnih kulturnih sestavin krajine, vendar je za tovrstno dejavnost malo zanimanja. Zavod nadaljuje tudi z aktivnostmi za ohranjanje suhih zidov.

V večini udornic oziroma dolov v parku (Bušljevec, Lazni dol, Lesendol, Jablanc, Sapendol, Mali dol, Globočak, Sokolak in Jurjev dol) so zaradi obilice prsti na dnu obdelovalne površine, kot so njive in sadovnjaki, ki pa se počasi opuščajo in ponekod že zaraščajo (Mali dol in Jablanc). Ti se skupaj z vrtovi nahajajo še v neposredni okolici vasi Matavun, Škocjan in Betanja. Soteska Reke predstavlja večinoma ohranjeno in nedotaknjeno območje, kjer se obdelovalne površine nahajajo le ob dostopnejših poteh na začetku in koncu soteske, v njenem osrednjem delu pa je človek pustil svoj pečat v pohodnih poteh in številnih mlinih na Reki, od katerih so danes vidne le ruševine. Preostalo območje parka na zahodni strani zaznamuje značilna kraška krajina s številnimi vrtačami, travniki in gmajnami, ki jih obdajajo suhi zidovi, ter gozdovi, ki se vse bolj razraščajo. Obdelovalne površine v vrtačah se opuščajo in tudi tu se razrašča gozd.

2.3. Socioekonomske značilnosti

2.3.1 Demografska struktura

V parku so naselja Matavun, Škocjan in Betanja. V vseh treh naseljih je bilo leta 2016 stalno prijavljenih 73 ljudi.

Po starostni strukturi je največ prebivalcev, starejših od 60 let, in sicer 20, veliko pa jih je tudi srednjih let, starih 30–40 let (14). Otrok, starih do deset let, je devet, mladih, starih 10–20 let, je pet, odraslih, starih 20–30 let, je pet, odraslih, starih 40–50 let, je devet, odraslih, starih 50–60 let, pa je 11. 17 ljudi je upokojenih, 27 pa zaposlenih (okoli 40 %), od tega je pet samostojnih podjetnikov. Le eden od prebivalcev se ukvarja s kmetijstvom kot dopolnilno dejavnostjo, in sicer z rejo drobnice. V zavodu je zaposlena ena prebivalka iz vasi v parku, pet pa jih je iz neposredne okolice.

2.3.2 Družbeni razvoj

Prebivalci parka so decembra 1993 ustanovili Turistično društvo Škocjan, da bi spodbudili razvoj in zaščitili svoje interese. Sprva je to društvo organiziralo le pohod ob ponoru reke Reke, nato pa se je njihova dejavnost razširila še na organizacijo nekaterih drugih dogodkov, med katerimi je postal tradicionalen Škocjanski festival. Turistično društvo Škocjan prireja tudi različne kulturne delavnice in delavnice za otroke iz parka ter sodeluje z zavodom.

Na podlagi Odredbe o razdeljevanju dela sredstev PŠJ je zavod v 18 letih z javnimi razpisi dodelil nepovratna sredstva za naslednje namene (obe vrednosti sta brez DDV):

- sofinanciranje projektne dokumentacije in gradbenih del za prenovo kulturnih spomenikov za namen ureditve turističnih apartmajev in sob ter sofinanciranje nakupa in vgradnje značilnih »kraških« gradbenih materialov v objekte (jerte, kamniti tlaki in police, lesena okna in vrata, apnene fasade ipd.) v skupni vrednosti 331.242,00 eura,
- sofinanciranje različnih dejavnosti v javnem interesu in interesu občine ter prebivalcev parka (obnova komunskega vodnjaka v Škocjanu, obnova podpornih zidov in poljskih poti po parku, ureditev vaškega trga v Matavunu in tlakovanje trga v Škocjanu, obnova zidov pokopališča in kamnitega tlaka do kapelice, izvedba novega kamnitega zida ob cesti proti Betanji pod cerkvijo, sofinanciranje projektne dokumentacije za zbiranje komunalnih vod v Betanji, Škocjanu in Matavunu ter za izvedbo MČN Betanja, sofinanciranje kmetijske mehanizacije ipd.) v skupni vrednosti 206.579,00 eura.

2.3.3 Gospodarstvo in podjetništvo

Z gospodarstvom se v parku poklicno ukvarja pet domačinov, od tega ima en dejavnost izven parka, dva imata samostojno obrt s področja elektroinštalacij in ogrevanja, en pa turistično kmetijo z nastanitvijo.

Neposredno se s turizmom ukvarja pet domačinov oziroma njihovih družin, in sicer nudijo sobe. Z izjemo lastnika turistične kmetije z nastanitvijo je sobodajalstvo dodatna dejavnost lastnikov nastanitvenih kapacitet.

Ostali prebivalci se v prostem času in izključno za lastne potrebe ukvarjajo z gozdarskimi in kmetijskimi dejavnostmi ter predelavo kmetijskih pridelkov (pridelavo sadnega kisa, peko domačega peciva in pripravo domačih jedi ter žganjekuho).

2.4. Druge dejavnosti, aktivnosti in rabe

2.4.1 Urejanje in raba vode

Na podlagi koncesijske pogodbe o izvajanju gospodarske javne službe na področju urejanja voda za povodje jadranskih rek z morjem upravlja s porečjem Reke pooblaščen vodnogospodarsko podjetje VGP Drava Ptuj, d. d., katerega dejavnosti so vzdrževanje vodnogospodarskih objektov in rečnih strug, izvajanje ukrepov na vodni infrastrukturi v času povečane ogroženosti in naravnih nesreč, izvajanje ukrepov na vodnih, priobalnih in drugih zemljiščih ter vodni infrastrukturi, zagotavljanje celodnevne dežurne službe, povečan nadzor nad vodno infrastrukturo in na vodovarstvenih območjih, odstranjevanje plavja in omogočanje pretočnosti struge tekočih voda, izvajanje začasnih ukrepov (postavitve obrambnih nasipov, nasutij in prebojev) ter spremljanje nenadnega onesnaženja voda. Poleg omenjenega je ena glavnih dejavnosti podjetja upravljanje in vzdrževanje akumulacij Klivnik in Mola.

V porečju Reke so se doslej izdajala vodna dovoljenja za:

- oskrbo s pitno vodo,
- mline in žage,
- namakanje kmetijskih zemljišč in
- ribolov in športni ribolov.

Raba vode na podlagi zgoraj omenjenih izdanih vodnih dovoljenj po mnenju zavoda in javno dostopnih podatkih doslej ni bistveno vplivala na obstoječi vodni režim Reke in kakovost vode ter ni pomenila

tveganja ali nevarnosti za okolje. Za natančnejšo oceno stanja bi potrebovali dodatne analize. Pred nadaljnjim izdajanjem vodnih dovoljenj bi bilo treba opraviti predhodne raziskave o možnih tveganjih in posledicah oziroma razpoložljivih količinah vode iz Reke.

2.4.2 Pridobivanje mineralnih surovin

V parku ni površinskih ali podzemnih kopov mineralnih surovin. Blizu Matavuna in na bregovih Reke ter Sušice je zapuščenih in zatrpanih nekaj manjših lokalnih premogovniških rogov, kjer se je v preteklosti kopalo zelo kakovosten črni premog (antracit), ki pa je le v tankih plasteh, zato se je njegovo kopanje ustavilo.

2.4.3 Kmetijstvo

V parku ni intenzivnega kmetijstva. Raba kmetijskih zemljišč je ekstenzivna in le za potrebe lokalnega prebivalstva. Gospodinjstva pridelujejo poljske pridelke, povrtnine in sadje izključno za domačo porabo.

Status kmeta imata dva domačina. Obema je živinoreja osnovno dejavnostjo. Danes se v parku pasejo predvsem ovce, koze in govedo.

Med ekstenzivnimi panogami kmetijstva v parku je tudi čebelarstvo, in sicer gre za en čebelnjak, ki je v lasti zavoda. V čebelnjaku je v Alberti-Žnideršičevih panjih 24 čebeljih družin. Prideluje se večinoma cvetlični med.

Preglednica 5: Pokrivenost glede na kmetijsko rabo tal v parku po popisu habitatov iz leta 2014 (CKFF)

Raba	Delež glede na površino parka	Površina v ha
Gozd	69,09	277,09
Goličave (skalovje, melišča, peščine)	3,96	15,89
Obdelane površine	3,88	15,56
Suha in polsuha travišča	12,36	49,56
Gojeni travniki	1,98	7,95
Mokrotni travniki	0,02	0,10
Pozidane površine s pripadajočimi površinami	3,14	12,58
Tekoče, stoječe in občasno stoječe vode z vegetacijo ali brez nje	1,32	5,29
Visoko steblikovje	0,10	0,40
Grmovne in zaraščajoče se površine	4,14	16,62
Skupaj	100	401,04

Ocena stanja

Kmetijske površine zaradi opuščanja kmetijske dejavnosti počasi propadajo, s čimer se spreminjajo habitatni tipi na teh območjih. Številne njive ob naseljih ali na dnu okoliških vrtač in dolov se zatravljajo ter ponekod tudi zaraščajo. Prav tako se zaraščajo številne kraške gmajne, kjer so ljudje v preteklosti pasli živino. Danes se v parku pase drobnica, ki ni avtohtona, prinaša pa večji zaslužek. Propadajo tudi sadovnjaki, v katerih so ljudje gojili slive, ki jih danes skoraj ni več, in jabolane, ki jih danes ljudje ne negujejo več, obirajo pa le v manjši meri. Na vrtovih ob hišah se danes poleg tradicionalnih vrtnin

(ohrovt, radič, solata in čebula) goji še veliko drugih (paradižnik, jajčevac, paprika, bučke itd.). Vinogradi so včasih v parku bili, po trsni uši pa jih ni več, zgolj nekaj »latnikov« ob hišah.

2.4.4 Gozdarstvo in nabiranje gozdnih dobrin

Podlaga za urejanje gozdarstva in nabiranja gozdnih dobrin je predpis, ki ureja Gozdnogospodarski načrt Gozdnogospodarske enote Kras II (v nadaljnjem besedilu: GGN), ki pokriva zavarovano območje parka.

V parku je prevladujoča gozdna združba črnega gabra in puhastega hrasta (*Ostryo-Quercetum pubescentis*). Med drevesnimi vrstami so značilnice črni gaber, mali jesen, mokovec in lipovec, med grmovnimi vrstami pa rumeni dren, enovratni glog, skalna krhlika, črni trn in kalina. Združba črnega gabra in puhastega hrasta je nizki gozd ali grmišče. Zeliščna plast je večinoma bujna, medtem ko je mahovna pogosto slabo razvita, razen v osojnih dolinah in vlažnih predelih soteske. Gozdovi vzhodno od razgledišča in Betanje ter severno od Sokolaka so opredeljeni kot varovalni gozdovi, kjer posegi v gozd praviloma niso dovoljeni, ostali gozdovi znotraj parka pa so uvrščeni med gozdove s posebnim pomenom, kjer so ukrepi dovoljeni. Intenzivnost gospodarjenja z gozdovi v parku je majhna in je deloma prilagojena poudarjenim ekološkim ter socialnim funkcijam gozda znotraj parka.

Glede na načrtovana gojitvena dela je za območje Globočaka, Kozare, Sokolaka, Malega dola in dela zahodno ob Betanje predvidena nega gozdov. Poleg tega območja je za zahodni del parka predvidena obnova gozdov.

Celotno območje, razen osojnega območja Globočaka in pasu od Matavuna do Sokolaka, spada v kategorijo zelo velike požarne ogroženosti. Po rastiščno-gojitvenih razredih so v parku zastopani borovi gozdovi na zahodnem delu na kraškem uravnanim reliefu, na drugem območju pa so hrastovi gozdovi na apnencu in gozdovi listavcev na apnencu. V soteski Reke ter Veliki in Mali dolini so ti gozdovi obravnavani kot varovalni gozdovi.

Gospodarska vrednost teh gozdov je majhna. Glavni vlogi teh gozdov sta ohranjanje in krepitev obstoječih funkcij, ki jih ti gozdovi opravljajo, predvsem so to funkcija varovanja gozdnih zemljišč in sestojev, funkcija ohranjanja biotske raznovrstnosti, rekreacijska ter turistična in estetska funkcija. Gozdne dobrine večinoma nabirajo domačini, predvsem gobe in občasno brinove jagode za brinjevec.

Ocena stanja

Tako kot v širši okolici se tudi v parku nadaljuje trend sušenja sestojev črnega gabra in hrasta. Na črnem gabru se pojavlja rak, na hrastu pa pooglenelost. Obe bolezni se celo še širita. Še posebno so tem boleznim izpostavljeni sestoji črnega gabra na južnih legah in slabših rastiščih (plitva, kamnita tla). Stanje črnega bora se je leta 2016 izboljšalo, saj je zaznan trend upočasnitve oziroma manjša intenziteta sušenja borovih sestojev. Novih bolezni na gozdnih drevesnih vrstah ni.

2.4.5 Lovstvo

Zavarovano območje parka pokrivata dve lovišči, in sicer Gaberk Divača in Timav Vreme. Obe spadata v Primorsko lovsko upravljavsko območje, s sedežem v Sežani. Lovišča upravljata dve lovski družini (v nadaljnjem besedilu: LD), in sicer Gaberk Divača in Timav Vreme. Skoraj celotno območje parka pokriva LD Gaberk Divača, LD Timav Vreme pa pokriva le območje od Školja do Škofeljskega mostu in območje vzhodno od pritoka Sušica do Škofeljskega mostu.

ZRPŠJ prepoveduje vznemirjati, prenašati, zastrupljati, zadrževati v ujetništvu, loviti ali ubijati prostoživeče živali v nasprotju z zakonom in predpisom, ki ga sprejme vlada, ter vnašati osebke neavtohtonih živalskih vrst, vendar pa je mogoč lov divjadi v skladu z usmeritvami lovsko upravljaljskih načrtov oziroma načrtov lovišč.

Po podatkih ZGS je v parku številčnost divjadi dobra in stanje ugodno. Glavna vrsta divjadi je še vedno srna, sledita pa ji divji prašič in navadni jelen. V parku (izraziteje na vplivnem območju) so prisotne tudi velike zveri – medved, volk in ris. V zadnjih letih je stalno prisoten zlati šakal. Od male divjadi so zastopani poljski zajec, lisica, jazbec, kuna belica, kuna zlatica, mala podlasica, veverica, polh, sraka, šoja, siva vrana, dihur, sove (lesna sova, uharica, skovik), ujede (kačar, kanja, kragulj, skobci, sokol) in ptice pevke. V vplivnem območju je registriran tudi povoz vidre.

Populacijsko se na območju parka opazno zmanjšuje številčnost srne, hkrati pa povečuje številčnost divjih prašičev in navadnega jelena. Ostale vrste so v stabilnem in uravnoveženem stanju z okoljem ter njegovimi danostmi.

Ocena stanja

Letni odvzem divjadi v parku je zelo majhen, v povprečju do 15 osebkov srnjadi, 10 divjih prašičev in 3 jeleni. Škoda, ki jo povzroči divjad, ni velika. Z leti niha in je v povprečju ocenjena do 500 eurov na leto. Škoda je vzdržna in se običajno poravnava sporazumno z oškodovanimi lastniki. Večja je lahko škoda, ki jo povzročijo velike zveri, predvsem volk na drobnici oziroma v zadnjih letih tudi rjavi medved na čebelnjakih. Prisotne so tudi škode v obliki razritih pašnikov in travnikov, ki jih povzročajo divji prašiči.

Zdravstveno stanje divjadi je dobro, bolezni ni zaznanih, prav tako ni zaznanega krivolova oziroma lova z nedovoljenimi sredstvi oziroma na nedovoljen način. Nadzor nad slednjim opravlja tudi lovskočuvajska služba lovišč.

2.4.6 Ribišтво

Na območju parka je od leta 1947 aktivna Ribiška družina Bistrica, ki upravlja z ribjim življenjem ilirskobistriškega ribiškega okoliša. V zavarovano območje parka sega revir Reka s pritoki, v vplivnem območju parka pa je približno 40 revirjev, med njimi so le nekateri v upravljanju. Ribolovno so najbolj zanimivi revirji Reka s pritoki, Akumulacija Molja in Akumulacija Klivnik.

V ilirskobistriškem ribiškem okolišu živi 27 vrst rib (od tega 12 domorodnih: soška postrv, štrkavec, pisanec, rdečeperka, linj, grba, pohra, primorski globoček, babica, ščuka, navadni ostriž, kapelj; in 15 tujerodnih: potočna postrv, šarenka, rdečeoka, klen, beli amur, navadni globoček, zelenika, ploščič, koreselj, srebrni koreselj, krap (gojena oblika), rjavi ameriški somič, črni ameriški somič, smuč, sončni ostriž), križanec potočne in soške postrvi, potočni rak jelševac ter primorski koščak. V nekaterih revirjih v vplivnem območju parka poteka sonaravna gojitev soške postrvi. Od salmonidnih vrst rib se izvaja poribljavanje z domorodno soško postrvjo in tujerodno šarenko ter potočno postrvjo, od ciprinidnih vrst pa s krapom, smučem in ščuko.

Ocena stanja

Po podatkih Ribiške družine Bistrica je v parku habitat dobro ohranjen. Tu sicer poteka ribolov, vendar v zelo majhnem obsegu.

2.4.7 Obiskovanje parka

Temeljna ponudba

Organiziran je vodeni obisk po Škocjanskih jamah, Učni poti Škocjan (v nadaljnjem besedilu: učna pot) in muzejskih zbirkah.

Območja ohranjene narave, ki so opremljena za obisk, so:

- posamezni deli Škocjanskih jam (Tiha in Šumeča jama, Mahorčičeva in Mariničeva jama, Pruker, vhodni del Tominčeve jame),
- Velika dolina,
- naravni most z Miklovim skednjem pod njim,
- Mala dolina,
- vhod brezna Okroglica,
- dol Globočak.

Enote kulturne dediščine, ki so opremljene za obisk (opremljene so s tablo oziroma nanje pri vodenju opozorijo vodniki), so naslednji kulturni spomeniki in enote kulturne dediščine:

- Betanja – vas,
- Betanja – domačija Betanja 2,
- Škocjan pri Divači – vas,
- Škocjan pri Divači – arheološko najdišče, gradišče,
- Škocjan pri Divači – kamnit komunski vodnjak,
- Škocjan pri Divači – cerkev sv. Kancijana,
- Škocjan pri Divači – pokopališče,
- Škocjan pri Divači – Hankejev grob,
- Škocjanske jame – bazeni za zbiranje vode za karbidke (»škav'nce«),
- Škocjanske jame – stare poti, klesane stopnice, ograje in mostovi v Šumeči jami ter Veliki in Mali dolini.

V zavarovanem območju parka potekajo organizirani in individualni obiski. Organizirane oblike so povezane z dejavnostjo zavoda, ki obsega strokovno vodenje po:

- delu sistema Škocjanskih jam ter Veliki in Mali dolini,
- učni poti,
- muzejskih zbirkah, in sicer po etnološki zbirki, zgodovini raziskovanja Škocjanskih jam ter biološki, geološki in arheološki zbirki (v Delezovi domačiji),
- obnovljenem kulturnem spomeniku Promocijsko-kongresnem centru Pr Nanetov'h (v nadaljnjem besedilu: Matavun 8).

Obiskovalci so večinoma sezonski, od spomladi do jeseni (v glavni sezoni obiskovanja). Eden izmed pomembnejših ciljev je, da si več obiskovalcev ogleda park v hladnejšem delu leta. Ugodne podnebne razmere območja omogočajo pohodništvo, kolesarjenje in izlete vse leto.

Škocjanske jame letno obiše od 130 000 do 170 000 obiskovalcev, park pa še več. Podatki o številu obiskovalcev Škocjanskih jam kažejo, da je bilo leta 2008 prvič zabeleženih več kot 100 000 obiskovalcev (natančneje 100 299). Število obiskovalcev je v naslednjih letih nihalo, vendar vztrajno povečevalo. Leto 2011 je bilo pomembno, saj se je ponudba za obiskovalce povečala. Odprt je bil prenovljen del Škocjanskih jam pod vasjo Škocjan. To so Mahorčičeva in Mariničeva jama z Malo dolino. V letu 2016 si je Škocjanske jame ogledalo 146 292 obiskovalcev, od tega približno 17 % domačih in 83 % tujih gostov.

Posebnost ponudbe, ki se bo nadaljevala tudi v prihodnje, je, da si obiskovalci v poletnem času ogledajo Mahorčičevo in Mariničevo jama z Malo in Veliko dolino samostojno. Obisk je nadzorovan s strani zaposlenih informatorjev ali nadzornikov.

Poleg obiska Škocjanskih jam se v parku spremljata tudi število obiskovalcev muzejskih zbirk in število organiziranih, vodenih skupin po učni poti. Število teh obiskovalcev je v zadnjih petih letih več kot 2 000 na leto. Muzejske zbirke so za individualne goste odprte v času glavne sezone, od maja do oktobra, in po predhodni najavi. Leta 2016 si je največ obiskovalcev ogledalo prenovljeno muzejsko zbirko Odkrivanje Škocjanskih jam, ki se nahaja na sprejemnem centru parka na informacijski točki. Zbirka je odprta od junija 2015, obisk pa se povečuje skladno s povečanim obiskom Škocjanskih jam. Obisk etnološke zbirke in zbirk v Delezovi domačiji je upadel. Zbirke si je leta 2016 ogledalo približno 5 400 obiskovalcev. Na novo muzejsko zbirko čaka Jurjev skedenj.

Leta 2011 je bil obnovljen kulturni spomenik Matavun 8, ki je namenjen promocijsko-kongresni dejavnosti. Po njem po potrebi potekajo vodenja, sicer pa je namenjen izvedbi različnih dogodkov, kot so kulturne prireditve, manjši kongresi, konference, seminarji, usposabljanja, poslovna in druga srečanja, izobraževanja, tematske delavnice ter poroke. Velikokrat je kletni prostor uporabljen za občasne razstave. Objekt je hkrati tudi informacijska točka za Biosferno območje Kras.

Druga ponudba v parku

Pri treh zasebnih sobodajalcih je na voljo približno 35 ležišč v sobah in apartmajih, in sicer na turistični kmetiji Pr' Betanci v Betanji, v apartmajih Žnidarčič v Matavunu in na domačiji Pr'Vncki v Matavunu. V pripravi so dodatni apartmaji v Matavunu. Gostinska ponudba je na turistični kmetiji Pr'Betanci, kjer je prostora v notranjosti za 30 gostov, in v informacijskem središču parka Matavunu, kjer je gostilna Mahnič v parku Škocjanske jame. V notranjem prostoru sprejme lahko do 120 oseb, v zunanjem pa do 200 gostov. V Matavunu je tudi okrepčevalnica Pr'Vncki.

Poti po parku

V parku je urejena učna pot Škocjan, ki vodi okoli Velike in Male doline ter skozi vsa tri naselja v parku. Povečini jo obiskujejo skupine šolarjev, dijakov in študentov, ki poleg vodenega ogleda dobijo tudi delovno gradivo. Veliko drugih obiskovalcev se odloči za samostojen ogled učne poti, ob kateri so table z opisi v slovenskem in angleškem jeziku.

Zavod je vzpostavil tudi kolesarske poti, in sicer Po parku, Brkinski krog, Okoli Vremščice in Do Lipice in nazaj. Skozi park sta speljani tudi kolesarska pot Divaški kolesarski krog, ki ga je postavila Občina Divača, in pot, ki povezuje Škocjanske jame in jamo v Briščkih.

Že dolgo je aktualna pešpot med železniško postajo v Divači in sprejemnim centrom, ki je primerno označena.

Poleg zgoraj omenjenih poti park prečkajo še številne druge poti državnega in mednarodnega pomena, kot so:

- Slovenska planinska pot,
- Via Alpina in
- Evropska pešpot E6.

Skozi park potekata tudi Brkinska sadna cesta in pešpot Pot vodnih zakladov. Označena in urejena je tudi pohodna pot po desnem bregu Reke do Školja in Škofelj. V pripravi sta tematska pot Z lipincem po parku in pot do mlina Ukno.

Skupna promocija

Zavod in Turistično društvo Škocjan od leta 2007 organizirata tudi Dan parka Škocjanske jame – jamski praznik – Belajtno (v nadaljnjem besedilu: jamski praznik). To predstavlja obuditev praznika, ki je bil prvič organiziran leta 1886, zadnjič pa leta 1946. Danes na jamski praznik obiše jamo in park okrog 1 500 obiskovalcev letno. Na ta dan je ogled jame brezplačen. Obiskovalci se po jami sprehodijo pod nadzorom naravovarstvenih vodnikov in strokovnega osebja zavoda, ki je razporejeno

po celotni jami in skrbi za nadzor, varnost ter komunikacijo z obiskovalci. V vaseh so stojnice, na katerih se predstavljajo lokalni obrtniki.

Zavod sodeluje tudi pri pohodu ob ponoru Reke, katerega glavni organizator je TD Škocjan, in tudi s ponudniki v okolici, največ s ponudniki turističnih storitev. Nekateri so vključeni tudi v Odbor za trajnostni turizem.

Prav tako se zavod povezuje s Kobilarno Lipica in Parkom vojaške zgodovine. Za promocijo celotnega območja Krasa in Brkinov se je ustanovila neformalna koordinacija za turizem, katere del je tudi park. Poleg promocijskih materialov skrbi tudi za usklajen program dogodkov in Festival kraške gmajne. Predvideno je nadaljnje sodelovanje na zgoraj naštetih področjih.

2.4.8 Izobraževanje

Zavod že od začetka delovanja posebno pozornost namenja izobraževalnim programom. Ti so prirejani za različne ciljne skupine: zaposleni, honorarni vodniki, prostovoljni naravovarstveni nadzorniki, člani odborov Biosfernega območja Kras in deležniki, učenci osnovnih in srednjih šol, njihovi mentorji, domačini ter študentje. V letu 2015 je zavod prejel še licenco za izobraževanje jamskih vodnikov za vse turistične jame po Sloveniji. Od takrat je vsako leto organiziral tečaj in izpite za kandidate. Prav tako se po potrebi izvaja tečaj iz varstva pred sevanji z izpitom za vse, ki vodijo po jami.

V izobraževalne namene je bila urejena učna pot, izdani pa so bili tudi učni listi s knjižno publikacijo Vodnik po učni poti Škocjan. Sodelavci zavoda skrbijo za vodeni strokovni obisk po jami in učni poti s strokovno razlago. Zavod izvaja tudi strokovna izobraževanja za pridobitev certifikata jamskega vodnika.

Leta 2003 je bila ustanovljena mednarodna mreža šol parka, v katero so vključene tri osnovne šole in ena podružnična šola, ki se nahajajo v vplivnem območju parka, ena osnovna šola v tranzicijskem območju in osnovna šola v Trebčah v Italiji, ki se nahaja nad podzemnim tokom reke v Italiji. V sklopu delovanja mreže šol so bile organizirane številne delavnice in ekskurzije ter izvedeni projekti, raziskovalne naloge in razstave. Prispevek dela mreže šol k spodbujanju trajnostnega razvoja in varstva naravne ter kulturne dediščine je prikazan v številnih publikacijah in drugih izdelkih. Šole iz mreže šol vključujejo sodelovanje s parkom v svoje letne programe dela. Mreža šol sodeluje s šolami iz biosfernih območij iz tujine. Zavod je leta 2016 prejel državno nagrado Ministrstva Republike Slovenije za izobraževanje, znanost in šport za izjemne dosežke na področju osnovnega šolstva. Mednarodni koordinacijski svet biosfernih območij UNESCO MAB je leta 2015, v oceni desetletnega dela, predlagal Biosferno območje Kras kot model na področju izobraževanja za trajnostni razvoj ter participacije javnosti za druga biosferna območja po svetu.

Leta 2014 je bila ustanovljena mreža fakultet parka, ki združuje Univerzo v Novi Gorici, Univerzo v Ljubljani in Univerzo na Primorskem. Izvedeni so bili številni projekti, raziskovalne naloge in tabori.

Leta 2015 je bilo ustanovljeno Partnerstvo kraške suhozidne gradnje, v okviru katerega si zavod prizadeva za ohranitev in prenos znanj gradnje suhih kraških zidov. Izvedenih je bilo več delavnic in predavanj ter pedagoški projekt senzibilizacije za dediščino.

Zavod je organiziral strokovna srečanja na teme ekosistemske storitve, monitoring svetovne dediščine in delovanje biosfernih območij za zavarovana območja iz Slovenije in širše regije. V okviru pobude za sodelovanje z drugimi biosfernimi območji iz tujine se bo nadgradilo izobraževanje za turistične in

jamske vodnike. Za izobraževanje širše javnosti je predvidena tudi izdaja publikacij s temami iz biotske pestrosti parka.

2.4.9 Poselitev in infrastruktura

Opis in ocena stanja

Za Škocjan in Betanjo je značilno, da imata ohranjeno starejšo značilno zasnovo vaškega jedra s prepoznavnim strnjanim načinom gradnje, zato sta zavarovana kot naselbinska spomenika. Matavun je zgrajen v uličnem nizu vzdolž cestnih povezav v tri smeri z osrednjim trgom, postajališčem in kalom. Močna zaznavna sestavina identitete kraške kulturne krajine so suhi zidovi, ki so nastali zaradi prilagajanja kraškega površja kmetijski rabi.

Leta 2015 je bil obnovljen trg v Škocjanu, sanirana pa je bila tudi stavba Škocjan 8, kjer je sedež TD Škocjan. Obnova je bila financirana s strani Občine Divača in projektnih sredstev. Še vedno se rešuje problem z ureditvijo mrliške vežice za naselja v parku. Zavod je pripravljen odstopiti Jurjev skedenj tudi za te potrebe, vendar mora Občina Divača poseg prenove in preureditve skednja predvideti v občinskem prostorskem načrtu, ki pa še ni sprejet.

Matavun leži ob državni regionalni cesti in je prometno dobro dostopen. Do Škocjana in Betanje vodi lokalna cesta, ki je na dveh delih zožena, tako da je dovoz do Betanje z večjim tovornjakom ali avtobusom nemogoč. Na skrajni severozahodni meji parka poteka avtocesta Ljubljana–Koper. Železniška proga Pivka–Sežana poteka izven parka nekaj kilometrov severneje. Divača je pomembno železniško križišče, kjer se odcepi proga proti Kopru. V neposredni bližini v vplivnem območju parka v zračni razdalji 2 km je športno-turistično letališče Ležeški Gabrk z asfaltirano vzletno-pristajalno stezo.

Čez zavarovano območje parka potekajo trije visokonapetostni daljnovodi, in sicer Divača–Kozina, Divača–Zavrhek in Divača–Ilirska Bistrica. Nizkonapetostno električno omrežje za gospodinjstva in zavod je urejeno. Električni vod proti Danam in Naklem je vkopan v zemljo.

V letih 2015 in 2016 je bilo v park dovedeno optično omrežje. Vsa gospodinjstva v parku imajo možnost optične povezave. Na voljo je tudi brezplačna brezžična povezava za obiskovalce parka, ki pokriva območje vseh treh vasi.

Vse tri vasi imajo urejeno vodovodno oskrbo iz sistema Kraškega vodovoda, vendar ima večina hiš tudi svoje vodnjake (štirne). Voda iz njih se večinoma uporablja za zalivanje vrtov. Vodovodno omrežje je kakovostno urejeno. V omrežju je premajhen pritisk za zagotavljanje požarne vode.

Zbiranje in čiščenje odpadnih vod ni celovito urejeno. Novejši objekti so opremljeni s triprekatnimi greznicami s ponikovalnico. Starejši objekti so opremljeni z enoprekatnimi ali dvoprekatnimi greznicami, ki predvidoma puščajo in onesnažujejo jamski sistem Škocjanskih jam. Leta 2016 je bila dokončana mala biološka čistilna naprava za potrebe sprejemnega centra. Za vse tri vasi je izdelana projektna dokumentacija za zbiranje in čiščenje odpadnih voda, izvedba pa je predvidena v okviru projekta Programa upravljanja območij Nature 2000 za obdobje 2015–2020 (v nadaljnjem besedilu: PUN Za Kras). Predvideno je, da bosta Matavun in Škocjan vezana na malo biološko čistilno napravo pri sprejemnem centru, Betanja pa bo imela svojo malo čistilno napravo. Komunalni odpadki se v vseh gospodinjstvih zbirajo ločeno in odlagajo na urejene zbirne otoke. Za mešane odpadke ima vsako gospodinjstvo svoj zabojnik, ki se prazni mesečno.

Ogrevanje gospodinjstev je individualno, in sicer v glavnem z drvni oziroma peleti, v manjši meri pa z lahkim kurilnim oljem in plinom. Objekti zavoda se ogrevajo s toplotnimi črpalkami zrak-voda in z rezervnim energentom, in sicer utekočinjenim plinom. Objekt Matavun 8 se ogreva z električnim talnim gretjem.

Domačije so, z izjemo ene v Matavunu in dveh v Škocjanu, zasedene in v dobrem stanju. Vsako leto se, tudi s pomočjo nepovratnih sredstev zavoda, še dodatno obnavljajo. S pomočjo teh sredstev so izvedene predvsem rekonstrukcije, prenove streh in fasad ter zunanje ureditve (urejanje in tlakovanje dvorišč ter obnova mejnih kamnitih zidov, kamnitih pločnikov in kamnitih vodnjakov).

Parkovna infrastruktura in deli parka, opremljeni za obisk

Parkovna infrastruktura v parku zajema sprejemni center v Matavunu s parkiriščem in gospodarskim objektom, domačijo Škocjan št. 2, kjer je sedež zavoda, domačijo Škocjan št. 3, kjer je naravoslovni center, domačijo Matavun št. 8, kjer je promocijsko-kongresni center, čebelnjak in vso infrastrukturo, vezano na Škocjanske jame (poti, mostovi, dvigalo v Veliki dolini, razgledišča, muzejske zbirke, čebelnjak in učno pot).

Leta 2013 je bil pripravljen dokument Načrt ureditve Škocjanskih jam, ki je osnova za urejanje infrastrukture v jami.

Leta 2015 je bil prenovljen sprejemni center, kjer je v kletnih prostorih urejena zbirka o odkrivanju in raziskovanju Škocjanskih jam. V pritličju je urejena informacijska točka; v nadstropju pa med drugim nadzorna soba. Leta 2015 je bil pri servisnih prostorih gostilne dograjen gospodarski objekt, kjer so med drugim urejen prostor za arhivske dokumente parka, jamarska soba in skladišče TD Škocjan.

Leta 2016 se je začela prenova parkirišč na sprejemnem centru. Ta bodo optimizirana in urejena tako, da ne bo možnosti izlitja olja v podzemlje.

2.4.10 Obremenjevanje okolja

V parku ni industrijskih naprav in tudi ne komunalnih odlagališč. Nekaj manjših črnih odlagališč je bilo v preteklosti odstranjenih, na nekaterih mestih pa se še vedno občasno odmetavajo odpadki. Z vsakoletnimi čistilnimi akcijami, ki jih organizira zavod v sodelovanju z lokalnim prebivalstvom, se problem počasi, a vztrajno rešuje. Vasi v parku še vedno nimajo urejenega skupnega zbiranja in čiščenja odpadnih vod.

Veliko pozornosti se še vedno namenja spremljanju onesnaženosti voda, predvsem Reke, ki se občasno zelo peni in ima močan vonj. Deloma je pena organskega izvora, vendar pa še vedno ni urejeno zbiranje in čiščenje odpadnih vod za večino naselij v vplivnem območju parka, kjer se fekalije velikokrat izcejajo neposredno v Reko in vplivajo na kakovost vode v parku.

Glavni vir hrupa v okolici parka je javno letališče na Ležeškem Gabrku, ki ima za obratovanje potrebna dovoljenja, vendar pa hrup letal moti lokalno prebivalstvo in obiskovalce v parku ter bližnji okolici. Poleg tega je zaradi hrupa moteča bližina avtoceste Ljubljana–Koper, ki poteka tik ob zahodni meji parka.

Večjega svetlobnega onesnaženja v okolici parka ni.

3. OCENA STANJA NA VPLIVNEM OBMOČJU PARKA

Ocena stanja na vplivnem območju parka je vezana le na tiste dejavnike, ki imajo v skladu z ZRPŠJ lahko vpliv na park ali posredno vplivajo na spremembo kakovosti ali količine vode v Reki. Varstveni režim namreč prepoveduje posege, ki bi lahko spremenili obstoječi vodni režim Reke in vplivali na kakovost vode, razen v primerih varstva pred poplavami, ter druge posege, ki pomenijo tveganje ali nevarnost za okolje in njihovi škodljivi vplivi segajo v park. Sem sodijo različne aktivnosti, ki so plod družbeno-gospodarskega razvoja predvsem v občinah Ilirska Bistrica, Pivka in Divača, kot so kmetijstvo, industrija, obrt, komunalna infrastruktura z deponijami odpadkov in promet.

3.1. Ocena stanja površinskih voda

Stanje voda na vplivnem območju je vezano na podatke Agencije Republike Slovenije za okolje (v nadaljnjem besedilu: ARSO; glej publikacijo: Ocena stanja površinskih voda za Slovenijo 2009-2014 na njihovi spletni strani). Dejstvo je, da se je poleg hidroloških merilnih postaj na Cerkevnikovem mlinu in pred ponorom v Škocjanske jame v zadnjih letih vzpostavilo nove hidrološke postaje v sklopu projekta Bober, in sicer v Trpčanah, Ilirski Bistrici (Trnovo) in na Moli, pritoku Reke pri Ilirski Bistrici, ki se napaja iz akumulacijskih jezer Klivnik in Mola.

Ocena kemijskega stanja

Kemijsko stanje površinskega toka Reke za obdobje 2009–2015 se je izvajalo na operativnih merilnih mestih na reki in Moli ter na nadzornem mestu pri Cerkevnikovem mlinu. Stanje je po podatkih ARSO dobro z visoko stopnjo zaupanja, le za odsek Mole med obema akumulacijama je dobro s srednjo stopnjo zaupanja.

Ocena ekološkega stanja

Ekološko stanje površinskega toka Reke za obdobje 2009–2015 se je prav tako izvajalo na operativnih merilnih mestih na reki in Moli ter na nadzornem mestu pri Cerkevnikovem mlinu. Stanje je po podatkih ARSO od izvira do Ilirske Bistrice dobro z visoko stopnjo zaupanja, od Ilirske Bistrice do ponora v Škocjanske jame pa dobro s srednjo stopnjo zaupanja.

Ekološko stanje Reke glede na vsebnost posebnih onesnaževal v obdobju 2009–2014 je po podatkih ARSO zelo dobro s srednjo stopnjo zaupanja, za odsek med obema akumulacijama in srednji tok Reke med Ilirsko Bistrico in Premom pa velja dobro stanje z visoko stopnjo zaupanja.

Opažanja zavoda

V parku opažamo na Reki občasna onesnaženja in pojavljanje pen, in sicer tako v površinskem toku pred ponorom Reke v Škocjanske jame kot v podzemnem toku, vključno z Malo in Veliko dolino. Najpogostejši vir onesnaževanja na celotnem vplivnem območju so naselja brez urejenega odvajanja komunalnih odpadnih voda. To je urejeno samo v Ilirski Bistrici in nekaj okoliških vaseh. V ostalih naseljih prebivalci uporabljajo greznice, ki pogosto niso zgrajene v skladu z zahtevami. Onesnaženje lahko povzročajo tudi industrijske odpadne vode, kjer zbiranje in čiščenje odpadnih voda ni primerno urejeno. Večji industrijski obrati so skoncentrirani v Ilirski Bistrici in njeni okolici ter v Košanski dolini.

Razpršen potencialni vir onesnaževanja so tudi divja odlagališča odpadkov. Z naslova ravnanja z odpadki predstavljajo točkovno tveganje za onesnaženje tudi odlagališče industrijskih odpadkov Globovnik in podjetje Odpad, d. o. o., v Košanski dolini.

Na kakovost Reke vplivajo tudi velike prometne obremenitve nekaterih cestnih odsekov. Na državni cesti Postojna–Pivka–Ilirska Bistrica–Jelšane je zelo gost promet nevarnih snovi, predvsem nafte in naftnih derivatov. V okolici Ilirske Bistrice je tudi nekaj podjetij za prevoz teh snovi. Pri tem predstavljajo težavo čiščenje vozil in neurejena parkirišča. Veliko nevarnost predstavljajo tudi

prometne nesreče in izlivi iz tovornjakov oziroma cistern, ki prevažajo naftne derivate in nevarne snovi.

K onesnaževanju prispeva tudi kmetijstvo, in sicer v primeru nepravilne oziroma prekomerne rabe sredstev za varstvo rastlin in dognojevanje, nepravilno urejenih gnojnikov in iztoka gnojevke ter posipanja trajnih travnikov z gnojevko. Kmetijska raba tal je obsežnejša v Ilirskobistriški kotlini in v Košanski dolini, živinoreja pa je skoncentrirana v Košanski dolini (predvsem hale za namen podjetja Pivka perutninarstvo).

Z naslova turizma in rekreacije so potencialni onesnaževalci predvsem turistično središče Sviščaki (smučarsko-rekreacijski center, počitniško naselje Sviščaki) in druge kočje na Snežniški planoti, športno strelišče na glinaste golobe Črne njive nad Ilirsko Bistrico in športno letališče Divača na Ležeškem Gabrku.

Kot najmanj obremenjeni se kažeta območji Slavinski ravnik z Vremščico in Snežniško pogorje, ker ju prerašča gozd in sta neposeljeni. Kljub temu je treba poudariti večje število divjih odlagališč ob cesti čez Vremščico. Ker je v zgornjem delu doline Reke malo naselij, je tu zelo malo dejavnosti in zanemarljivo število divjih odlagališč, ki bi lahko povzročila onesnaženje.

Kot najbolj obremenjeno območje se kaže Ilirskobistriška kotlina oziroma Ilirska Bistrica z okoliškimi naselji. Tu je skoncentrirana vsa večja industrija, veliko pa je tudi število manjših industrijskih obratov, avtoprevoznikov in drugih dejavnosti. Odpadne vode iz gospodinjstev in industrijskih obratov so speljane v kanalizacijski sistem in čistilno napravo Ilirska Bistrica.

Obremenjena sta tudi okolica Prema in Dolnje Bitnje, kjer je večje število manjših industrijskih obratov, avtoprevoznikov in v manjšem obsegu živinoreja.

Deloma zakrasela Košanska dolina je obremenjena s proizvodnimi obrati (največja sta Pivka perutninarstvo, d. o. o., in Jata Emona), velikimi objekti, namenjenimi reji perutnine, podjetjem Odpad, d. o. o., velikim številom divjih odlagališč in neurejeno kanalizacijsko infrastrukturo. Debelejša plast prsti v osrednjem delu Košanske doline onesnažene vode vsaj deloma prečisti.

V Brkinih je malo dejavnosti, ki bi lahko vplivale na kakovost voda. Poudarimo lahko večje število divjih odlagališč med Barko in Podgradom pri Vremah in na jugu vzhodnega dela Brkinov.

V okolici parka, še posebej med Divačo in Doljnimi Ležečami, je večje število divjih odlagališč.

Še vedno ni rešeno vprašanje sanacije odlagališča industrijskih odpadkov bivše Tovarne organskih kislin iz Ilirske Bistrice v Globovniku.

Za namen ukrepanja v primeru izlitja naftnih derivatov in nevarnih snovi v Reko je zavod v letih 2010 in 2014 investiral v nakup opreme za zaščito in reševanje v sodelovanju s prostovoljnim gasilskim društvom Ilirska Bistrica.

3.2. Ocena stanja podzemnih voda

Nadzorno in operativno merilno mesto za spremljanje kemijskega stanja podzemne vode v obdobju 2009–2015 je na izviru Bistrice v Ilirski Bistrici za snežniški vodonosnik in v Klaričih za kraški vodonosnik.

Ocena stanja podzemnih voda

Po podatkih iz poročila o kakovosti podzemne vode v Sloveniji za obdobje 2009–2013 je stanje za kraški vodonosnik dobro z visoko stopnjo zaupanja, za snežniški vodonosnik pa prav tako, le v severnem delu je dobro s srednjo stopnjo zaupanja. Ocena količinskega stanja je na celotnem območju dobro.

3.3. Druge prostorske ureditve, katerih vplivi lahko segajo v park

Nekatere načrtovane prostorske ureditve, ki so predvidene v neposredni okolici parka, bi lahko resno ogrozile izvedbo nekaterih dolgoročnih upravljavskih ciljev iz PVR. Sem sodijo prostorske ureditve, ki so predvidene tako v vplivnem kot prehodnem območju parka. Prvo območje je sicer določeno z ZRPŠJ, drugo območje pa v sklopu Biosfernega območja Kras znotraj MAB, vendar leži v neposredni bližini zavarovanega območja. Ker bi lahko bile prostorske ureditve v drugem območju vidne in moteče ob samem vstopu v park in bi njihov vpliv lahko segel tudi vanj ter v podzemni tok Reke, jih obravnavamo enakovredno s tistimi, ki so predvidene v vplivnem območju. Zavod opozarja na njih predvsem zaradi možnega kumulativnega učinka, če bi do realizacije večine ali vseh dejansko prišlo. S tem bi lahko bili ogroženi 1., 2., 3., 4. in 6. dolgoročni upravljavski cilji iz PVR. Poudariti je treba naslednje načrtovane prostorske ureditve:

- a) v prehodnem območju je že sprejet Državni lokacijski načrt za II. tir železniške proge na odseku Divača–Koper,
- b) v vplivnem območju pa so v pripravi še:
  - državni prostorski načrt za avtocesto na odseku Postojna/Divača–Jelšane,
  - državni prostorski načrt za prenosni plinovod M8 Kalce-Jelšane,
  - državni prostorski načrt za gradnjo vetrne elektrarne Senožeška brda v občini Divača,
  - državni prostorski načrt za gradnjo vetrne elektrarne Zajčica v občini Divača,
- c) na širšem območju parka so občine Pivka, Postojna in Ilirska Bistrica v prejšnjih letih že sprejele svoje občinske prostorske načrte, občini Hrpelje–Kozina in Divača pa načrtujeta sprejetje občinskega prostorskega načrta v kratkem.

Zavod bo z namenom preprečevanja posamičnih ali kumulativnih negativnih vplivov načrtovanih prostorskih ureditev na PŠJ zagotavljal aktivno sodelovanje v postopkih priprave prostorskih aktov in pri reševanju ugotovljenih problematičnih zadev z opozarjanjem ustreznih služb, dialogom z državnimi službami in lokalno skupnostjo ter izdajanjem mnenj o posameznih načrtovanih prostorskih ureditvah.

4. ANALITIČNA IZHODIŠČA ZA PVR

4.1. Analiza SWOT

Pri analizi SWOT se vzame pod drobnogled štiri aspekte, in sicer prednosti, slabosti, priložnosti ter nevarnosti. Namen analize je pomoč pri strateških odločitvah, in sicer kam točno usmeriti naloge, katere aktivnosti in projekte opustiti ali jih ojačiti ipd.

Preglednica 5: Analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti na zavarovanem območju

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • dobra ohranjenost jamskega sistema • urejen naravovarstveni nadzor • pomembnost tehniške dediščine Škocjanskih jam • dobro razvit sistem monitoringa • dobro raziskano območje z različnih znanstvenih področij • prepoznavnost jam in parka kot svetovne dediščine (UNESCO), mednarodnega mokrišča (Ramsar) in biosfernega rezervata MAB ter primer dobre prakse • uspešno delovanje upravljavca parka • klasičen primer številnih dobro razvitih kraških pojavov • dobro ohranjena narava z bogato biotsko pestrostjo • raznolika kulturna dediščina (bogate in v svetovnem merilu pomembne arheološke najdbe, avtohtona stavbna dediščina, ljudsko izročilo, konzorcij za suhozidno gradnjo) • okolju prijazno kmetijstvo • urejen sprejemni center (informacijska točka, prodajalna vstopnic, trgovina s spominki, muzejska zbirka, gostinska ponudba) • posodobljena jamska infrastruktura (pohodne poti, ograje, razsvetljava, zaščitne varovalne mreže, IT-komunikacijska oprema – domofoni, kamere, merilni inštrumenti) • urejena parkovna infrastruktura (urejene poti, ograje, klopi, vkopani električni vodi, wi-fi, optični kabel, urejeni del parkirišča, projekt ureditve vasi v parku, muzejske zbirke, nastanitve pri zasebnih sobodajalcih) • okolju prijaznejše tehnologije (čistilna naprava, toplotne črpalke, polnilnice za električna vozila) • urejen gospodarski objekt (delavnice, skladišče, arhiv, jamarska soba, prostori za TD Škocjan) • organizirana in na lokalni ravni prepoznavna Turistično društvo Škocjan in druga turistična društva • dobro organizirana društva, ki delujejo v parku	<ul style="list-style-type: none"> • dotrajanost posameznih odsekov jamske infrastrukture (poti, ograje, tlaki, varovalne mreže) • slaba prepoznavnost parka kot mednarodno pomembnega območja na lokalni in državni ravni • ogroženost posameznih delov infrastrukture zaradi naravnih procesov (poplave, krušenje sten, ledene sveče) • razrast lampenflore okoli svetil v jami • degradiranost posameznih delov jam • prisotnost odsluženega materiala v jami • občasna onesnaženost Reke • pojavljanje tujerodnih vrst, nekatere med njimi tudi invazivne • neurejenost sistema zbiranja in čiščenja komunalnih odpadnih voda v vaseh v parku • pomanjkljiva komunikacija med prebivalci v parku • neučinkovitost inšpekcijskih služb • pomanjkljivo vključevanje kulturne dediščine v ponudbo parka • opuščanje kmetijskih dejavnosti • izgubljanje tradicionalne kraške kulturne krajine • slabo zdravstveno stanje gozdov • nizke kazni za prekrške

<p>(jamarska društva, lovske in ribiške družine, planinsko društvo)</p> <ul style="list-style-type: none"> • dobro organizirani prostovoljni naravovarstveni nadzorniki • dobro sodelovanje z izobraževalnimi institucijami (mreža šol in univerz) • številne označene poti (učna pot, kolesarske in pohodniške poti) • dobro izobraženi kadri in izpopolnjeni izobraževalni programi (usposabljanje za jamske in lokalne turistične vodnike, mentorice, lokalne prebivalce, naravovarstvene nadzornike) • dobra geostrateška lega in prometna dostopnost • dobro sodelovanje z lokalnim prebivalstvom v parku in okolici • pomoč lokalnemu prebivalstvu pri obnovi stavbne dediščine in razvoju podjetništva • lastništvo parcele izven zavarovanega območja za namen parkiranja 	
<p>Priložnosti</p>	<p>Nevarnosti</p>
<ul style="list-style-type: none"> • povečano povpraševanje po prostočasnih dejavnostih in produktih, ki temeljijo na lokalnih naravnih in kulturnih vrednotah • predstavitev parka kot mednarodno priznanega območja • možnost predstavitve jame za nove doživljajske načine vodenja • širjenje skupne znamke produktov in storitev • povezovanje na lokalni in mednarodni ravni • vključevanje domačinov v aktivnosti za uresničevanje poslanstva parka • povečano zanimanje za Kras in njegove posebnosti • geostrateška lega Slovenije in parka • spodbuditi lokalno prebivalstvo za umeščanje novih vsebin • zaposlovanje lokalnega prebivalstva • ustrezna strokovna vključitev naravnih znamenitosti in kulturne dediščine v program ponudbe parka • aktivnejše vključevanje vplivnega in prehodnega območja v dejavnosti, povezane s poslanstvom parka, na področju izobraževanja, spodbujanja trajnostnega gospodarjenja in razvoja ter vključevanja v mrežo skupne ponudbe • dvigniti raven in obseg ponudbe regije • izboljšati stanje okolja 	<ul style="list-style-type: none"> • prekomeren obisk parka • onesnaženje in degradacija jam ter zavarovanega območja • neprimerna obnova in raba kulturne dediščine • izguba ljudske kulture • kumulativni učinki posegov v okolici parka, ki bi lahko poslabšali stanje v parku • izseljevanje mladih • zmanjševanje biotske raznovrstnosti • povečana onesnaženost s hrupom in osvetlitvijo • onesnaženost zemlje, zraka in vode • škodljivi posegi na Reki • vnos neavtohtonih sedimentov in tujerodnih invazivnih vrst

4.2. Pričakovana neskladja med rabo in varstvom

Pričakovati je naslednja neskladja med rabo in varstvom:

- z opuščanjem rabe kmetijskih površin se večajo površine, ki jih postopoma zarašča gozd;
- pojav tujerodnih invazivnih vrst zaradi nepravilne rabe tal pomeni grožnjo ohranjanju varovanih habitatnih tipov in vrst;
- nepravilno načrtovane prostorske ureditve, vezane na gradnjo, bi lahko ogrozile občutljivo kraško podzemlje;
- prav tako bi prekomerni posegi lahko povzročili bistveno drugačno podobo kulturne krajine Krasa in s tem izgubo identitete krajine, kulturne dediščine, narave in identitete ljudi, ki na tem območju živijo;
- z intenzivnim načinom kmetovanja se povečuje nevarnost vnosa onesnaževal (pesticidi, mineralna gnojila) v vodo.

4.3. Ocena izvajanja ukrepov v obdobju 2013–2017

Doseganje ciljev iz Odloka o Programu varstva in razvoja parka Škocjanske jame za obdobje 2013–2017 je bilo ovrednoteno z več kot 90-odstotno uspešnostjo. Vse planirane aktivnosti niso bile izvedene predvsem na račun številnih drugih aktivnosti, ki v petletnem programu niso bile predvidene in so se šele kasneje pojavile zaradi spleta okoliščin, ali drugih novih prioritet ali pa za njihovo izvedbo ni bilo potrebe, kar se je pokazalo šele v toku izvajanja PVR. Sledi pregled ocene izvajanja ukrepov iz obdobja 2013–2017 po ciljih:

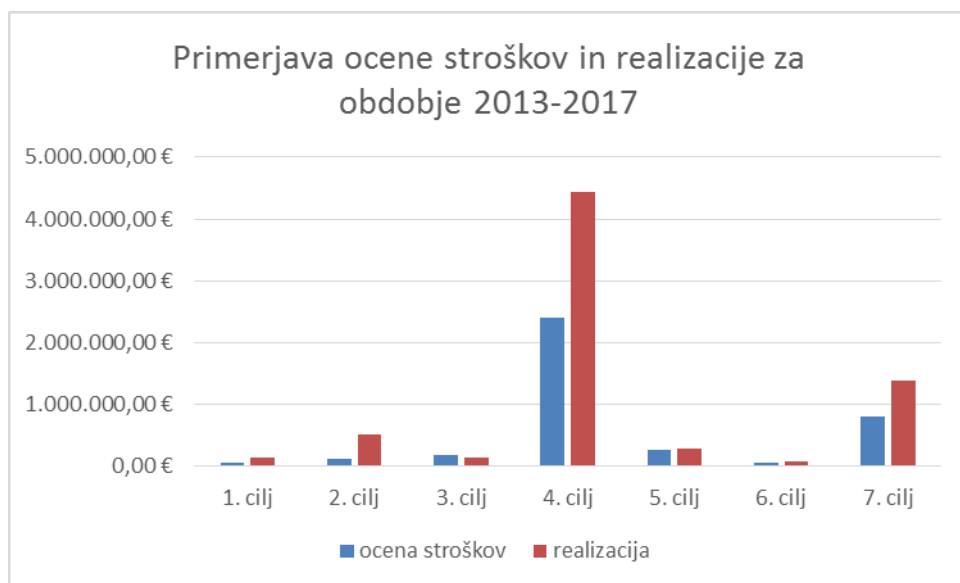
1. cilj: Znotraj prvega cilja, vezanega na ohranjanje podzemnega sveta, ni bila izvedena zgolj aktivnost vzpostavitve prvotnega stanja jamskih tal, pa še ta se je v sklopu projekta obnove infrastrukture v jami do neke mere izvedla.
2. cilj: V drugem cilju (naravne vrednote, rastlinske in živalske vrste ter habitati) so se dosledno izvajale vse aktivnosti, le pri nekaterih (npr. zagotavljanje ugodno stanje ptic ali ohranjanje ekološke značilnosti habitata človeške ribice) je uspešnost odvisna še od drugih dejavnikov (npr. podnebne razmere, črni izpusti v Reko ipd.), ne le od dela.
3. in 4. cilj: Aktivnosti znotraj tretjega cilja, ki temeljijo na ohranjanju kulturne dediščine, so se izvedle v celoti in tudi tiste v četrtem cilju (izobraževanje, ozaveščanje in promocija), le da je pri slednjih še vedno veliko prostora za nadaljevanje oziroma nadgradnjo, predvsem pri oblikovanju novih načinov vodenja po jami, oblikovanju novih turističnih paketov in sodelovanju z drugimi zavarovanimi območji v Sloveniji. Te aktivnosti se sproti prilagajajo trenutnim razmeram v turizmu in novim dejstvom.
5. cilj: V sklopu petega cilja se je v okviru programa izvajalo vse aktivnosti za krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva v razvoj in dejavnosti v parku.
6. cilj: Pri šestem cilju nista bili izvedeni zgolj dve aktivnosti, in sicer z izvajalci javnih služb skleniti dogovore o rednem pošiljanju podatkov spremljanj stanja in sodelovati pri vzpostavitvi informacijskih točk na vplivnem območju, ki sta se sicer začeli, a sta zaradi preveč drugih aktivnosti bili opuščeni.

Splošne naloge: Znotraj splošnih nalog in mednarodnega sodelovanja so se vse aktivnosti izvajale po programu, le sodelovanje z Narodnim parkom Mamutske jame, Univerzo v Kentuckyju, IZRK ZRC

SAZU in Postojnsko jama kljub podpisanemu sporazumu ni zaživelo, vsaj s predstavniki iz ZDA ne. Prav tako ni bila izvedena reorganizacija zavoda, ki je predvidena v naslednjem petletnem obdobju.

Bolj zanimiv je pogled na primerjavo stroškov (predvsem seveda materialne stroške in investicije), predvidenih na posameznih aktivnostih, in dejansko realizacijo. Tu so odstopanja ponekod precejšnja, pripisujemo pa jih povečanemu prihodku sredstev nejavnega vira javnega financiranja (prodaja vstopnic za jama zaradi povečanja obiska) in sredstev, pridobljenih iz projektov in programov.

Vsekakor sta bili ocena izvajanja in primerjava predvidenih ter porabljenih sredstev v veliko pomoč pri pripravi PVR za obdobje 2019–2023.

Slika 4: Primerjava ocene stroškov in realizacije PVR PŠJ za obdobje 2013–2017. Odstopanja, predvsem tista v smeri večje porabe od predvidenega, so posledica povečanja prihodkov iz naslova povečanega obiska jame in uspešnega kandidiranja za projektna sredstva.

5. CILJI VARSTVA IN RAZVOJA TER NAČINI URESNIČEVANJA TEH CILJEV

Poslanstvo zavoda je skupaj z lokalnim prebivalstvom ohranjati izjemne naravne danosti in bogato kulturno dediščino tega mednarodno pomembnega območja na Krasu ter širiti zavest o pomenu njegovega varovanja doma in po svetu. V tem okviru je za petletno obdobje zastavljenih šest operativnih ciljev.

5.1. Dolgoročni upravljavski cilji in naloge

Dolgoročni upravljavski cilji so oblikovani glede na zahteve in določila, ki izhajajo iz ZRPŠJ, z njimi pa se izpolnjujejo tudi cilji mednarodnih konvencij in programov (predvsem Konvencije o svetovni dediščini, Ramsarske konvencija in MAB). Cilj Konvencije o svetovni dediščini je ugotavljati, zavarovati, predstavljati in prenašati kulturno in naravno dediščino svetovnega pomena prihodnjim rodovom. Glavni cilj Ramsarske konvencije je zagotoviti ohranjanje mokrišč, predvsem tistih mednarodnega pomena, s smotno rabo, mednarodnim sodelovanjem in zavarovanjem. Poudarek pri programu MAB pa je na ohranjanju biološke pestrosti in spodbujanju trajnostnega razvoja, pri čemer je zlasti pomembno sodelovanje z lokalnimi skupnostmi.

Navedeno je bilo upoštevano pri oblikovanju dolgoročnih upravljavskih ciljev PVR. Ti so:

1. ohranjanje Škocjanskih jam in drugega podzemnega sveta,
2. ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov,
3. sodelovanje pri varstvu kulturne dediščine,
4. razvijanje okolju prijaznega obiskovanja in širjenje zavesti o parku,
5. krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva pri razvoju dejavnosti in aktivnosti v parku,
6. krepitev vloge upravljavca parka na vplivnem in prehodnem območju,

V okviru navedenih ciljev se določajo operativni cilji, v okviru operativnih ciljev pa naloge in aktivnosti, ki so prikazani v spodnji preglednici. Nosilec aktivnosti in nalog je zavod.

Razlaga uporabljenih kratic in okrajšav:

- **ALPARC:** Mreža zavarovanih območij v Alpah
- **BF:** Biotehniška fakulteta
- **BOK:** Biosferno območje Kras
- **DOPPS:** Društvo za opazovanje in preučevanje ptic Slovenije
- **EU:** Evropska unija
- **GeoZS:** Geološki zavod Slovenije
- **ICOMOS:** Mednarodni svet za spomenike in spomeniška območja
- **ISCA:** Mednarodna zveza turističnih jam
- **IUCN:** Svetovna zveza za varstvo narave
- **IZRK:** Inštitut za raziskovanje Krasa pri Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti
- **JZS:** Jamarska zveza Slovenije

- **KS Divača:** Krajevna skupnost Divača
- **MGR:** Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
- **MIZŠ:** Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
- **MK:** Ministrstvo za kulturo
- **MOP:** Ministrstvo za okolje in prostor
- **MO:** Ministrstvo za obrambo
- **NIB:** Nacionalni inštitut za biologijo
- **PVZ:** Park vojaške zgodovine
- **Sklad kmetijskih zemljišč:** Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije
- **SNKU:** Slovenska nacionalna komisija za UNESCO
- **STO:** Slovenska turistična organizacija
- **UL:** Univerza v Ljubljani
- **UNG:** Univerza v Novi Gorici
- **UP:** Univerza na Primorskem
- **Zavod za ribištvo:** Zavod za ribištvo Slovenije
- **ZRSVN:** Zavod Republike Slovenije za varstvo narave
- **ZVKDS:** Zavod Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine
- **ZVD:** Zavod za varstvo pri delu

Razlaga preglednice:

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga ¹	Rok izvedbe ²	Način preverjanja ³	Viri ⁴	Sodelavci ⁵	Ocena stroškov ⁶
---	--------------------------------	--------------------------	--------------------------------	-------------------	------------------------	-----------------------------

¹ Prednostna naloga je posebej označena z znakom »x«.

² V tem stolpcu so navedena leta, ko naj bi se aktivnost izvajala in dokončala. »Stalno« pomeni, da se aktivnost izvaja kot že utečena v okviru rednih nalog, ki se jih izvaja v okviru javne službe. Obdobje 2019–2023 pomeni, da bo naloga izvedena enkrat ali večkrat v tem obdobju, vendar ni znano natančno, kdaj.

³ Način preverjanja pove, na kakšen način se lahko preveri, ali se je naloga izvedla. Za preverjanje uspešnosti so določeni kazalniki za spremljanje učinkovitosti pri izvajanju načrta upravljanja v poglavju VII.

⁴ Pod viri so navedene institucije, ki že sofinancirajo izvajanje posameznih nalog ali so verjetni sofinancerji za potrebna sredstva.

⁵ Sodelavci so ključni deležniki, ki lahko bistveno prispevajo k izvedbi naloge, pri čemer se ne navaja tistih, ki so deležniki na podlagi predpisanih postopkov, kot so npr. ZRSVN, ARSO itd., in tistih, ki so izvajalci nalog na podlagi javnih naročil.

⁶ Ocena stroškov prikazuje oceno sredstev, potrebnih za izvedbo posameznih nalog, in zajema stroške storitev, izredne materialne stroške ali investicijske stroške, ne zajema pa stroškov rednega dela in osnovnih materialnih stroškov. Strošek je podan kot strošek za celotno petletno obdobje, pri časovno določenih nalogah in aktivnostih pa kot enkratni strošek na nalogo.

5.2. Operativni cilji, naloge in usmeritve

V okviru navedenih dolgoročnih ciljev upravljanja se določajo operativni cilji, v okviru operativnih ciljev pa aktivnosti, ki so prikazane v spodnji preglednici.

1. cilj: Ohranjanje Škocjanskih jam in drugega podzemnega sveta

Operativni cilji:

1.1 zagotoviti znanstvene informacije in analize,

1.2 z ukrepi aktivnega varstva zagotavljati ohranjanje naravnih procesov v jamskem sistemu,

1.3 z ukrepi renaturacije vzpostaviti prvotne ekološke značilnosti v degradiranih delih jamskega sistema.

Škocjanske jame kot edina slovenska kraška jama na klasičnem krasu, ki je del svetovne dediščine UNESCO, predstavljajo izredno naravno vrednoto na svetovnem nivoju in zahtevajo visoko kvalitetno spremljanje vpliva turistične rabe jame. Zato so nujni maksimalni ukrepi za trajnostno rabo. To pa lahko dosežemo le z novimi krasoslovnimi raziskavami (kamnine, v kateri je jama razvita, jamske in površinske atmosfere, hidrologije in jamske biologije), ki bodo pokazale stanje sistema, in z vzpostavitvijo avtomatskega monitoringa. Tako bodo raziskave in monitoring usmerjeni v določitev vpliva turistične rabe jame in površja nad njo ter v oblikovanje ukrepov, ki bodo negativne vplive izločili. S projektom, ki se sofinancira s strani Javne agencije za raziskovalno dejavnost RS; v nadaljnjem besedilu: ARRS), se zagotavlja vzpostavitev takšnega monitoringa.

Z aktivnim varstvom se zagotavlja ohranitev naravnih procesov v Škocjanskem jamskem spletu. Z aktivnostmi se vzdržujejo ali izboljšujejo ekološke razmere za vrste in podzemne habitate. Nadaljujejo se raziskave in analize ter saniranje lampenflore v turističnem delu jame. Poleg tega se spodbuja tudi druge raziskave v podzemlju in upravlja z avtomatsko meteorološko postajo Park Škocjanske jame v Škocjanu.

Škocjanske jame imajo več kot stoletno zgodovino rabe, zato so ponekod na jamskih sedimentih ali skalnem reliefu nastale poškodbe. Da bi se jamski prostor in sedimenti ohranili tudi za prihodnje generacije, je treba poškodbe, ki so nastale pri delih v jami, sanirati. Največ škode je na ilovnato-peščениh tleh in sigovih tvorbah. Z ukrepi renaturacije in čiščenja se bo ponovno vzpostavilo naravno stanje v jami. V veliki meri je vidna degradacija predvsem v Tihi jami. V jami je še vedno nekaj gradbenega in drugega odvečnega materiala (raznih odpadkov), ki ga je treba odstraniti. Lampenfloro se tretira v skladu s sprejetim protokolom in v sodelovanju s pristojnimi institucijami.

Usmeritve za upravljanje:

- na podlagi predvidene conacije naj posamezni deli jam, ki so najbolj občutljivi na človekov vpliv, ostanejo nedostopni za obiskovalce, za raziskovalce pa v najmanjši možni meri,
- v delih jame, kjer živijo netopirji, se v času prezimovanja in kotitve mladičev ne izvajajo nobeni posegi, ki bi jih lahko motili,
- na območju jamskih vhodov (Mariničeva, Mahorčičeva jama, naravni most, Schmidlova dvorana, Pruker) in udornic (Velika in Mala dolina) se v času gnezditve ptic ne izvajajo posegi, ki bi negativno vplivali nanje.

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
1. Ohranjanje Škocjanskih jam in drugega podzemnega sveta						
1.1 Zagotoviti znanstvene informacije in analize						
1.1.a Spremljati stanje podzemnih vrst in ohranjati ekološke značilnosti habitatov troglobionske favne	x	Stalno	Podatki spremljanja stanja	Nejavni vir	Zunanji izvajalci	6 000 EUR
1.1.b Zagotavljati raziskave, analize in spremljanje stanja lampenflore	x	Stalno	Analiza raziskav	Nejavni vir	IZRK	12 000 EUR
1.1.c Spodbujati speleološke, biospeleološke, hidrogeološke, geološke in druge raziskave		Stalno	Število raziskav	Nejavni vir	IZRK, GeoZS, BF, jamarska društva	16 000 EUR
1.1.d Zaradi zagotavljanja varnosti zaposlenih izvajati meritve radona		Stalno	Število podatkov	Nejavni vir	ZVD	60 000 EUR
1.2 Z ukrepi aktivnega varstva zagotavljati ohranjanje naravnih procesov v jamskem sistemu						
1.2.a Izdelati načrt conacije jame	x	2019–2023	Izvedena conacija jame	Nejavni vir	IZRK, ZRSVN	20 000 EUR
1.2.b Implementacija načrta ureditve jame	x	Stalno	Število ukrepov	Nejavni vir		Redna dejavnost
1.2.c Izsledke raziskav aktivnosti iz operativnega cilja 1.1 vključiti v načrt preudarne rabe jamskega sistema	x	Stalno	Seznam aktivnosti v letnih programih dela	Nejavni vir		Redna dejavnost
1.2.d Spremljanje stanja jamskega okolja zaradi rabe Škocjanskih jam in po potrebi primerno ukrepati	x	Stalno	Število podatkov, seznam ukrepov	Nejavni vir, ARRS	IZRK, ZRSVN	100 000 EUR
1.3 Z ustreznimi ukrepi vzpostaviti šonaravne ekološke značilnosti v Škocjanskem jamskem spletu						

1.3.a Izvajati ukrepe sanacije in omejevanja rasti lampenflore na osvetljenih jamskih površinah v skladu s protokolom	x	Po protokolu	Očiščene površine	Nejavni vir	IZRK, zunanji izvajalci	75 000 EUR
1.3.b Odstraniti odvečen gradbeni material, dele opuščene infrastrukture in ostali odvečen material iz jame		Stalno	Količina odstranjenega odvečnega materiala	Nejavni vir	Zunanji izvajalci	10 000 EUR
1.3.c Z namenom sanacije posledic neustrezne rabe izdelati projekt in začeti s sanacijo	x	2019–2023	Izdelan projekt in površina saniranih delov jam	Nejavni vir, EU	IZRK, ZRSVN, ZVKDS	30 000 EUR

2. cilj: Ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov

Operativni cilji:

2.1 ohranjati geomorfološke in geološke naravne vrednote izven sistema Škocjanskih jam,

2.2 ohranjati in z aktivnimi ukrepi zagotavljati dobro stanje površinskih in podzemnih voda,

2.3 zagotavljati ugodno stanje rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih habitatov s poudarkom na vrstah Natura 2000.

Vse aktivnosti znotraj tega cilja so vezane na zavarovano območje parka.

Ponorni del Reke s sotesko, Škocjanskimi jamami in številnimi udornicami je z geološkega, geomorfološkega in speleološkega vidika izjemen primer kontaktnega krasa in predstavlja primer svetovne naravne dediščine. V stenah udornic, soteski Reke in drugih ohranjenih predelih parka se preprečujejo vsakršni posegi, ki bi lahko kakorkoli negativno vplivali na naravne procese.

Z rednim spremljanjem stanja narave se zagotavljata spoštovanje in upoštevanje varstvenih režimov ter usmeritev. V okviru neposrednega nadzora v naravi se obiskovalce in druge uporabnike parka usmerja, obvešča, ozavešča in opozarja, v primeru kršitev varstvenega režima pa lahko tudi kaznuje oziroma prijavi pristojnim inšpekcijskim službam. Nadaljuje se s sodelovanjem in usposabljanjem prostovoljnih naravovarstvenih nadzornikov. Zagotavlja se spremljanje stanja naravnih vrednot in pomembnejših rastlinskih in živalskih vrst ter kulturne dediščine. Znanstvene raziskave so temelj za boljše poznavanje naravnih značilnosti parka, zato se s to nalogo nadaljuje in spodbuja raziskovalno delo na različnih področjih.

V okviru tega cilja so predvideni številni ukrepi za ohranjanje vrst in habitatnih tipov iz seznama direktiv Evropske unije v okviru Programa upravljanja območij Natura 2000. Veliko aktivnosti v tej zvezi se bo izvajalo znotraj predvidenega kohezijskega projekta PUN – Za Kras. Namen projekta je prispevati k izboljšanju stanja štirih kvalifikacijskih habitatnih tipov in 28 kvalifikacijskih vrst znotraj Nature 2000. Trije habitatni tipi so navedeni v prilogi 6.4 Programa upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2015–2020 in kot taki prepoznani kot prednostni, na katerih se morajo izvajati ukrepi varstva. To so habitatni tip Vzhodna submediteranska suha travišča, habitatni tip Karbonatna skalnata pobočja z vegetacijo sklanih razpok in habitatni tip Skalna travišča na bazičnih tleh. Projekt bo nekatere aktivnosti in ukrepe dodatno izvajal še na habitatnem tipu Jame, ki niso odprte za javnost, saj bomo z ukrepi na tem območju dodatno prispevali k ohranjanju vrste drobnovratnik, ki je tudi ena izmed prednostnih vrst iz seznama priloge 6.4 PUN. Na zgoraj omenjenem seznamu se nahaja 22 vrst, ki naj bi jih projekt prednostno naslavljal in obravnaval. S tem projektom bomo aktivnosti in ukrepe izvajali za 17 izmed naštetih vrst, aktivnosti pa bodo imele pozitiven vpliv tudi na deset drugih vrst, ki se ne nahajajo na omenjenem seznamu, so pa vse uvrščene na Rdeči seznam ogroženih rastlinskih in živalskih vrst. Dodatno se bodo nekateri ukrepi nanašali tudi na nekatere ranljive vrste plazilcev in kačjih pastirjev ter na druge jamske živali.

Z aktivnostmi in ukrepi se ohranja ali izboljšuje stanje površinskih in podzemnih voda. Pri tem je nujno sodelovanje z Direkcijo Republike Slovenije za vode (v nadaljnjem besedilu: DRSV), Uradom za upravljanje z vodami, Sektorjem za vodno območje Jadranskih rek z morjem, Inštitutom za vode Republike Slovenije, ZRSVN, OE Nova Gorica, VGP Drava Ptuj, d. o. o., in Ribiško družino Ilirska Bistrica.

Nadaljevale se bodo aktivnosti za spodbujanje izgradnje sistema za zbiranje in čiščenje komunalnih odpadnih voda tako v parku kot v vplivnem območju.

Z neposrednim varstvom vrst in habitatnih tipov se zanje zagotavljajo vzdrževanje, nega in izboljševanje ekoloških razmer. Ekološke razmere, ki se spreminjajo zaradi vplivov človekovih dejavnosti in tudi zaradi naravnih procesov, se z načrtnimi aktivnostmi za posamezne vrste ali habitatne tipe izboljšujejo ali vzdržujejo v stanju, ki je za vrste in habitatne tipe ugodno. Z ukrepi in aktivnostmi se preprečujejo ali zmanjšujejo posledice nekaterih dejavnikov ogrožanja. Za nekatere vrste se zagotavljajo ugodne ekološke razmere s prepuščanjem posameznih območij naravnim procesom.

Usmeritve za upravljanje:

- ohranjajo se naravni procesi v zavarovanem območju parka,
- pri opravljanju naravovarstvenega nadzora v naravi se povezuje z vsemi, ki so pripravljeni deliti informacije o kršenju varstvenih režimov z zavodom,
- usklajuje se ohranjanje ekosistemov in njihove biotske pestrosti s trajnostno rabo,
- spremljata se režim in kvaliteta Reke, ki ponika v Škocjanske jame,
- ohranja se biotska raznovrstnost tega območja, predvsem populacije na meji razširjenosti, populacije ogroženih vrst itd.,
- v nočnem času med 23. in 5. uro zmanjšati svetlobno onesnaževanje z ugašanjem svetil, usmerjenih na enote kulturne dediščine, ali svetil ne nameščati na novo,
- v stenah udornic in soteske Reke se v času gnezditvene sezone ptic ne opravljajo nikakršni posegi, ki bi motili ptice.

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
2. Ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov						
2.1 Ohranjati geomorfološke in geološke naravne vrednote izven sistema Škocjanskih jam						
2.1.a Izvajati reden naravovarstveni nadzor in pri tem sodelovati s prostovoljnimi naravovarstvenimi nadzorniki, z inšpekcijskimi službami in nevladnimi organizacijami	x	Stalno	Število obhodov, prijav in terenskih poročil	Nejavni vir	Profesionalni in prostovoljni naravovarstveni nadzorniki, inšpekcijska služba	35 000 EUR
2.1.b Izvajati redno spremljanje stanja v naravi	x	Stalno		Nejavni vir, EU, MOP	Študentje v času visoke sezone	82 900 EUR
2.1.c Nadaljevati redno spremljanje stanja naravnih vrednot v zavarovanem območju parka in po potrebi izvesti nujne ukrepe	x	Stalno	Baza podatkov in število ukrepov	Nejavni vir	ZRSVN	15 000 EUR
2.1.d Spodbujati hidrološke, geomorfološke in geološke raziskave		Stalno	Število raziskav	Nejavni vir	IZRK, GeoZS, UL, UP, UNG	15 000 EUR
2.2 Ohranjati in z aktivnimi ukrepi zagotavljati dobro stanje na površju in v podzemlju s posebnim poudarkom na vodah						
2.2.a Spremljati stanje Reke in Sušice ter na podlagi opaženih večjih sprememb kvalitete vode primerno ukrepati	x	Stalno	Število usklajevalnih sestankov in seznam ukrepov	Nejavni vir	ZRSVN, ARSO, Občina Divača	Redna dejavnost
2.2.b Iz struge ter brežin Reke in Sušice odstraniti odpadke		Enkrat letno	Količina odstranjenih odpadkov	Nejavni vir	Lokalno prebivalstvo	8 000 EUR

2.2.c Sodelovati pri analizi prenikajoče vode v jami in rezultate vključiti v upravljavske aktivnosti		Stalno	Analiza rezultatov in seznam ukrepov	Nejavni vir	IZRK, Zunanji izvajalci	3 000 EUR
2.2.d Sodelovati pri upravljanju in zajemanju podatkov pri samodejni meteorološki postaji parka		Stalno	Izpolnjeni uradni obrazci ARSO	Nejavni vir	ARSO, MOP	Redna dejavnost
2.3 Zagotavljati ugodno stanje rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih habitatov s poudarkom na vrstah Natura 2000						
2.3.a Zagotavljati ugodno stanje ptic s poudarkom na vrstah iz Direktive o pticah	x	Stalno	Ukrepi za ohranjanje ptic in njihovih habitatnih tipov	Nejavni vir, EU, MOP	DOPPS	310 000 EUR
2.3.b Zagotavljati spremljanje stanja in ohranjanje površine habitata, ustreznih ekoloških pogojev habitata ter ustreznega števila osebkov vrst netopirjev v parku	x	Dvakrat letno	Ukrepi za ohranjanje netopirjev in njihovih habitatnih tipov	Nejavni vir, EU, MOP	CKFF, UL, zunanji izvajalci	78 000 EUR
2.3.c Zagotavljati ugodne ekološke pogoje in površino stoječih vodnih teles (kalov)	x	Po potrebi	Stanje kalov	Nejavni vir, EU, MOP	Lokalno prebivalstvo	55 000 EUR
2.3.d Zagotavljati ugodno stanje ostalih vrst iz Direktive o habitatih		Stalno	Prisotnost vrst	Nejavni vir, EU, MOP	Zunanji izvajalci	71 200 EUR
2.3.e Zagotavljati spremljanje stanja habitatnih tipov iz Direktive o habitatih	x	Stalno	Kartiranje habitatnih tipov	Nejavni vir	Zunanji izvajalci	18 000 EUR
2.3.f Zagotoviti spremljanje stanja ostalih habitatnih tipov in po potrebi predlagati varstvene ukrepe za najbolj ogrožene habitatne tipe		2019	Posodobljena karta habitatnih tipov in seznam ukrepov	Nejavni vir	Zunanji izvajalci	20 000 EUR
2.3.g Sodelovati pri spremljanju stanja ostalih redkih ogroženih vrst ter habitatov	x	Stalno	Stanje vrst in habitatov	Nejavni vir, EU, MOP	ZRSVN, ZGS, Zavod za ribištvo, DOPPS	55 000 EUR

2.3.h Zagotoviti pozno košnjo travnikov, ki so v lasti upravljavca, in sodelovati z lastniki in vzdrževalci zemljišč pri ukrepih vzdrževanja ugodnega stanja habitatov		Stalno	Stanje biotske pestrosti na travnikih in habitatov	Nejavni vir, EU, MOP	Zunanji izvajalci	487 000 EUR
2.3.i Spremljati stanje in izvajati aktivnosti za omejevanje ali odstranitev invazivnih tujerodnih rastlinskih in živalskih vrst		Enkrat letno	Očiščene površine	Nejavni vir;EU, MOP	Zunanji izvajalci	35 000 EUR
2.3.j Odkupiti varstveno pomembne površine in na njih zagotoviti ustrezno rabo in vzdrževanje		2019–2023	Stanje habitatov	Nejavni vir, EU, MOP		320 000 EUR
2.3.k Izvajati postopno premeno alohtonih drevesnih vrst v Mali in Veliki dolini ter soteski Reke z avtohtonimi drevesnimi vrstami		Stalno	Število odstranjenih in novih dreves	Nejavni vir	ZGS	7 000 EUR
2.3.l Zagotavljati pogoje za čebelarjenje z avtohtono kranjsko sivko		Stalno	Število aktivnih panjev in količina pridelanega medu	Nejavni vir		13 000 EUR

3. cilj: Sodelovanje pri varstvu kulturne dediščine

Operativni cilji:

3.1 spremljati stanje in pripraviti dodatne strokovne predloge za varstvo kulturne dediščine,

3.2 izvajati ukrepe za ohranitev kulturne dediščine.

Prednosti obnove in ohranjanja kulturnih spomenikov ter nepremične, premične in žive kulturne dediščine v zavarovanem območju parka so predvsem v krepitvi identitete domačinov in obogatitvi ponudbe za obiskovalce med preživljanjem prostega časa. Obnovljena kulturna dediščina, ki je vpeta v sodobno življenje in trajnostni razvoj, je dobro izhodišče za dvig kvalitete bivanja domačinov ter prepoznavnosti krajev v svetu. Poleg ohranjanja, dokumentiranja in obnove se kulturno dediščino tudi predstavlja širši javnosti.

Obenem se zagotavlja raziskovanje kulturne dediščine v parku, na podlagi česar bodo sprejeti nadaljnji ukrepi in aktivnosti v zvezi z njeno obnovo, ohranjanjem, predstavitvijo ter ponovnim vključevanjem v sodobno življenje.

Zavarovano območje parka je del matičnega Krasa, kjer najdemo prepoznavne in značilne tipe kulturne krajine. S ciljem ohranjanja identitete tega območja se izvajajo naloge in aktivnosti, ki prispevajo k ohranjanju kulturne krajine, predvsem številnih suhih zidov in značilne kraške gmajne.

Usmeritve za upravljanje:

- prispevati k varstvu kulturne dediščine, vključno s premično in živo dediščino (način življenja, ljudsko znanje in kultura),
- osveščati lokalno prebivalstvo o pomenu in načinih varstva kulturne dediščine ter ga ob posegih vanjo napotiti na ustrezne službe (Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije; v nadaljnjem besedilu: ZVKDS, muzej),
- spodbujati obnovo avtohtonih domačij v duhu tradicionalne gradnje in uporabo lokalnih gradbenih materialov,
- spodbujati ohranjanje in obnovo nepremične kulturne dediščine v zasebni lasti – predvsem mlinov in hiš profane stavbne dediščine,
- spodbujati ohranjanje avtohtonih značilnosti ureditve vasi in domačij,
- spodbujati udejanjanje skupno zasnovanih strokovnih razvojnih dokumentov celostne ureditve vasi parka,
- spodbujati ohranjanje znanja o predmetih lokalne premične kulturne dediščine,
- pri izvajanju aktivnosti za ohranjanje kulturne krajine spodbujati zbiranje, raziskovanje in ohranjanje znanja ter vedenja o ohranjanju elementov oblikovanja kulturne krajine, ki so nastali kot posledica nekdanjega načina življenja, pri čemer je treba upoštevati usmeritve za ohranjanje ekosistemov in njihove biotske raznovrstnosti.

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
3. Sodelovanje pri varstvu kulturne dediščine						
3.1 Spremljati stanje in pripraviti dodatne strokovne predloge za varstvo kulturne dediščine						
3.1.a Spremljati stanje kulturne dediščine	x	Stalno	Število obhodov, prijav in terenskih poročil	Nejavni vir		24 000 EUR
3.1.b Organizirati in izvajati raziskovanje in dokumentiranje kulturne dediščine		Stalno	Število raziskav	Nejavni vir, EU, resorna ministrstva, Pokrajinski muzej Koper, ZVKDS	Lokalno prebivalstvo, študentje, zunanji sodelavci	38 000 EUR
3.1.c Zagotoviti izvedbeno dokumentacijo za valorizacijo in predstavitev posameznih objektov kulturne dediščine skladno z izdelanimi strokovnimi razvojnimi dokumenti		Stalno	Število izvedbenih dokumentacij	Nejavni vir, EU	ZVKDS, zunanji izvajalci	50 000 EUR
3.1.d Zagotoviti predhodna arheološka raziskovanja pri zemeljskih posegih na območjih arheološke dediščine	x	Stalno	Izvedene predhodne arheološke raziskave	Nejavni vir	Zunanji izvajalci	15 000 EUR
3.1.e Sodelovati pri vpisu in izvajanju določil Unescove Konvencije za ohranjanje nesnovne kulturne dediščine (suhozidna gradnja)		Stalno	Število aktivnosti	Nejavni vir	ZVKDS	Redna dejavnost
3.2 Izvajati ukrepe za ohranitev kulturne dediščine						
3.2.a Sanirati poškodovane in porušene suhe zide	x	Večkrat letno, vsako leto	Dolžina obnovljenih	Nejavni vir, Občina Divača,	Lokalno prebivalstvo,	40 000 EUR

			suhih zidov	EU, MOP	zunanjí izvajalci	
3.2.b Izvajati aktivnosti v okviru konzorcija za kraške suhe zide		Stalno	Število dejavnosti	Zavod, MIZŠ	Člani konzorcija	15 000 EUR
3.2.c Izvajati ukrepe za ohranitev ostale kulturne dediščine v parku		Stalno	Število enot ohranjene kulturne dediščine	Nejavni vir, Občina Divača,	ZVKDS, zunanji izvajalci	7 000 EUR
3.2.d Na podlagi kulturovarstvenih smernic in pogojev začeti z obnovo ruševin gradu Školj		Stalno	Obnovljene ruševine gradu Školj	Nejavni vir	ZVKDS	425 000 EUR

4. cilj: Razvijanje okolju prijaznega obiskovanja in širjenje zavesti o parku

Operativni cilji:

- 4.1 organizirati naravi prijazen obisk po Škocjanskih jamah,**
- 4.2 obnavljati, posodabljati ali graditi infrastrukturo v jami in na površju, ki omogoča varno in doživeto obiskovanje parka,**
- 4.3 promovirati PŠJ in BOK,**
- 4.4 izobraževati in ozaveščati obiskovalce in širšo javnost o naravnih vrednotah in kulturni dediščini PŠJ, BOK in Krasa.**

Škocjanske jame je leta 2018 obiskalo približno 190 000 ljudi, zato je treba budno spremljati stanje jamskega okolja. Zaradi rabe jame in morebitnih odstopanj od naravnega stanja je treba čimprej sprejeti in izvesti potrebne ukrepe za zmanjšanje negativnih trendov. V jami pod vasjo Škocjan (Mahorčičeva jama in Mala dolina), ki je za javnost odprta od spomladi leta 2011, se v poletni sezoni izvaja individualni ogled brez spremstva vodnika. Ti so navzoči le na nekaterih točkah, kjer nadzirajo in informirajo ter usmerjajo obiskovalce. V drugih mesecih je obisk v ta del jame voden ali pa je jama zaprta. Klasični obisk v Škocjanske jame, kot poteka zdaj, ostaja nespremenjen, vendar se način vodenja po potrebi lahko tudi spreminja in prilagaja novim potrebam ter dejstvom. Zagotovljeni bodo sredstva za obnovo poti in način vodenja v Hankejev kanal ter Martelovo dvorano. Nadaljevale se bodo aktivnosti za prerazporeditev obiskovalcev iz mesecev znotraj visoke turistične sezone v mesece izven glavne sezone.

Jamska infrastruktura je bila v preteklem petletnem obdobju v veliki meri prenovljena. V prihodnje je treba zagotoviti vzdrževanje in izboljšanje sistema osvetljevanja (senzorsko prižiganje in ugašanje luči) ter vzpostavitev novega, kompleksnega monitoringa v jami s prenosom podatkov pa novem optičnem kablu v kontrolno sobo na sprejemnem centru. Nadaljevala se bo obnova poti v Veliki dolini in morda v Šumeči jami. Povečalo se bo število sprehajalnih in kolesarskih poti na površju. V sodelovanju z Občino Divača se bo skušalo urediti vstopno točko na Kras s parkiriščem za park v poslovni coni Risnik. Večji poudarek bo na omogočanju obiskovanja jame kot naravne vrednote in svetovne dediščine socialno ogroženim družinam.

Za nadaljnji razvoj parka sta pomembna organizacija in način ponudbe, vodenja in razlage v jami ter parku. Park je najbolj obiskana znamenitost v občini Divača in širši okolici ter skupaj s Kobilarno Lipica, Štanjelom in Parkom vojaške zgodovine tvori ogrodje turistične ponudbe na Krasu in v okolici. Aktivnosti v naslednjem petletnem obdobju bodo zato usmerjene k izboljšavam interpretacije narave in kulturne dediščine v parku ter tesnejšemu povezovanju med omenjenimi središči in oblikovanju turističnih paketov, ki bi omogočili daljše bivanje turistov na Krasu. Priložnost obiskovanja parka je vezana predvsem na naravi prijazno in organizirano ponudbo, ki temelji na izjemnih značilnostih Krasa, biotski raznovrstnosti, naravnih vrednotah, kulturni dediščini in doživljanju parka. Nadaljevalo se bo tvorno sodelovanje z Občino Divača, v kateri se nahaja park, in tudi z deležniki v okviru BOK. Osnovna infrastruktura se zagotavlja predvsem s prenovo obstoječih objektov in gradnjo energetske varčnih objektov ali objektov, grajenih s tradicionalnimi tehnikami. V ponudbo se vključijo pohodništvo, kolesarstvo, jahanje, tek, ogled naravnih in kulturnih vrednot, namestitev ter ponudba lokalno pridelane hrane in pijače.

Izobraževanje in ozaveščanje obiskovalcev, mladih, lokalnega prebivalstva ter druge širše javnosti je ena pomembnejših nalog v parku. V ta namen se bo nadaljevalo z organizacijo predavanj, tematskih ekskurzij, delavnic, razstav in drugih podobnih dogodkov. Nadaljevale se bodo aktivnosti v sklopu mreže šol in univerz parka. Zagotavljajo se ponatis in prenova starih ter izdelava novih splošnih in tematskih publikacij.

Usmeritve za upravljanje:

- ogled jam naj temelji na doživljajski ravni in dobri interpretaciji,
- skupine morajo biti primerno velike in morajo imeti dovolj spremljajočih vodnikov,
- obiskovalcem naj se park predstavi celostno z vsemi značilnimi naravnimi pojavi in bogato kulturno dediščino,
- obiskovalcem je omogočen obisk parka tako samostojno kot z vodnikom,
- v jamskem sistemu se ne gradi novih poti,
- pri obnovi starih poti je treba spoštovati način izgradnje zgodovinskih poti in vse sodobne ureditve oblikovati skladno s prvotno zasnovo,
- pri vseh posegih v jami (redna vzdrževalna dela, popravilo poti ali druge infrastrukture) je treba ves odpadni material odnesti iz jame,
- spodbujajo se novi načini interpretacije naravnih vrednot in kulturne dediščine v parku, Biosfernem območju Kras in na Krasu,
- spodbuja se ponudba lokalno pridelanih jedi in pijače s kakovostno postrežbo v gostinskih obratih pod znamko parka,
- spodbuja se oblikovanje zaključenih turističnih produktov, v katere se vključuje več ponudnikov z raznovrstno ponudbo,
- nadaljuje se z aktivnim sodelovanjem s šolami po Sloveniji,
- pri obnovi ali izgradnji nove komunalne infrastrukture je treba upoštevati sodobne trende in ekološko najučinkovitejše rešitve,
- urejanje javnih parkovnih površin se izvaja po predhodno usklajenem programu in strokovnih smernicah.

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
4. Razvijanje okolju prijaznega obiskovanja in širjenje zavesti o parku						
4.1 Organizirati naravi prijazen obisk po Škocjanskih jamah						
4.1.a Organizirati in izvajati strokovno in varno vodenje obiskovalcev po Škocjanskih jamah	x	Stalno	Zadovoljstvo obiskovalcev	Nejavni vir		1 100 000 EUR
4.1.b Organizacija in izvajanje naravovarstvenega nadzora po celotnem jamskem sistemu	x	Stalno	Poročila, stanje naravnih vrednot	Nejavni vir		Redna dejavnost
4.1.c Oblikovati nove interpretacijske programe in načine vodenja	x	2019–2023	Novi programi in načini vodenja	Nejavni vir	IZRK, ZRSVN, MOP	10 000 EUR
4.1.d Izvajati aktivnosti za enakomernejšo porazdelitev obiska v celem letu	x	Stalno	Število obiskovalcev po mesecih	Nejavni vir	STO	15 000 EUR
4.2 Obnavljati, posodabljati ali graditi infrastrukturo v jami in na površju, ki omogoča varno in doživeto obiskovanje parka						
4.2.a Urejati in vzdrževati infrastrukturo v Škocjanskem jamskem spletu	x	Stalno	Dolžina obnovljenih poti	Nejavni vir, EU	IZRK, MOP, ARSO, ZRSVN, ZVKDS, zunanji izvajalci	1 000 000 EUR
4.2.b Urejati in vzdrževati infrastrukturo na sprejemnem centru z okolico	x	Stalno	Preureditve na sprejemnem centru	Nejavni vir, EU	ZRSVN, ZVKDS, ARSO, zunanji izvajalci	1 000 000 EUR
4.2.c Urediti in vzdrževati ostalo parkovno infrastrukturo	x	Stalno	Preureditve v parku, število postavljenih tabel	Nejavni vir, EU, MOP	ZRSVN, ZVKDS, ARSO, zunanji izvajalci	402 540 EUR
4.2.d Oblikovati, postavljati in posodobiti muzejske zbirke		Stalno	Posodobljene muzejske zbirke	Nejavni vir, EU MOP	Pokrajinski muzej Koper,	350 000 EUR

					zunanjizvajalci	
4.2.e Ureditiparkirišča in ostalo infrastrukturo na obrobju zavarovanega območja		2019–2023	Urejeno parkirišče	Nejavni vir		50 000 EUR
4.3 Promovirati PŠJ in BOK						
4.3.a Sodelovati z Občino Divača ter občinami v BOK in na Krasu pri skupni promociji		Stalno	Število dogodkov s skupno promocijo	Nejavni vir, Občina Divača	Občina Divača	5 000 EUR
4.3.b V sodelovanju z drugimi turističnimi destinacijami v širši okolici sodelovati pri skupni promociji		Stalno	Novi turistični paketi	Nejavni vir, Kobilarna Lipica, PVZ	Lokalne turistične organizacije in ponudniki turističnih storitev	10 925 EUR
4.3.c Predstavljati park na turističnih sejmih, borzah in v medijih		Stalno	Število dogodkov	Nejavni vir	STO, ostali parki v Sloveniji, ostali turistični akterji na Krasu	160 300 EUR
4.4 Izobraževati in ozaveščati obiskovalce in širšo javnost o naravnih vrednotah in kulturni dediščini PŠJ, BOK in Krasa						
4.4.a Ponatisniti stare in izdati nove tematske publikacije ter izdelati in nabaviti drugo promocijsko gradivo		Stalno	Število publikacij	Nejavni vir, EU, MOP	Zunanji izvajalci	390 960 EUR
4.4.b Organizirati strokovna srečanja, izobraževanja, delavnice in strokovne ekskurzije za lokalno prebivalstvo, prostovoljne naravovarstvene nadzornike, člane odborov, jamske in sezonske vodnike ter drugo zainteresirano javnost iz Slovenije in tujine	x	Stalno	Število dogodkov	Nejavni vir, EU, MOP		58 000 EUR

4.4.c Organizirati in koordinirati kulturne in druge dogodke		Stalno	Število dogodkov	Nejavni vir, MIZŠ	Deležniki, zunanji sodelavci	40 000 EUR
4.4.d Pripraviti in izvesti izobraževalne programe za učitelje, učence, dijake in študente s posebnim poudarkom na mreži šol in univerz parka		Stalno	Število dogodkov	Nejavni vir, MIZŠ	Izobraževalne ustanove, zunanji sodelavci	50 180 EUR
4.4.e V sodelovanju z drugimi zavarovanimi območji v Sloveniji izvajati skupne aktivnosti		Stalno	Število dogodkov	Nejavni vir, MOP, ostali parki v Sloveniji		10 000 EUR

5. cilj: Krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva v razvoj dejavnosti in aktivnosti v parku

Operativni cilj:

5.1 s sodelovanjem in aktivnim vključevanjem lokalnih prebivalcev v upravljanje parka krepi njihovo podporo ohranjanju zavarovanega območja.

Lokalno prebivalstvo, ki živi v parku in je bilo v preteklosti z jamami tradicionalno povezano, mora biti vključeno v aktivnosti upravljavca parka tako, da čuti pripadnost parku in se z njim čim bolj poistoveti. Treba jih je obveščati o dogajanju v parku in jim nuditi nasvete ter pomoč. Zavod lahko prispeva k bogatenju kakovosti življenja prebivalcev v parku in trajnostnemu razvoju območja. Lokalnim prebivalcem se v skladu z ZRPŠJ omogoča tradicionalno sožitje znotraj parka.

Usmeritve za upravljanje:

- spodbujati aktivno vključevanje domačinov v aktivnosti iz redne dejavnosti zaposlenih v parku,
- spodbujati kulturne prireditve lokalnih društev, ki vzdržujejo kulturno produkcijo in ohranjajo izročilo ter avtohtono kulinariko,
- spodbujati izobraževanje mladih v parku,
- omogočati zaposlovanje lokalnega prebivalstva, predvsem v času povečanega obsega del (v času povečanega obiska),
- omogočiti obveščanje o pomembnih dogodkih in projektih, v katere se lahko vključujejo lokalno prebivalstvo in lokalna društva,
- domačinom, ki želijo obnavljati svoje domačije, nuditi finančno in strokovno pomoč.

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
5. Krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva v razvoj dejavnosti in aktivnosti v parku						
5.1 S sodelovanjem in aktivnim vključevanjem lokalnih prebivalcev v upravljanje parka krepi njihovo podporo ohranjanju zavarovanega območja						
5.1.a Organizirati in izvesti redne sestanke z lokalnim prebivalstvom za obravnavo aktualnih tem v parku		Stalno	Število udeležencev na sestankih	Nejavni vir	Lokalno prebivalstvo	Redna dejavnost
5.1.b Obveščati vsa gospodinjstva o pomembnih dogodkih v parku		Stalno	Število obveščanj	Nejavni vir		Redna dejavnost
5.1.c Urejati in izdajati glasilo za lokalno prebivalstvo		Občasno	Število izdanih glasil	Nejavni vir	Zunanji sodelavci	12 000 EUR
5.1.d Organizirati in izvesti skupne čistilne in delovne akcije		Enkrat letno	Število udeležencev na čistilnih akcijah	Nejavni vir	Lokalno prebivalstvo	20 000 EUR
5.1.e Sofinancirati aktivnosti za pospeševanje varstva in razvoja na podlagi Odredbe o razdeljevanju sredstev		Enkrat letno	Število uspešno izvedenih del	Nejavni vir	ZVKDS, lokalno prebivalstvo	250 000 EUR
5.1.f Vključevati lokalno prebivalstvo v aktivnosti v zvezi z obiskovalci parka		Stalno	Število lokalnih prebivalcev, vključenih v strokovno vodenje po parku	Nejavni vir	Lokalno prebivalstvo	6 000 EUR
5.1.g Sodelovati z lokalnim prebivalstvom pri izvedbi raziskovalnih nalog s področja ljudske kulture in načina življenja, izobraževanja in interpretacije muzejskih zbirk		Stalno	Število izvedenih raziskovalnih nalog	Nejavni vir	Deležniki, mreža univerz, odbori BOK	Redna dejavnost

5.1.h V sodelovanju z lokalnimi prebivalci implementirati celostno ureditev vasi na podlagi izdelanih strokovnih razvojnih dokumentov		Stalno	Zadovoljstvo lokalnega prebivalstva	Nejavni vir	Zunanji izvajalci	110 000 EUR
5.1.i Svetovati in sodelovati pri obnovi domačij ali posameznih delov v skladu s kulturovarstveno zakonodajo		Stalno	Število obnovljenih spomenikov	Nejavni vir	ZVKDS	5 000 EUR
5.1.j Sodelovati in sofinancirati tradicionalne in druge aktivnosti lokalnih društev	x	Stalno	Zadovoljstvo obiskovalcev in lokalnih prebivalcev	Nejavni vir		15 000 EUR
5.1.k S pomočjo lokalnega prebivalstva organizirati in izvesti Dan PŠJ, jamski praznik – Belajtno	x	Enkrat letno	Zadovoljstvo obiskovalcev	Nejavni vir, Občina Divača	Lokalno prebivalstvo	25 000 EUR
5.1.l Spodbujati rabo, omogočati trženje izdelkov in storitev in uresničevati določbe pravilnika kolektivne znamke PŠJ s ciljem udejanjanja trajnostnega razvoja BOK	x	Stalno	Število uporabnikov znamke PŠJ	Nejavni vir, MIZŠ	Deležniki	30 000 EUR

6. cilj: Krepitev vloge upravljavca parka na vplivnem in prehodnem območju

Operativna cilja:

6.1 izvajati aktivnosti za varstvo narave in kulturne dediščine,

6.2 izvajati podporne in razvojne dejavnosti.

Po ZRPŠJ mora zavod na vplivnem območju spremljati in opozarjati na posege v zvezi s spremembami vodnega režima in kakovosti vode ter na posege, ki bi lahko pomenili tveganje in nevarnost za okolje ter bi njihovi škodljivi vplivi segali v park. Kljub temu se aktivnosti zavoda, povezane z ozaveščanjem širše javnosti o pomenu varovanja narave, širijo tudi na ta del parka, saj je to temelj za sonaraven razvoj na vplivnem, pa tudi na prehodnem območju, kar je sicer bolj v skladu z izvajanjem določil Unescovega programa MAB – Človek in biosfera. Z aktivnostmi znotraj tega cilja se neposredno in posredno izvaja varstveni režim za vplivno območje, kot je zapisano v ZRPŠJ. Sodeluje se pri ustanovitvi geoparka Kras. Spodbuja se aktivno vključevanje lokalnega prebivalstva v promocijo Biosfernega območja Kras in k medsebojnemu povezovanju.

Usmeritve za upravljanje:

- spodbujati ureditev zbiranja in čiščenja odpadnih voda na vplivnem in prehodnem območju parka,
- sodelovati pri izdelavi načrta urejanja porečja Reke,
- v skladu s poslanstvom MAB spodbujati trajnostni razvoj in uravnoteženje razvoja območja z varstvom biološke pestrosti.

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
6. Krepitev vloge upravljavca parka na vplivnem in prehodnem območju						
6.1 Izvajati aktivnosti za ohranjanje narave in kulturne dediščine						
6.1.a Raziskovati in spremljati stanje ohranjenosti narave	x	Stalno	Število podatkov	Zavod, EU, ARSO, CKFF, DOPPS, SDPN	IZRK ZRC SAZU, Konzorcij Life Watch	7 871 EUR
6.1.b Raziskovati in dokumentirati kulturno dediščino		Stalno	Število podatkov	Zavod	Mreža univerz, Odbori BOK	23 000 EUR
6.1.c Sodelovati pri organizaciji in izvedbi dejavnosti deležnikov in lokalnih skupnosti	x	Večkrat letno	Število udeležencev	Nejavni vir	Prostovoljni naravovarstveni nadzorniki, deležniki, odbori BOK, občine, zainteresirana širša javnost	85 000 EUR
6.1.d Za lokalne prebivalce organizirati in izvajati tematska predavanja, razstave in delavnice	x	Stalno	Število udeležencev	Nejavni vir, EU	Strokovnjaki različnih področij, LASi	10 000 EUR
6.1.e Sodelovati pri reševanju problema onesnaženosti voda (prednostno izvesti ekološko sanacijo odlagališča Globovnik)	x	Stalno	Število usklajevalnih sestankov	Nejavni vir, EU	Občine na vplivnem območju, pristojne institucije	1 549 772 EUR
6.1.f Sodelovati pri pripravi razvojnih in prostorskih dokumentov občin in dokumentov na državni ravni		Stalno	Z usmeritvami iz PVR PŠJ usklajeni razvojni in prostorski dokumenti	Nejavni vir	Občine na vplivnem in prehodnem območju, ZRSVN, ZVKDS	Redna dejavnost
6.1.g Skrbeti za izvajanje dogovora s prostovoljnimi gasilskim društvom		Stalno	Opremljenost in	Nejavni vir	ARSO, MO –	9 000 EUR

Ilirska Bistrica in MO – Uprava za zaščito in reševanje, enota Postojna, o ukrepanju pri izlitju nevarnih snovi v reko Reko			usposobljenost prostovoljnih gasilcev za posredovanje v primeru izlitja		Uprava RS za zaščito in reševanje, Prostovoljno gasilsko društvo IB	
6.1.h Sodelovati pri nastajanju geoparka Kras		Stalno	Število usklajevalnih sestankov	Nejavni vir	MOP, ZRSVN, lokalne skupnosti	Redna dejavnost
6.1.i Sodelovati pri upravljanju Unescove lokalitete Gozdnega rezervata Snežnik-Ždrecle		Stalno	Število skupnih aktivnosti	Nejavni vir	ZZGRS, MOP, ZRSVN	25 000 EUR
6.2 Izvajati aktivnosti podpornih in razvojnih dejavnosti						
6.2.a Z lokalnimi skupnostmi sodelovati pri planiranju in izvajanju skupnih razvojnih projektov		Stalno	Postavljene nove table	Nejavni vir, občine	Občine, ZRSVN, ZVKDS	60 000 EUR
6.2.b Spodbujati rabo in storitev v zvezi z znamko parka		Stalno	Število produktov pod znamko parka	Nejavni vir, občine	Zainteresirana širša javnost, LASi	Strošek vključen v nalogah 5.1. l in 5.1. m
6.2.c Sodelovati s pristojnimi muzeji pri raziskovalnem delu in promociji lokalne premične kulturne dediščine		Stalno	Število izvedenih raziskav in zastavljenih promocijskih akcij	Nejavni vir, PMK	Deležniki, širša zainteresirana javnost	Redna dejavnost
6.2.d Izvajati program participacije javnosti pri upravljanju BOK		Stalno	Število izvedenih akcij	Nejavni vir, MIZŠ	Odbori BOK, ambasadorji in drugi deležniki	10 000 EUR

7. Učinkovitejše delovanje upravljavca in mednarodno sodelovanje

Posebne naloge:

6.1 sodelovanje pri urejanju prostora z upoštevanjem varstvenih ciljev parka

6.2 izvajanje določil globalnih mednarodnih konvencij in programov (Konvencija o svetovni dediščini, Ramsarska konvencija o mokriščih, Unescov program MAB ipd.),

7.3 mednarodno sodelovanje,

7.4 splošne naloge in aktivnosti.

Za zagotavljanje izvajanja aktivnosti iz zgoraj navedenih operativnih ciljev so nujno potrebne spremljajoče aktivnosti, ki so razdeljene na posamezne naloge upravljavca.

V sklopu upravljalškega načrta se izvajajo določila, cilji in strategije mednarodnih konvencij in programov v okviru UNESCO (predvsem Konvencije o svetovni dediščini in programa MAB) ter Ramsarske konvencije o mokriščih. Izvajanje le-teh obsega redno spremljanje stanja, ozaveščanje javnosti, širitev principov trajnostnega razvoja s primeri dobrih praks tudi zunaj meja parka in Biosfernega območja ter poročanje o delu in rezultatih tako pristojnim ministrstvom in SNKU v Sloveniji kot institucijam v tujini, predvsem WHC in Stalnemu odboru Ramsarske konvencije, IAC MAB, IUCN, AB UNESCO in ICOMOS.

V parku bi z ustreznim občinskim prostorskim načrtom Občine Divača zagotovili učinkovitejše doseganje ciljev parka. Pri tem bi bilo treba posebno pozornost nameniti reševanju izzivov, povezanih z infrastrukturo na območju občine Divača, ki bi se morala prilagoditi povečanemu številu obiskovalcev Škocjanskih jam v zadnjih letih. Poleg tega je ključnega pomena sodelovanje zavoda pri načrtovanju regionalnih in državnih posegov v vplivnem in prehodnem območju.

Zavod že sodeluje s številnimi institucijami po svetu in namerava to sodelovanje tudi v bodoče ohranjati. K temu sodi sodelovanje z upravljavci območij mednarodnega pomena, ki so vključeni na sezname posameznih konvencij (Konvencija o svetovni dediščini, Ramsarska konvencija o mokriščih) in programov (MAB), ter s člani posameznih mednarodnih zvez (Alpska mreža, Europarc, ISCA). Povečuje se vloga zavoda na območju Dinaridov, kjer je park že pridružen član mreže parkov Dinaridov. S ciljem krepitve mednarodnega sodelovanja in povezovanja se med drugim zagotavljata udeležba zavoda na kongresih, konferencah, simpozijih in delavnicah ter predstavljanje lokacije in strokovnega dela s prispevki strokovnih služb parka.

Splošne naloge in aktivnosti upravljanja so »podporne« naloge za izvajanje nalog in aktivnosti ter uresničevanje ciljev parka, ki so navedeni v ciljih od 1. do 6. Med te naloge sodijo upravno-administrativne, organizacijske in projektne naloge, naloge za povečevanje usposobljenosti in učinkovitosti javne službe ter skrb za nepremičnine in premično premoženje v parku.

Usmeritve za upravljanje:

- aktivno sodelovati v regionalnih in globalnih mrežah lokacij svetovne dediščine in mednarodno pomembnih mokrišč ter delovnih skupinah (CEPA, STRP, EuroMAB, WLI ipd.) s ciljem izmenjave in razvoja znanj ter primerov dobrih praks,

- spodbujati integracijo ekosistemskega pristopa v vse ravni izvajanja in načrtovanja dejavnosti ter upravljanja lokacije svetovne dediščine in mednarodno pomembnih mokrišč,
- izvajati strategije in načrte relevantnih mednarodnih sporazumov in programov,
- krepiti sodelovanje z različnimi institucijami, ki imajo podoben interes pri upravljanju zavarovanega območja kot zavod,
- pri izvajanju splošnih aktivnosti velja načelo dobrega in gospodarnega poslovanja in upravljanja,
- spodbujati prostorski razvoj, ki ohranja prostorska razmerja med obdelovalnimi in poseljenimi površinami ter ohranja značilni vzorec poselitve,
- pri prenovah in morebitnih novogradnjah v Matavunu upoštevati urbanistične in arhitekturne značilnosti obstoječe poselitve.

Splošna naloga – posebna naloga – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
7. Učinkovito delovanje upravljavca in mednarodno sodelovanje						
7.1 Urejanje prostora z upoštevanjem varstvenih ciljev parka						
7.1.a Z Občino Divača sodelovati pri pripravi projektne dokumentacije in izvedbi ureditve infrastrukture v naseljih v parku	x	2019–2023	Projektna dokumentacija	Občina Divača, Ekološki sklad, EU, Nejavni vir	MOP, MIZŠ, MGRT, ZRSVN, ZVKDS, zunanji izvajalci	425 EUR
7.1.b V sodelovanju z Občino Divača prilagajati infrastrukturo povečanemu obisku parka in občine		Po potrebi	Število usklajevalnih sestankov	Nejavni vir	Občina Divača	20 000 EUR
7.2 Izvajanje določil globalnih mednarodnih konvencij in programov						
7.2.a Izvajati splošne obveznosti	x	Stalno	Število dokumentov	Nejavni vir	Ministrstva	20 000 EUR
7.2.b Implementirati priporočila s strani sekretariatov mednarodnih konvencij in posvetovalnih teles v programe dela		Po potrebi		Nejavni vir, MIZŠ,	MOP, MK, MG, občine, zunanji strokovnjaki	10 000 EUR
7.2.c Izvajati komunikacijsko in raziskovalno strategijo BOK	x	Stalno	Poročila o faznem izvajanju	Nejavni vir	Deležniki, odbori BOK, izobraževalne in raziskovalne institucije	5 000 EUR
7.2.d Koordinirati nominacijo klasični kras za vpis na seznam svetovne dediščine in po vpisu sodelovati pri koordinacijski skupini za upravljanje lokacije		Stalno	Vpis na seznam svetovne dediščine	Nejavni vir	MOP, MK, SNKU, IZRK	10 000 EUR
7.3 Mednarodno sodelovanje						

7.3.a Z drugimi lokalitetami mednarodnega pomena v okviru organizacije UNESCO (Svetovna dediščina, Ramsar, MAB) izvajati skupne aktivnosti	x	Po potrebi	Število skupnih aktivnosti	Nejavni vir, SNKU, EU, UNESCO	SNKU, upravljavci drugih lokalitet mednarodnega pomena znotraj organizacije UNESCO	25 000 EUR
7.3.b V sodelovanju z upravljavci zavarovanih območij in turističnih jam znotraj Alpske mreže, Europarca, Parkov Dinaridi in ISCA izvajati skupne aktivnosti		Stalno	Število skupnih aktivnosti	Nejavni vir, upravljavci zavarovanih območij znotraj Alpske mreže	Upravljavci drugih zavarovanih območij znotraj Alpske mreže	40 000 EUR
7.3.c Z namenom izmenjave izkušenj in izboljšanja upravljanja navezati stike z drugimi upravljavci zavarovanih območij ali institucijami, ki niso navedeni zgoraj		Stalno	Število skupnih aktivnosti	Nejavni vir, MIZŠ	IZRK, NIB, GIS, UL, UNG, PMS, UM in druge institucije, ki niso navedene zgoraj	60 000 EUR
7.4 Splošne naloge in aktivnosti						
7.4.a Izvajati upravno-administrativne, organizacijske, finančno-računovodske in pravne naloge		Stalno	Potrjena letna poročila	Nejavni vir	MOP	250 000 EUR
7.4.b Pripravljati in voditi domače in mednarodne projekte		Stalno	Uspešno izvedeni projekti	Nejavni vir, EU, MOP, RS	Partnerji v projektu	250 000 EUR
7.4.c Skrbeti za odnose z javnostjo		Stalno	Število objav v medijih	Nejavni vir	Predstavniki medijev	35 000 EUR
7.4.d Skrbeti za nepremičnine in premoženje	x	Stalno	Letni popis	Nejavni vir	Zunanji sodelavci	1 190 000 EUR
7.4.e Povečevati usposobljenost in učinkovitost posameznih služb		Stalno	Število udeležb na izobraževanjih	Nejavni vir		180 000 EUR

7.4.f Skrbeti za varnost pri delu	x	Stalno	Seznam aktivnosti	Nejavni vir		250 000 EUR
-----------------------------------	---	--------	-------------------	-------------	--	-------------

5.3. Načrt delovanja in razvoja javne službe

Obstoječe stanje

V zavodu je za nedoločen čas zaposlenih 24 javnih uslužbencev. Vsi javni uslužbenci, ki so zaposleni za nedoločen čas, razen enega, izvajajo dejavnosti v okviru javne službe in javnih pooblastil. Zaposlitve teh javnih uslužbencev so pretežno financirane iz proračunskih sredstev, v manjšem deležu pa tudi iz nejavnega vira javnega financiranja. Samostojni strokovni sodelavec V v pretežni meri opravlja naloge, ki za javni zavod pomenijo tržno dejavnost, in je njegova zaposlitev financirana s sredstvi, ki jih javni zavod pridobi iz opravljanja tržne dejavnosti.

V zavodu se v skladu z delovnopravno zakonodajo zaposluje tudi delavce za določen čas. Zaposlitve za določen čas so financirane bodisi z lastnimi sredstvi javnega zavoda bodisi iz projektnih virov. Pogodbe o zaposlitvi za določen čas se v zavodu praviloma sklenejo za opravljanje sezonskega dela, dela na mednarodnih in nacionalnih projektih ter za opravljanje pripravništva. Za zaposlitve sezonskih delavcev je sistemiziranih 24 delovnih mest vodnik v zavarovanem območju V. Večinoma so v času povečanega obiska, to je od junija do septembra, vsa ta sistemizirana delovna mesta tudi zasedena. Zaradi naraščajočega obiska je zavod za opravljanje sezonskega dela vodenja obiskovalcev primoran najeti tudi študentsko delo.

Preglednica 6: Obstoječe operativno stanje

	Zaposleni – naziv	Izobrazba zaposlenih	Zahtevana izobrazba	Trajanje	Način financiranja
1	Direktor	univ. dipl. inž. zootehnike	170	Določen čas – mandat	Individualna pogodba z MOP
2-6	Višji naravovarstveni svetovalec	univ. dipl. gozdar, gradbeni tehnik, mag. znanosti univ. dipl. biolog, dipl. ekonomist, univ. dipl. geograf	170	Nedoločen čas Določen čas	MOP PŠJ
7	Naravovarstveni nadzornik I	dr. krasoslovnih znanosti	170	Nedoločen čas	PŠJ
8-12	Naravovarstveni svetovalec	univ. dipl. geograf in prof. um. zgod., univ. dipl. biolog, univ. dipl. etnolog in kulturni antropolog, univ. dipl. prav., univ. dipl. ekon.	170	Nedoločen čas Določen čas	MOP PŠJ
13	Finančnik VI	dipl. ekonomist	162	Nedoločen čas	MOP
14	Poslovni sekretar	dipl. upravni organizator	162	Nedoločen čas	MOP
15	Hišnik – ekonom IV	trgovec	140	Nedoločen čas	MOP
16	Naravovarstveni nadzornik II	dipl. org. tur.	162	Nedoločen čas	MOP
17	Naravovarstveni	univ. dipl. prof.	162	Nedoločen čas	MOP

	sodelavec III	nemščine			
18-19	Naravovarstveni nadzornik III	dipl. org. menedžer, dipl. ekon.	162	Nedoločen čas	MOP
20-25	Naravovarstveni nadzornik V	dipl. ekon., dipl. inž. tur., gimn. maturant, naravoslovno-matematični tehnik, univ. dipl. zgodovinar, univ. dipl. geograf	150	Nedoločen čas	MOP PŠJ
26	Tehnični delavec V (I)	strojni tehnik	150	Nedoločen čas	MOP
27	Samostojni strokovni delavec V	ekon. tehnik	150	Nedoločen čas	PŠJ
28-51	Vodnik v zavarovanem območju V – 24 sistemiziranih delovnih mest	različne vrste in ravni izobrazbe	150	Določen čas – sezonsko delo	PŠJ
52-58	Projektne zaposlitve -7 sistemiziranih delovnih mest	/	162	Določen čas – trajanje projekta	Projektna sredstva PŠJ
59-63	Pripravnik – 5 sistemiziranih delovnih mest	/	150 oz. 162	Določen čas – trajanje pripravništva	PŠJ
64	Čistilka II	trgovec	140	Določen čas	PŠJ

Kadrovski načrt za obdobje 2019–2023

Kadrovske potrebe zavoda se zaradi trenda povečevanja števila obiskovalcev, ki se kaže v zadnjih letih, konstantno povečujejo. Število obiskovalcev je leta 2012, ko se je pripravljala prejšnji upravljavski načrt, znašalo 101 147. Leta 2016 je bilo 146 291, leta 2017 178 000, v letu 2018 pa bo nad 180 000 obiskovalcev, kar pomeni, da je bilo število obiskovalcev v letu 2016 za 45 % višje od števila obiskovalcev leta 2012, leta 2017 pa še za dodatnih 18 %. Delavci so z dobro organizacijo dela in s pomočjo dodatnih sezonskih zaposlitev ter študentskega dela obiskovalcem uspešno omogočali kakovosten obisk.

V bodoče si zavod želi vzpostaviti sodoben in fleksibilen sistem notranje organizacije delovnih mest, zato se bo v novem programskem obdobju prizadevalo za sprejetje nove sistemizacije delovnih mest. Tako se bo upravljavec bolj učinkovito odzival na spremenjene potrebe delovnih procesov.

V preglednici je prikazano načrtovano povečanje sistemiziranih delovnih mest.

V nadaljnjih petih letih se predvideva zaposlitev treh dodatnih delavcev v splošni službi, in sicer enega delavca za pomoč pri vzdrževanju infrastrukture zavoda, enega za čiščenje objektov v lasti zavoda ter enega za pomoč pri računovodskih delih, rezervacijskem sistemu in drugih nalogah splošne službe.

V Službi za naravovarstveni nadzor in vodenje se je v letu 2018 zaposlilo dodatnega naravovarstvenega nadzornika za potrebe izvajanja nadzora v zavarovanem območju, leta 2019 pa se bo zaposlilo še enega naravovarstvenega nadzornika za potrebe izvajanja nadzora na vplivnem območju parka in pomoč pri nadzoru ter upravljanju v Gozdnem rezervatu Snežnik-Ždrocle (nova lokaliteta svetovne dediščine). V petletnem programskem obdobju se zaradi povečanja obiska predvideva postopna zaposlitev 8 dodatnih vodnikov v zavarovanem območju za določen čas.

Preglednica 7: Kadrovske spremembe glede na načrtovane ukrepe

Služba	Obstoječe stanje	2019	2020	2021	2022	2023
Direktor	1	1	1	1	1	1
Splošna služba	9,5	10	10	10	11	11
Strokovna služba	4	4	4	4	4	4
Služba za naravovarstveni nadzor in vodenje	13	14	14	14	14	14
Služba za naravovarstveni nadzor in vodenje – za določen čas v času višje sezone	21	25	27	28	29	29
Projektna delovna mesta*	4,5	5	6	6	6	6
Pripravniška delovna mesta*	2	2	2	2	2	2
Skupaj	55	61	64	65	67	67

*Obstoječe število projektnih in pripravniških delovnih mest je število vseh sistemiziranih delovnih mest; dejansko bodo zapolnjena po potrebi.

5.4. Finančni načrt

Pri uresničevanju ciljev v obdobju 2019–2023 je pomembno predvsem zagotavljanje sredstev za izvajanje primarnih dejavnosti zavoda. V predhodnem petletnem obdobju je bila zaznana večja gospodarska rast, ki se je v parku odražala v povišanju števila obiskovalcev parka in posledično z višjimi prihodki. Gospodarna poraba sredstev in kvalitetno delo sta ključna za dosežene rezultate in izhodišče za delovanje parka v naslednjem petletnem obdobju. Kot v predhodnem obdobju bo za zavod, ob zagotavljanju sredstev iz državnega proračuna, ključnega pomena zagotavljanje finančnih sredstev iz (mednarodnih) razvojnih in raziskovalnih programov, ki jih sofinancira Evropska unija, in iz sredstev, pridobljenih z lastno dejavnostjo. Pri tem mora zavod upoštevati tudi pravila državnih pomoči.

Finančni načrt v spodnji preglednici predstavlja zgolj grobo oceno. Dejanska realizacija in obseg prihodkov oziroma odhodkov bosta odvisna od dejanske višine sredstev, ki naj bi bila na razpolago iz posameznih virov financiranja. V PVR finančno niso vključeni novi projekti, ker jih je v obsegu in terminsko težko predvideti. Tendenca je, da se vsebine oziroma dejavnosti iz PVR, ki zahtevajo višje vložke, pokrijejo iz mednarodnih programov, kot so Life+ ali Interreg. Ker je dejavnost parka sezonske narave, bo zavod za premostitev likvidnosti po potrebi koristil premostitveni kredit.

Preglednica 8: Finančni načrt zavoda za obdobje 2019–2023 (prikaz višine sredstev v EUR)

PRIHODKI	2019	2020	2021	2022	2023	SKUPAJ
Proračun RS – Ministrstvo za okolje in prostor – redna dejavnost	452.927	509.823	509.823	509.823	509.823	2.492.219
Lastna sredstva (nejavni vir financiranja javne službe in tržna dejavnost)	2.850.000	2.987.500	3.024.255	3.100.000	3.125.000	15.086.755
Drugo (proračun občin, projekti, strukturni skladi ipd.)	480.267	252.920	214.159	195.000	242.304	1.384.650
Skupaj	3.783.194	3.750.243	3.748.237	3.804.823	3.877.127	18.963.624

ODHODKI	2019	2020	2021	2022	2023	SKUPAJ
Stroški dela	1.379.308	1.418.308	1.429.986	1.452.969	1.460.980	7.141.551
Materialni stroški, storitve in programi	1.703.246	1.729.994	1.723.651	1.750.814	1.798.765	8.706.470
Investicije	700.640	601.941	594.600	601.040	617.382	3.115.603
Skupaj	3.783.194	3.750.243	3.748.237	3.804.823	3.877.127	18.963.624

5.5. Usmeritve za načrtovanje drugih dejavnosti v parku

5.5.1 Kmetijstvo

Priložnost kmetijstva v parku je povezana predvsem s spodbujanjem tradicionalnega kmetovanja s poudarkom na ekološkem načinu kmetovanja. Med glavne veje sodita živinoreja s pašništvom in pridelava zdrave hrane za ljudi in živali. V parku so za to predvidena območja znotraj krajinskih tipov njive, vrtovi in sadovnjaki v in ob naseljih ter kraški ravniki z vrtačami. Usmeritve izhajajo tudi iz Programa upravljanja območij Natura 2000.

Usmeritve:

- v življenjskem prostoru velike uharice, vrtnega strnada, hribskega škrjanca, pisane penice, smrdokavre, velikega skovika, podhujke, slavca in sokola selca se ohranja mozaično krajino tako, da se spodbuja kolobarjenje, ohranjanje travnikov in vzdrževanje ali vzpostavljanje mejic, posamičnih grmov ter dreves;
- življenjski prostor kačarja in pisane penice se prekriva z drugimi conami travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje prehranjevalnega habitata kačarja;
- v življenjskem prostoru hribskega škrjanca se z redno ekstenzivno rabo ohranja sedanjí obseg travniških površin. Ustrezna raba se vzdržuje skozi kmetijsko-okoljske ukrepe in ukrepe Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja, in sicer na površini vsaj 3900 ha;
- v življenjskem prostoru ozkega vretenca se spodbuja ekstenzivna raba mokrotnih travnikov s čim manjšim vnosom mineralnih gnojil in sredstev za varstvo rastlin;
- življenjski prostor travniškega postavneža se prekriva s conami drugih travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje habitata travniškega postavneža;

- habitat hromega volnoritca se zagotavlja z ohranjanjem prepleta travniških (HT 62A0) in grmiščnih (HT 5130) habitatov;
- ohranjanje ekoloških značilnosti habitata ostrouhega netopirja in zagotavljanje miru na kotiščih in prezimovališčih netopirjev;
- življenjski prostor vzhodna submediteranska suha travišča HT 62A0 se prekriva s conami drugih travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje HT 62A0;
- spodbuja se ohranjanje kmetovanja in kmetijskih gospodarstev;
- na obstoječih kmetijskih površinah se v sodelovanju s kmetijsko svetovalno službo spodbuja ekološki ali vsaj okolju prijazen način kmetovanja;
- spodbuja se reja avtohtonih pasem domačih živali;
- spodbujata se uporaba hlevskega gnoja in s tem povezana prilagoditev objektov za rejo živali; na varovanih habitatih se usmerja v uporabo hlevskega gnoja;
- ohranja in pomlajuje se visokodebelne travniške nasade z odpornimi sadnimi sortami in vrstami;
- košnja travnikov naj se izvaja prvič po odcvetu večine travniških rastlin; po košnji naj bo spravilo;
- na travinju naj se ne uporablja herbicidov, razen v primeru nadzorovanega uničevanja invazivnih tujerodnih vrst;
- raba insekticidov naj se omeji na najnižjo možno mero, uporabljajo naj se insekticidi z nizko stopnjo toksičnosti in s kratkim časom razgradnje (varstvo čebel);
- spodbuja se redna košnja travniških površin, vsaj enkrat na dve leti, da se prepreči zaraščanje;
- ozavešča naj se prebivalce glede spreminjanja travnikov v trate;
- pri izboljševalnih ukrepih na kmetijskih površinah se v čim večji možni meri zagotovi ohranitev naravnih danosti, mozaične rabe kmetijskih zemljišč, parcelne strukture, krajinskih členov in mikroreliefnih značilnosti;
- spodbuja naj se ohranitev suhih zidov in preprečuje njihovo podiranje;
- na površinah v državni lasti se zagotavlja varstvu narave prilagojeno kmetijsko prakso po dogovoru z upravljavci kmetijskih zemljišč: skladom kmetijskih zemljišč in gozdov, ARSO, sektorjem za vode in ministrstvom, pristojnim za ohranjanje narave, ter upravljavcem zavarovanega območja;
- usmerja se v razvoj dopolnilnih dejavnosti in produktov na kmetiji pod znamko parka ter oživljanje tradicionalnih obrti kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji;
- produkti se oblikujejo in zavarujejo pod znamko parka.

5.5.2 Gozdarstvo

Priložnost gozdarstva in nabiranja gozdnih dobrin v parku je povezana predvsem s koriščenjem lesa in ohranjanjem gozdnih sadežev. Pri gospodarjenju z gozdovi je pomembno obstoječe fragmentarno gospodarjenje z gozdom zaradi vzdrževanja gozdnih habitatov. ZGS spremlja stanje v gozdovih in usmerja razvoj gozdov. Usmeritve izhajajo tudi iz Programa upravljanja območij Natura 2000.

Usmeritve:

- sodelovalo se bo tudi pri pripravi predlogov za določitev mirnih con kačarja, da se v času od 15. aprila do 15. avgusta ne izvajajo sečnja in spravilo lesa ter gradnja cest ali se te dejavnosti omejijo;
- sodelovalo se bo pri pripravi predlogov za določitev mirnih con velike uharice, da se v času od 1. februarja do 30. junija ne izvajajo sečnja in spravilo lesa ter gradnja cest ali se te dejavnosti omejijo;

- v notranji coni hribskega urha in velikega pupka se okoli mokrišč in vodnih površin v gozdu ohranja drevje in grmovje tako, da je med vodnim telesom in gozdom sklenjen prehod, porasel z lesnimi rastlinami;
- v notranji coni hribskega urha se ohranjajo mokrišča in vodne površine v gozdu (mlake, luže in kaluže);
- v notranji coni malega podkovnjaka se ohranja gozdne površine in grmičevje, še posebej sklenjene mejice, ali obrežno lesno vegetacijo najmanj 500 m okoli znanih kotišč malega podkovnjaka;
- v notranji coni velikega podkovnjaka se spodbuja ohranjanje gozdnih površin, grmičevja in pašnikov, še posebej sklenjenih mejic, ali obrežne lesne vegetacija najmanj 500 m okoli znanih kotišč velikega podkovnjaka;
- za ohranjanje dolgokrilega netopirja je potrebna sonaravna raba gozdov, ki se že ustrezno izvaja;
- v notranji coni navadnega in ostrouhega netopirja se spodbuja ohranjanje mozaične pokrajine gozdnih površin, grmičevja, pašnikov in travnikov;
- krepitev hidrološke vloge gozdov zaradi ohranjanja vode v podzemlju;
- spodbuja se izvajanje sečnje in spravila obolelih dreves;
- zaradi požarne ogroženosti gozdov se izvajajo protipožarni ukrepi;
- spodbuja se izvajanje gozdno-gojitvenih ukrepov za ohranjanje pestrosti obstoječih gozdnih habitatov (ohranjanje odraslih dreves z dupli, pravočasen odvoz posekanega lesa iz gozda v času povečane aktivnosti – rojenja hroščev v času od 15. maja do 15. septembra, puščanje posameznih odmrlih dreves, ohranjanje rastišč ogroženih in redkih vrst rastlin in gliv, gozdnih vrzeli ter jas itd.);
- spodbuja se naravna obnova gozdov s poudarkom na avtohtonih drevesnih vrstah;
- spodbuja se izvajanje gozdno-gojitvenih ukrepov za ohranjanje glivne pestrosti;
- ohranjajo se varovalni gozdovi ob prepadnih stenah udornic, brezen in soteske Reke;
- deli redkih obrečnih habitatnih tipov in rastlinskih vrst naj se načrtno prepuščajo naravnemu razvoju ali oblikujejo s prilagojenim gospodarjenjem za varovanje habitatov kvalifikacijskih rastlinskih vrst;
- na območjih s povečanim obiskom naj se zaradi varnosti in hrupa izvajajo dela predvsem v zimskem času;
- v notranji coni velikega pupka se okoli mokrišč in vodnih površin v gozdu ohranja drevje in grmovje tako, da je med vodnim telesom in gozdom sklenjen prehod, porasel z lesnimi rastlinami.

5.5.3 Upravljanje z vodami

Zaradi pomena varstva voda so aktivnosti zavoda vezane na vodni režim, predvsem z aktivnostmi, ki prispevajo k dobremu ekološkemu stanju Reke, ki ponira v Škocjanske jame. Čeprav se je stanje izboljšalo, se z Reko v jamski sistem namreč še vedno stekajo nekatere industrijske in komunalne odpadne vode s porečja Reke. Čistilna naprava za Ilirsko Bistrico in vas Jasen deluje že dolgo, postopno pa bo treba urediti zbiranje in čiščenje odpadne vode za vsa naselja v porečju. Načrt upravljanja voda na vodnem območju Jadranskega morja je uveljavljen z Uredbo o načrtih upravljanja voda na vodnih območjih Donave in Jadranskega morja (Uradni list RS, št. 67/16). Pomemben vodni vir, vezan na tradicionalno rabo, so kali, ki so bili v preteklosti namenjeni napajanju živine, danes pa so pomemben habitat.

Usmeritve:

- spodbuja se ohranjanje naravne struge Reke, potokov in obstoječih mlinščic ter jezov;
- spodbuja se ohranjanje naravnih plitvin, sipin in erodiranih brežin;

- spodbuja se doseg dogovora na državnem nivoju glede razpoložljivih količin za rabo vode iz Reke in njenih pritokov za različne namene z upoštevanjem že podeljenih vodnih pravic;
- spodbuja se vzpostavitev ribjih stez na zajezitvah, kjer je to strokovno upravičeno;
- spodbuja se, da se posegi v vode izvajajo izven gnezditvene sezone ptic;
- ohranja in obnavlja se vaške kale zaradi biodiverzitete in ohranjanja krajine;
- spodbuja se čiščenje obrežnega in podrtega drevja v obsegu, ki je potreben za zagotavljanje poplavne varnosti.

5.5.4 Ribišтво

Prednost Reke v parku z vidika ribišťva je ohranjen habitat, na čemer bodo temeljile tudi nadaljnje aktivnosti pristojnih institucij (predvsem Ribiške družine Bistrica). V Reki so z vidika ribišťva poleg soške postrvi in šarenke pomembne vrste še mrena, grba, krap, linj in rdečeoške. Na Reki se v parku sicer ribari, vendar malo.

Usmeritve:

- v vodotoke naj se ne vlagajo ribe, ki niso iz istega povodja;
- prednost pri vlaganju ima avtohtona soška postrv;
- preprečuje se možnost pobega tujerodnih vrst rib iz ribnikov v vodotoke ob poplavih ali izpustih vode;
- zajezitev vodotokov v zadrževalnike za gojitev rib naj se ne izvaja;
- vaške kale se prednostno ohranja kot habitat za dvoživke in druge vrste, zato se vanje ne vlaga rib;
- spodbuja se ohranjanje obrežne zarasti na stoječih in tekočih vodah.

5.5.5 Lovstvo

Priložnost se kaže v ohranjanju habitatov lovne divjadi, ki je hkrati tudi življenjsko okolje varovanih vrst. Nekateri lovski čuvaji so tudi prostovoljni naravovarstveni nadzorniki, ki spremljajo stanje v naravi.

Usmeritve:

- gostota populacij velike rastlinojede divjadi naj se ne povečuje nad mejo, ki še omogoča naravno obnovo gozdnih sestojev z vsemi rastišču primernimi drevesnimi in grmovnimi vrstami;
- v gozdu naj se ohranjajo jase za pašo divjadi;
- ob gozdnem robu naj se ohranjajo žive meje, grmišća in travniki za pašo divjadi.

5.5.6 Mineralne surovine

V parku ni površinskih ali podzemnih kopov mineralnih surovin. Domaćini občasno uporabljajo zapušćeni peskokop na makadamski poti v Globoćak. Obstaja tudi manjši opuščeni lokalni rudniški rov črnega premoga v Matavunu, ki pa ima popolnoma zasut vhod in že dolgo časa ni v uporabi.

Usmeritve:

- lokaciji se ohranjata v sonaravnem stanju;
- premogovski rudnik se še naprej predstavlja kot gospodarsko panogo, ki je v preteklosti zaznamovala to območje.

5.5.7 Gospodarstvo, drobna obrt in podjetništvo

Priložnost gospodarstva, drobne obrti in podjetništva v parku je v razvoju domače obrti in prodaje na domu kot dodatne ponudbe parka.

Usmeritve:

- spodbuja se uporaba znamke parka;
- spodbuja se proizvodnja izdelkov domače obrti;
- spodbuja se prodaja na domu;
- spodbuja se ideja o ustanavljanju kmetij odprtih vrat;
- spodbujata se drobna obrt in ekstenzivno kmetijstvo.

6. NAČINI URESNIČEVANJA RAZVOJU PARKA PRILAGOJENE DAVČNE IN DRUGIH SPODBUJEVALNIH POLITIK (SUBVENCIONIRANJA, NADOMESTILA IN SPODBUJEVALNE POSOJILNE POLITIKE), CILJI VARSTVA IN RAZVOJA TER NAČINI URESNIČEVANJA TEH CILJEV

Viri financiranja javnega zavoda so določeni v 22. členu ZRPŠJ.

Zavod pridobiva sredstva:

- iz proračuna RS na podlagi letnega programa in finančnega načrta javnega zavoda, ki ga potrdi minister,
- iz proračunov lokalnih skupnosti,
- z vstopninami in donacijami,
- s sredstvi, pridobljenimi z upravljanjem nepremičnin,
- s koncesijami in
- iz drugih virov.

Zavod lahko uporablja sredstva, pridobljena na podlagi tretje do šeste alineje prejšnjega odstavka, za namene varstva naravnih vrednot in kulturnih spomenikov, za ekološko sanacijo, izplačevanje subvencij in dotacij fizičnim osebam ter za pospeševanje usklajenega razvoja zavarovanega območja v skladu z Odredbo o razdeljevanju dela sredstev PŠJ.

Poleg navedenih finančnih sredstev bo zavod skupaj z lokalnimi skupnostmi v parku in na vplivnem območju pridobival sredstva na javnih razpisih posameznih ministrstev (MOP, MIZŠ, MGRT ipd.) in javnih razpisih evropskih strukturnih skladov za projekte s področij okolja, kmetijstva, turizma, kulture, gospodarstva in regionalnega razvoja, ki podpirajo trajnostni razvoj območja.

V parku in na vplivnem območju parka se bo prednostno zagotavljalo zlasti naslednje spodbujevalne politike:

- na področju okolja predvsem izgradnjo lokalne gospodarske javne infrastrukture v parku in na vplivnem območju ter racionalne rabe energije;
- na področju kmetijstva predvsem ukrepe za ohranitev ekstenzivne tradicionalne kmetijske rabe in aktiviranje opuščenih površin, razvoj ekološkega kmetijstva, trženja produktov in oblikovanje znamke ter razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah;
- na področju turizma oblikovanje novih turističnih produktov, izgradnjo novih nastanitvenih zmogljivosti in gostinske ponudbe, predvsem v manjših nastanitvenih zmogljivostih (apartmaji, penzioni, družinskih hoteli ipd.), ter izgradnjo javne infrastrukture (kolesarske poti, tematske poti, parkirišča, razgledišča);
- na področju kulture obnovo kulturnih spomenikov in kulturne dediščine ter njihovo vključevanje v trženje parka in oblikovanje kulturnega produkta (kulturni dogodki, muzejske zbirke ipd.);
- na področju gospodarstva predvsem razvoj malega (drobnega) gospodarstva in domače obrti;
- na področju regionalnega razvoja predvsem celovite medsektorske razvojne projekte.

Spodbujevalne politike se izvajajo s subvencioniranjem, plačevanjem nadomestil in prilagojeno posojilno politiko po veljavnih postopkih sektorskih politik. Konkretni razvojni projekti bodo vključeni v letne programe dela zavoda glede na prednostne naloge posameznih sektorskih politik. Letne programe dela bo potrdil minister, pristojen za okolje in prostor in glede na prednostne naloge določila višino finančnih sredstev za izvajanje PVR. Zavod bo še naprej

pridobival sredstva iz donacij skladov za svetovno dediščino UNESCO in iz drugih donacij ter na natečajih in mednarodnih razpisih za raziskovalne, razvojne, okoljske in kulturne projekte.

Ocena prihodkov je tako odvisna od kandidature za posamezne mednarodne programe in donacij, za katere v času izdelave PVR ni mogoče podati realne ocene. Posamezni projekti bodo usklajeni z ministrstvi za posamezna obdobja, tako da teh sredstev ni bilo mogoče vključiti v sedanji načrt. Skladno s potrebami za investicije, opredeljene v PVR, se bo letno dopolnjeval tudi program investicij.

Zainteresirana ministrstva in Občina Divača bodo sodelovali v skladu z določbami tega poglavja v posameznih projektih v skladu z interesi in možnostmi izkoriščanja proračunskih sredstev, kar je povezano s sprejemanjem letnih in dveletnih proračunov.

Tako se bodo letni finančni načrti parka prilagajali dejanskim potrebam in prihodkom iz proračuna Republike Slovenije, lastne dejavnosti in kandidatur za posamezne projekte v Sloveniji in Evropski uniji ter iz morebitnih donacij, ne da bi se temeljni koncept PVR spremenil. Pri tem bo zavod upošteval tudi pravila državnih pomoči.

7. SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI IZVAJANJA PVR

Učinkovitost izvajanja PVR se bo spremljala preko letnih programov in poročil, ki izhajajo iz petletnega programa. Po njegovem zaključku leta 2023 se izvede analizo učinkovitosti opravljanja vseh načrtovanih aktivnosti in uresničevanja posameznih dolgoročnih ciljev. Kazalniki za uspešnost njihovega uresničevanja so predstavljeni v nadaljevanju.

Preglednica 9: Kazalniki za doseganje dolgoročnih ciljev in nalog

Dolgoročni cilji in naloge	Kazalnik
1. Ohranjanje Škocjanskih jam in drugega podzemnega sveta	<ul style="list-style-type: none"> - ohranitev dobrega ekološkega stanja in površine habitatov netopirjev - ohranitev števila populacije netopirjev glede na referenčne vrednosti - najmanj 1 130 m² tretiranih površin, kjer se zavira rast lampenflore
2. Ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov	<ul style="list-style-type: none"> - ohranitev kvalifikacijskih vrst Nature 2000, ki so ugotovljeno prisotne v zavarovanem območju parka - ohranitev ugodnega stanja naravnih vrednot
3. Sodelovanje pri varstvu kulturne dediščine	<ul style="list-style-type: none"> - najmanj 150 m obnovljenih suhih zidov - najmanj 100 m² urejenih javnih površin na območju naselbinske dediščine
4. Razvijanje okolju prijaznega obiskovanja in širjenje zavesti o parku	<ul style="list-style-type: none"> - primerno število obiskovalcev in trend sprememb glede na predpostavljeno optimalno število in časovno ter prostorsko razporejenost obiskovalcev - primerno število zaposlenih glede na spremembe v številu obiskovalcev
5. Krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva pri razvoju dejavnosti in aktivnosti v parku	<ul style="list-style-type: none"> - najmanj 30 % domačinov, vključenih v aktivnosti zavoda - najmanj pet novih proizvodov z znamko parka
6. Krepitev vloge upravljavca parka na vplivnem in prehodnem območju	<ul style="list-style-type: none"> - zmanjšanje števila črnih odlagališč

OBRAZLOŽITEV

Regijski park Škocjanske jame (v nadaljnjem besedilu: park) je pomemben člen globalne mreže zavarovanih območij. To območje je pomembno zaradi geoloških, geomorfoloških in hidroloških značilnosti Krasa, njegove biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot ter kulturne krajine na lokalni, državni in mednarodni ravni. Ima status širšega zavarovanega območja regijskega parka po slovenski zakonodaji, status varovanega območja po evropskem pravu (območje Natura 2000) in tri pomembne opredelitve na mednarodni ravni (Svetovna dediščina – UNESCO, Ramsarska lokaliteta in Biosferno območje MAB).

Park ima z ZRPŠJ določeno **mejo zavarovanega in vplivnega območja**, kar sovпада tudi z zavarovanjem Škocjanskih jam kot svetovne dediščine UNESCO in mokriščem mednarodnega pomena po Ramsarski konvenciji. Zavarovano območje parka meri 401 ha, vplivno pa okoli 45 000 ha, ki zajema celotno porečje reke Reke in se razprostira v šest občin.

Pravna podlaga za sprejem Programa varstva in razvoja Škocjanskih jam (v nadaljnjem besedilu: PVR) je 13. člen Zakona o regijskem parku Škocjanske jame (Uradni list Republike Slovenije, št. 57/96; v nadaljnjem besedilu: ZRPŠJ) v povezavi s 60. členom Zakona o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg in 31/18; v nadaljnjem besedilu: ZON).

60. člen ZON določa načrt upravljanja kot programski akt, s katerim se določijo razvojne usmeritve, način izvajanja varstva, rabe in upravljanja zavarovanega območja ter podrobnejše usmeritve za varstvo naravnih vrednot na zavarovanem območju ob upoštevanju potreb razvoja lokalnega prebivalstva.

PVR zavarovanega območja temelji na analizah stanja, ki jih je pripravil upravljavec zavarovanega območja (analiza stanja naravnih vrednot, analiza stanja biotske raznovrstnosti, analiza pritiskov in tveganj za zavarovano območje ter analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti; v nadaljnjem besedilu: analiza SWOT), na dokumentih, ki jih kot strokovne podlage pripravijo strokovne službe, in drugih javno dostopnih podatkih.

PVR za obdobje 2019–2023 je podlaga za letne programe dela. Sprejme ga Državni zbor Republike Slovenije na predlog Vlade Republike Slovenije.

PVR je osnova za usmerjanje razvoja na zavarovanem območju, ki v največji meri upošteva cilje varstva narave in možnosti za razvoj lokalnih skupnosti. Kot tak je hkrati izhodišče za regionalne in lokalne dokumente s področja gospodarskega, družbenega, kulturnega, okoljskega in prostorskega razvoja.

Upravljanje zavarovanega območja

V zavodu je za nedoločen čas zaposlenih 24 delavcev. Od tega je slaba polovica strokovnih delavcev, ostali pa pokrivajo potrebe nadzora in vodenja po parku ter administracije. Sezonsko se zaposli še dodatna delovna sila.

V okviru javne službe opravlja zavod več dejavnosti, med katerimi so priprava programa in razvoja Škocjanskih jam, skrb za vzdrževanje, obnavljanje in zavarovanje spomenikov ter znamenitosti na zavarovanem območju parka, stalno spremljanje in analiza stanja naravnih vrednot ter kulturne dediščine v parku, usklajevanje raziskovalnih nalog v zvezi s parkom in organizacija raziskovalnega dela, sodelovanje pri mednarodnih projektih, skrb za javno

predstavitev parka, izvedba in organizacija izobraževanja, priprava in vzdrževanje poti ter označb v parku, sodelovanje z lastniki posameznih spomenikov v parku – strokovna pomoč in svetovanje, vzdrževanje jamske infrastrukture za obisk jam in opravljanje vodniške službe po parku ter jamah in vodenje informacijskega centra. Pomembno vlogo ima zavod tudi pri razvijanju in spodbujanju trajnostnega turizma ter vključevanju lokalnega prebivalstva in skupnosti v programe izobraževanja v parku.

Ohranjanje narave je absolutna prednostna naloga zavoda, zato bosta načrtovanje in usmerjanje obiska (časovno in prostorsko) nujna za preprečevanje vsakršne prekomerne obremenitve zavarovanega območja parka.

Zavod ima v upravljanju precej stavbnih, kmetijskih in gozdnih zemljišč, ki so v lasti zavoda oziroma Republike Slovenije, in sicer v skupni površini 35,43 ha.

Opis in celovita ocena stanja v parku

Škocjanski kras, obsežna uravnana pokrajina na nadmorski višini med 420 in 450 m, pripada jugovzhodnemu robu Krasa. Nad njim se na severu vzpenjata Gabrk s Čebulovico (642 m n. m.) in Vremščica (1 027 m n. m.), proti vzhodu in jugu pa flišno vznožje Vremščice in flišni Brkini. Proti severozahodu se preko Divaškega krasa nadaljuje v kraških planjavah in gričevjih.

Površje Škocjanskega krasa je v grobem uravnano, v drobnem pa močno razčlenjeno. Ker ga gradijo apnenci, se je tu razvil značilni tip reliefa, prav po tej pokrajini imenovan **kras**.

Glavni vzrok za nastanek krasa in kraškega reliefa je topnost kamenin, ki gradijo zemeljsko površje. Voda glavni mineral apnenca kalcit raztaplja in ga odnaša skozi podzemne kanale v obliki raztopine. Zato na površju kameninskega drobirja skorajda ni.

Padavinska voda na Krasu odteka skozi razpoke v podzemlje. Tako nastanejo jame, na površju pa kraške kotanje različnih velikosti. Najpogostejše so vrtače. To so lijakaste ali skledaste vdolbine, povečini do 10 m globoke in s premerom do 50 m. Nastale so tam, kjer je navpično prenikanje v globino mogoče in raztapljanje kamnine najmočnejše.

Jamo je oblikovala ponikalnica **Reka**, ki zbere večino vode na neprepustnih flišnih kamninah. Njen srednji pretok pred ponori je 8,95 m³/s, ob izjemnih poplavah pa do 387 m³/s. Po močnih padavinah Reka poplavlja. Običajne poplavne vode sežejo v jami do 30 m visoko, najvišje znane pa so dosegle višino 132 m. Reka teče od Škocjanskih jam skozi kraško podzemlje proti približno 35 km oddaljenim izvirov Timave na italijanski strani.

Po podatkih iz publikacije *Ocena stanja površinskih voda za Slovenijo v obdobju 2009–2014* (Agencija Republike Slovenije za okolje, Ljubljana, 2015) je kemijsko stanje Reke v zavarovanem območju v obdobju 2009–2013 dobro z visoko stopnjo zaupanja. Ekološko stanje Reke je prav tako dobro, vendar s srednjo stopnjo zaupanja, ekološko stanje Reke glede na vsebnost posebnih onesnaževal v obdobju 2009–2014 pa je zelo dobro s srednjo stopnjo zaupanja. Po podatkih iz *Ocene kemijskega stanja podzemnih voda v Sloveniji v letu 2015* (Agencija Republike Slovenije za okolje, Ljubljana, november 2016) je bilo kemijsko stanje vodnega telesa Obala in Kras z Brkini leta 2015 dobro. Količinsko stanje vodnega telesa Obala in Kras z Brkini je prav tako dobro.

Škocjanske jame z okolico imajo zaradi zelo razgibanega reliefa izredno pester **rastlinski svet**. V parku so nahajališča nekaterih endemičnih, redkih ali ogroženih vrst, ki so tudi na rdečem seznamu praprotnic in semenk Slovenije.

Zavarovane rastlinske vrste v območju parka so v ugodnem stanju. Vrste so večinoma vezane na stanje habitatov, ki so v ugodnem stanju ohranjenosti. Reliktna flora v udornicah, to je rastlinstvo, ki se je tukaj ohranilo še iz hladnejših obdobj zemljine preteklosti, je v ugodnem stanju ohranjenosti. Rastišča so sorazmerno nepristopna obiskovalcem in ni nevarnosti njihovega ogrožanja s strani obiskovalcev. Rastišča so podvržena naravni sukcesiji.

Različni habitatni tipi dajejo zatočišče številnim **živalskim vrstam**, zato je območje regijskega parka favnistično izredno zanimivo. Tukaj se prepleta submediteranska in subalpinska favna.

Vrste so vezane na stanje habitatnih tipov, kjer živijo, in ti so na območju parka večinoma v ugodnem stanju ohranjenosti. Živalstvo Reke je v dobrem stanju ohranjenosti. Stanje ptic v parku je v ugodno. Pretežno je vezano na stanje populacij na širšem območju posebnega območja varstva Kras (SI500023). Turistični obiski so za zdaj omejeni na udornici Veliko in Malo dolino ter prvi ponor Reke pod Škocjanom, kjer je stanje ptic stabilno.

Populacije vseh ugotovljenih vrst netopirjev v parku so v ugodnem stanju, enako tudi habitatni tipi, ki so za te populacije bistvenega pomena (Škocjanske jame, mejice, rečni bregovi, gozd, jame, ki niso odprte za javnost). Turistični obisk jame je sicer poleti speljan v neposredni bližini porodniških kolonij nekaterih vrst, vendar je njihovo stanje ugodno. Ekološko stanje habitatnega tipa netopirjev v jamskem sistemu se je deloma izboljšalo (nova osvetlitev, zimski obisk poteka po spodnji poti).

Najštevilčnejše ugotovljeno podzemno živalstvo je v epikraški coni (tik pod površjem), ki ni podvržena nobenim vplivom obiska v jami, pač pa je bolj vezana na stanje površja neposredno nad jamskim sistemom, ki je v ugodnem stanju.

V zavarovanem območju parka je 54 **naravnih vrednot**, določenih s Pravilnikom o določitvi in varstvu naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 111/04, 70/06, 58/09, 93/10 in 23/15; v nadaljnjem besedilu: Pravilnik o določitvi naravnih vrednot), od tega 14 območij naravnih vrednot državnega pomena, 13 točk naravnih vrednot državnega pomena in 25 jam, ki so prav tako naravne vrednote državnega pomena.

Stanje naravnih vrednot v parku se ocenjuje kot dobro. Naravni procesi v jamah in udornicah, kar predstavlja veliko večino med vsemi naravnimi vrednotami v parku, v glavnem potekajo nemoteno. Dela, ki se izvajajo v sistemu Škocjanskih jam in v površinskem delu parka, in organizacija obiska so podrejeni ohranjanju narave ter skrbi za nemoten in varen obisk. Sem sodijo npr. čiščenje prepadnih sten in postavljanje lovilnih mrež zaradi krušenja kamenja ter obnova poti. Jama je z izjemo poškodb iz preteklosti v dobrem stanju, nekatere poškodbe pa je možno sanirati.

Park je v območju Nature 2000, in sicer posebno območje varstva Kras (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI500023; v nadaljnjem besedilu POV) in posebno ohranitveno območje Kras (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI3000276; v nadaljnjem besedilu POO). V park sega tudi skrajni zahodni del posebnega ohranitvenega območja Reka (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI3000223; v nadaljnjem besedilu POO).

Posebno ohranitveno območje POO Kras predstavljata obsežna apneniška planota v jugozahodnem delu Slovenije in severozahodni del Dinarskega krasa, kjer nastajajo številni površinski in podzemeljski kraški pojavi ter obstajajo evropsko pomembni habitatni tipi (jame, suha travišča, brinovja, črničevje, skalne stene ipd.). Območje je življenjski prostor evropsko

ogroženih rastlinskih in živalskih vrst (netopirji, metulji, hrošči, dvoživke, ptice) ter selitveni koridor ujed in velikih sesalcev.

V parku so bile po zadnjih podatkih evidentirane naslednje vrste iz Direktive o habitatih direktive, ki opredeljujejo območje Kras: človeška ribica, veliki pupek, hribski urh, ozki vretenec, travniški postavnež, rogač, bukov kozliček, črtasti medvedek, petelinček, črni apolon, mali podkovernjak, veliki podkovernjak, dolgonogi netopir, dolgokrili netopir, navadni netopir in v neposredni okolici tudi vejcati netopir. Kot edina rastlinska vrsta je bila leta 2015 najdena jadranska smrdljiva kukavica. Posebej pomembne med njimi so vrste, ki imajo v parku obsežne populacije, npr. netopirji. Novembra leta 2016 je bilo v parku znanih 21 vrst netopirjev, kar park uvršča na sam vrh ožjih območij z največjo biodiverzitetjo netopirjev v Sloveniji. Z nadaljevanjem raziskav v parku pričakujemo še vsaj dve do tri dodatne vrste netopirjev.

POV Kras je tretje največje posebno območje varstva za varovanje ogroženih vrst ptic. Na tem območju živijo številne vrste ogroženih ptic z največjimi gnezdečimi populacijami v Sloveniji. Velika uharica, pisana penica, rjava cipa, kotorna in kačar so si našli dom na travnikih, grmiščih in v skalnih stenah na Krasu.

Stanje vrst ptic Natura 2000 v parku je na podlagi dokumenta Ocena stanja Natura 2000 vrst v Regijskem parku Škocjanske jame 2012–2016 s strani DOPPS iz leta 2016 relativno dobro. Ključna težava so srednjenapetostni daljnovodi, ki v bližnji okolici še niso sanirani in najverjetneje preprečujejo gnezdenje velike uharice.

V parku je 44 enot **kulturne dediščine**. Večina jih je razglašena kot kulturni spomenik državnega pomena. Park obsega tri manjša naselja: Škocjan, Betanjo in Matavun. V arhitekturnem in urbanističnem smislu izstopa predvsem vas Škocjan. Po tej značilni prastari naselbini s cerkvijo sv. Kancijana s prosto stoječim zvonikom, nekdanj dobro utrjenim gradiščem, so jame tudi dobile svoje ime. Tu je tudi več pomembnih arheoloških območij in lokacij (naselbine, grobišča in jamska najdišča), ki izvirajo iz različnih arheoloških obdobij, in sicer od kamene, bronaste do železne dobe. V soteski Reke so ohranjene ruševine številnih mlinov, nad sotesko stojijo razvaline gradu Školj, v parku in okolici pa so še ohranjene ledenice in kali.

Kulturna krajina parka je v Strategiji prostorskega razvoja prepoznana kot krajinsko območje s prepoznavnimi značilnostmi, ki je pomembno na nacionalni ravni. Opredeljujejo jo kmetijska kulturna krajina, gmajna in gozd. Kmetijska kulturna krajina v parku je še opazna. Nekateri njeni deli so ohranjeni, a ponekod tudi propadajo. Razloga sta opuščanje kmetijske dejavnosti in zaraščanje kmetijske kulturne krajine zaradi širjenja gmajne in gozda, v katerega se ne posega. Iz enakega razloga je spremenjena doživljajska kakovost krajine. Stik naselij in odprte krajine je ustrezno ohranjen. Spodbujata se košnja in paša z namenom preprečevanja izgube prepoznavnih kulturnih sestavin krajine, vendar je za tovrstno dejavnost malo zanimanja. Zavod nadaljuje tudi z aktivnostmi za ohranjanje suhih zidov.

Z **gospodarstvom** se v parku poklicno ukvarja pet domačinov, od tega ima en dejavnost izven parka. Dva imata samostojno obrt s področja elektroinstalacij in ogrevanja, en pa turistično kmetijo z nastanitvijo. Neposredno s turizmom se ukvarja pet domačinov oziroma njihovih družin, in sicer nudijo sobe. Z izjemo lastnika turistične kmetije z nastanitvijo je sobodajalstvo dodatna dejavnost lastnikov nastanitvenih kapacitet.

V parku ni intenzivnega **kmetijstva**. Raba kmetijskih zemljišč je ekstenzivna in le za potrebe lokalnega prebivalstva. Gospodinjstva pridelujejo poljske pridelke, povrtnine in sadje izključno za domačo porabo. Status kmeta imata dva domačina. Oba se z živinorejo ukvarjata kot z

osnovno dejavnostjo. Danes se v parku pasejo predvsem ovce, koze in govedo. Kmetijske površine zaradi opuščanja kmetijske dejavnosti počasi propadajo, s čimer se spreminjajo habitatni tipi na teh območjih.

V zavarovanem območju parka potekajo **organizirani in individualni obiski**. Organizirane oblike so povezane z dejavnostjo zavoda, ki obsega strokovno vodenje po:

- delu sistema Škocjanskih jam ter Veliki in Mali dolini,
- učni poti,
- muzejskih zbirkah, in sicer po etnološki zbirki, zgodovini raziskovanja Škocjanskih jam ter biološki, geološki in arheološki zbirki (v Delezovi domačiji),
- obnovljenem kulturnem spomeniku Promocijsko-kongresnem centru Pr Nanetov'h (v nadaljnjem besedilu Matavun 8).

Škocjanske jame letno obiše od 130 000 do 190 000 obiskovalcev, park pa še več. Podatki o številu obiskovalcev Škocjanskih jam kažejo, da je bilo leta 2008 prvič zabeleženih več kot 100 000 obiskovalcev (natančneje 100 299). Število obiskovalcev je v naslednjih letih nihalo, vendar vztrajno povečevalo. Leto 2011 je bilo pomembno, saj se je ponudba za obiskovalce povečala. Odprt je bil prenovljen del Škocjanskih jam pod vasjo Škocjan, to so Mahorčičeva in Mariničeva jama z Malo dolino. Leta 2016 si je Škocjanske jame ogledalo 146 292 obiskovalcev, od tega približno 17 % domačih in 83 % tujih gostov.

Doseganje ciljev iz Odloka o Programu varstva in razvoja parka Škocjanske jame za obdobje 2013–2017 je bilo ovrednoteno z več kot 90-odstotno uspešnostjo. Vse planirane aktivnosti niso bile izvedene predvsem na račun številnih drugih aktivnosti, ki v petletnem programu niso bile predvidene in so se šele kasneje pojavile zaradi spleta okoliščin, ali drugih novih prioritet ali pa za njihovo izvedbo ni bilo potrebe, kar se je pokazalo šele v toku izvajanja PVR.

Poslanstvo zavoda je skupaj z lokalnim prebivalstvom ohranjati izjemne naravne danosti in bogato kulturno dediščino tega mednarodno pomembnega območja na Krasu ter širiti zavest o pomenu njegovega varovanja doma in po svetu. V tem okviru si je zavod za petletno obdobje zastavil **šest operativnih ciljev**, ki jih bo zagotavljal z učinkovitim delovanjem in aktivnim mednarodnim sodelovanjem.

Dolgoročni upravljavski cilji so oblikovani glede na zahteve in določila, ki izhajajo iz ZRPŠJ, z njimi pa se izpolnjujejo tudi cilji mednarodnih konvencij in programov (predvsem Konvencije o svetovni dediščini, Ramsarske konvencija in MAB). Cilj Konvencije o svetovni dediščini je ugotovljati, zavarovati, predstavljati in prenašati kulturno in naravno dediščino svetovnega pomena prihodnjim rodovom. Glavni cilj Ramsarske konvencije je zagotoviti ohranjanje mokrišč, predvsem tistih mednarodnega pomena, s smotrno rabo, mednarodnim sodelovanjem in zavarovanjem. Poudarek pri programu MAB pa je na ohranjanju biološke pestrosti in spodbujanju trajnostnega razvoja, pri čemer je zlasti pomembno sodelovanje z lokalnimi skupnostmi.

Dolgoročni upravljavski cilji PVR parka Škocjanske jame za obdobje 2019–2023 so:

1. cilj: Ohranjanje Škocjanskih jam in drugega podzemnega sveta

Škocjanske jame, kot edina slovenska kraška jama na klasičnem krasu, ki je del svetovne dediščine UNESCO, predstavljajo izredno naravno vrednoto na svetovnem nivoju in zahtevajo visoko kvalitetno spremljanje vpliva turistične rabe jame. Zato so nujni maksimalni ukrepi za trajnostno rabo. To pa lahko dosežemo le z novimi krasoslovnimi raziskavami (kamnine, v kateri je jama razvita, jamske in površinske atmosfere, hidrologije, jamske biologije), ki bodo pokazale

stanje sistema, in z vzpostavitvijo avtomatskega monitoringa. Tako bodo raziskave in monitoring usmerjeni v določitev vpliva turistične rabe jame in površja nad njo ter v oblikovanje ukrepov, ki bodo negativne vplive izločili. S projektom, ki se sofinancira s strani Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ARRS), se zagotavlja vzpostavitev takšnega monitoringa.

Z aktivnim varstvom se zagotavlja ohranitev naravnih procesov v Škocjanskem jamskem spletu. Z aktivnostmi se vzdržujejo ali izboljšujejo ekološke razmere za vrste in podzemne habitate. Nadaljujejo se raziskave, analize in saniranje lampenflore v turističnem delu jame. Poleg tega se spodbuja tudi druge raziskave v podzemlju in upravlja z avtomatsko meteorološko postajo Park Škocjanske jame v Škocjanu.

Škocjanske jame imajo več kot stoletno zgodovino rabe, zato so ponekod na jamskih sedimentih ali skalnem reliefu nastale poškodbe. Da bi se jamski prostor in sedimenti ohranili tudi za prihodnje generacije, je treba poškodbe, ki so nastale pri delih v jami, sanirati. Največ škode je na ilovnato-peščenih tleh in na sigovih tvorbah. Z ukrepi renaturacije in čiščenja se bo ponovno vzpostavilo naravno stanje v jami. V veliki meri je vidna degradacija predvsem v Tihi jami. V jami je še vedno nekaj gradbenega in drugega odvečnega materiala (raznih odpadkov), ki ga je treba odstraniti. Lampenfloro se tretira v skladu s sprejetim protokolom in v sodelovanju s pristojnimi institucijami.

2. cilj: Ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov

Ponorni del Reke s sotesko, Škocjanskimi jamami in številnimi udornicami je z geološkega, geomorfološkega in speleološkega vidika izjemen primer kontaktnega krasa in predstavlja primer svetovne naravne dediščine. V stenah udornic, soteski Reke in drugih ohranjenih predelih parka se preprečujejo vsakršni posegi, ki bi lahko kakorkoli negativno vplivali na naravne procese.

Z rednim spremljanjem stanja narave se zagotavljata spoštovanje in upoštevanje varstvenih režimov in usmeritev. V okviru neposrednega nadzora v naravi se obiskovalce in druge uporabnike parka usmerja, obvešča, ozavešča, opozarja, v primeru kršitev varstvenega režima pa lahko tudi kaznuje oziroma prijavi pristojnim inšpekcijskim službam. Nadaljuje se s sodelovanjem in usposabljanjem prostovoljnih naravovarstvenih nadzornikov. Zagotavlja se spremljanje stanja naravnih vrednot, pomembnejših rastlinskih in živalskih vrst ter kulturne dediščine. Znanstvene raziskave so temelj za boljše poznavanje naravnih značilnosti parka, zato se s to nalogo nadaljuje in spodbuja raziskovalno delo na različnih področjih.

V okviru tega cilja so predvideni številni ukrepi za ohranjanje vrst in habitatnih tipov iz seznama direktiv Evropske unije v okviru Programa upravljanja območij Natura 2000. Veliko aktivnosti v tej zvezi se bo izvajalo znotraj predvidenega kohezijskega projekta PUN – Za Kras. Namen projekta je prispevati k izboljšanju stanja štirih kvalifikacijskih habitatnih tipov in 28 kvalifikacijskih vrst znotraj Nature 2000. Trije habitatni tipi so navedeni v prilogi 6.4 Programa upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2015–2020 in kot taki prepoznani kot prednostni, na katerih se morajo izvajati ukrepi varstva. To so habitatni tip Vzhodna submediteranska suha travišča, habitatni tip Karbonatna skalnata pobočja z vegetacijo sklanih razpok in habitatni tip Skalna travišča na bazičnih tleh. Projekt bo nekatere aktivnosti in ukrepe dodatno izvajal še na habitatnem tipu Jame, ki niso odprte za javnost, saj bomo z ukrepi na tem območju dodatno prispevali k ohranjanju vrste drobnovratnik, ki je tudi ena izmed prednostnih vrst iz seznama priloge 6.4 PUN. Na zgoraj omenjenem seznamu se nahaja 22 vrst, ki naj bi jih projekt prednostno naslavljal in obravnaval. S tem projektom bomo aktivnosti in ukrepe izvajali za 17 izmed naštetih vrst, aktivnosti pa bodo imele pozitiven vpliv tudi na deset drugih vrst, ki se ne

nahajajo na omenjenem seznamu, so pa vse uvrščene na Rdeči seznam ogroženih rastlinskih in živalskih vrst. Dodatno se bodo nekateri ukrepi nanašali tudi na nekatere ranljive vrste plazilcev in kačjih pastirjev ter na druge jamske živali.

3. cilj: Sodelovanje pri varstvu kulturne dediščine

Prednosti obnove in ohranjanja kulturnih spomenikov ter nepremične, premične in žive kulturne dediščine v zavarovanem območju parka so predvsem v krepitvi identitete domačinov in obogatitvi ponudbe za obiskovalce med preživljanjem prostega časa. Obnovljena kulturna dediščina, ki je vpeta v sodobno življenje in trajnostni razvoj, je dobro izhodišče za dvig kvalitete bivanja domačinov in prepoznavnosti krajev v svetu. Poleg ohranjanja, dokumentiranja in obnove se kulturno dediščino tudi predstavlja širši javnosti.

Obenem se zagotavlja raziskovanje kulturne dediščine v parku, na podlagi česar bodo sprejeti nadaljnji ukrepi in aktivnosti v zvezi z njeno obnovo, ohranjanjem, predstavitvijo in ponovnim vključevanjem v sodobno življenje.

Zavarovano območje parka je del matičnega Krasa, kjer najdemo prepoznavne in značilne tipe kulturne krajine. S ciljem ohranjanja identitete tega območja se izvajajo naloge in aktivnosti, ki prispevajo k ohranjanju kulturne krajine, predvsem številnih suhih zidov in značilne kraške gmajne.

4. cilj: Razvijanje okolju prijaznega obiskovanja parka in širjenje zavesti o parku

Škocjanske jame je leta 2018 obiskalo približno 190 000 ljudi, zato je treba budno spremljati stanje jamskega okolja zaradi rabe jame in zaradi morebitnih odstopanj od naravnega stanja čimprej sprejeti ter izvesti potrebne ukrepe za zmanjšanje negativnih trendov. V jami pod vasjo Škocjan (Mahorčičeva jama in Mala dolina), ki je za javnost odprta od spomladi leta 2011, se v poletni sezoni izvaja individualni ogled brez spremstva vodnika. Ti so navzoči le na nekaterih točkah, kjer nadzirajo in informirajo ter usmerjajo obiskovalce. V drugih mesecih je obisk v ta del jame voden ali pa je jama zaprta. Klasični obisk v Škocjanske jame, kot poteka zdaj, ostaja nespremenjen, vendar se način vodenja po potrebi lahko tudi spreminja in prilagaja novim potrebam ter dejstvom. Zagotovilo se bo sredstva za obnovo poti in način vodenja v Hankejev kanal in Martelovo dvorano. Nadaljevale se bodo aktivnosti za prerazporeditev obiskovalcev iz mesecev znotraj visoke turistične sezone v mesece izven glavne sezone.

Jamska infrastruktura je bila v preteklem petletnem obdobju v veliki meri prenovljena. V prihodnje je treba zagotoviti vzdrževanje in izboljšanje sistema osvetljevanja (senzorsko prižiganje in ugašanje luči) ter vzpostavitev novega, kompleksnega monitoringa v jami s prenosom podatkov pa novem optičnem kablu v kontrolno sobo na sprejemnem centru. Nadaljevala se bo obnova poti v Veliki dolini in morda v Šumeči jami. Povečalo se bo število sprehajalnih in kolesarskih poti na površju. V sodelovanju z Občino Divača se bo skušalo urediti vstopno točko na Kras s parkiriščem za park v poslovni coni Risnik. Večji poudarek bo na omogočanju obiskovanja jame kot naravne vrednote in svetovne dediščine socialno ogroženim družinam.

Za nadaljnji razvoj parka sta pomembna organizacija in način ponudbe, vodenja in razlage v jami ter parku. Park je najbolj obiskana znamenitost v občini Divača in širši okolici ter skupaj s Kobilarno Lipica, Štanjelom in Parkom vojaške zgodovine tvori ogrodje turistične ponudbe na Krasu in v okolici. Aktivnosti v naslednjem petletnem obdobju bodo zato usmerjene k izboljšavam interpretacije narave in kulturne dediščine v parku ter tesnejšemu povezovanju med omenjenimi središči in oblikovanju turističnih paketov, ki bi omogočili daljše bivanje turistov na Krasu. Priložnost obiskovanja parka je vezana predvsem na naravi prijazno in organizirano ponudbo, ki temelji na izjemnih značilnostih Krasa, biotski raznovrstnosti, naravnih vrednotah, kulturni dediščini in doživljanju parka. Nadaljevalo se bo tvorno sodelovanje z Občino Divača, v kateri se nahaja park, in tudi z deležniki v okviru BOK. Osnovna infrastruktura se zagotavlja predvsem s prenovo obstoječih objektov in gradnjo energetske varčnih objektov ali objektov, grajenih s tradicionalnimi tehnikami. V ponudbo se vključijo pohodništvo, kolesarstvo, jahanje, tek, ogled naravnih in kulturnih vrednot, namestitvev ter ponudba lokalno pridelane hrane in pijače.

5. cilj: Krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva pri razvoju dejavnosti in aktivnosti v parku

Lokalno prebivalstvo, ki živi v parku in je bilo v preteklosti z jamami tradicionalno povezano, mora biti vključeno v aktivnosti upravljavca parka tako, da čuti pripadnost parku in se z njim čim bolj poistoveti. Treba jih je obveščati o dogajanju v parku in jim nuditi nasvete in pomoč. Zavod lahko prispeva k bogatenju kakovosti življenja prebivalcev v parku in trajnostnemu razvoju območja. Lokalnim prebivalcem se v skladu z ZRPŠJ omogoča tradicionalno sožitje znotraj parka.

6. cilj: Krepitev vloge upravljavca parka na vplivnem in prehodnem območju

Po ZRPŠJ mora zavod na vplivnem območju spremljati in opozarjati na posege v zvezi s spremembami vodnega režima in kakovosti vode ter na posege, ki bi lahko pomenili tveganje in nevarnost za okolje ter bi njihovi škodljivi vplivi segali v park. Kljub temu se aktivnosti zavoda, povezane z ozaveščanjem širše javnosti o pomenu varovanja narave, širijo tudi na ta del parka, saj je to temelj za sonaraven razvoj na vplivnem, pa tudi na prehodnem območju, kar je sicer bolj v skladu z izvajanjem določil Unescovega programa MAB – Človek in biosfera. Z aktivnostmi znotraj tega cilja se neposredno in posredno izvaja varstveni režim za vplivno območje, kot je zapisano v ZRPŠJ. Sodeluje se pri ustanovitvi geoparka Kras. Spodbuja se aktivno vključevanje lokalnega prebivalstva v promocijo Biosfernega območja Kras in k medsebojnemu povezovanju.

Učinkovitejše delovanje upravljavca in mednarodno sodelovanje

V sklopu upravljalškega načrta se izvajajo določila, cilji in strategije mednarodnih konvencij in programov v okviru UNESCO (predvsem Konvencije o svetovni dediščini in programa MAB) ter Ramsarske konvencije o mokriščih. Izvajanje le-teh obsega redno spremljanje stanja, ozaveščanje javnosti, širitev principov trajnostnega razvoja s primeri dobrih praks tudi zunaj meja parka in Biosfernega območja ter poročanje o delu in rezultatih tako pristojnim ministrstvom in SNKU v Sloveniji kot institucijam v tujini, predvsem WHC in Stalnemu odboru Ramsarske konvencije, IAC MAB, IUCN, AB UNESCO in ICOMOS.

V parku bi z ustreznim občinskim prostorskim načrtom Občine Divača zagotovili učinkovitejše doseganje ciljev parka. Pri tem bi bilo treba posebno pozornost nameniti reševanju izzivov, povezanih z infrastrukturo na območju občine Divača, ki bi se morala prilagoditi povečanemu številu obiskovalcev Škocjanskih jam v zadnjih letih. Poleg tega je ključnega pomena sodelovanje zavoda pri načrtovanju regionalnih in državnih posegov v vplivnem in prehodnem območju.

Zavod že sodeluje s številnimi institucijami po svetu in namerava to sodelovanje tudi v bodoče ohranjati. K temu sodi sodelovanje z upravljavci območij mednarodnega pomena, ki so vključeni na sezname posameznih konvencij (Konvencija o svetovni dediščini, Ramsarska konvencija o mokriščih) in programov (MAB), in s člani posameznih mednarodnih zvez (Alpska mreža, Europarc, ISCA). Povečuje se vloga zavoda na območju Dinaridov, kjer je park že pridružen član mreže parkov Dinaridov. S ciljem krepitve mednarodnega sodelovanja in povezovanja se med drugim zagotavlja udeležba zavoda na kongresih, konferencah, simpozijih in delavnicah ter predstavljanje lokacije in strokovnega dela s prispevki strokovnih služb parka.

Pri uresničevanju ciljev v obdobju 2019–2023 je pomembno predvsem **zagotavljanje sredstev** za izvajanje primarnih dejavnosti zavoda. V predhodnem petletnem obdobju je bila zaznana večja gospodarska rast, ki se je v parku odražala v povišanju števila obiskovalcev parka in posledično z višjimi prihodki. Gospodarna poraba sredstev in kvalitetno delo sta ključna za dosežene rezultate in izhodišče za delovanje parka v naslednjem petletnem obdobju. Kot v predhodnem obdobju bo za zavod, ob zagotavljanju sredstev iz državnega proračuna, ključnega pomena zagotavljanje finančnih sredstev iz (mednarodnih) razvojnih in raziskovalnih programov, ki jih sofinancira Evropska unija, in iz sredstev, pridobljenih z lastno dejavnostjo.

Finančni načrt v spodnji preglednici predstavlja zgolj grobo oceno. Dejanska realizacija in obseg prihodkov oziroma odhodkov bosta odvisna od dejanske višine sredstev, ki naj bi bila na razpolago iz posameznih virov financiranja. Ker je dejavnost parka sezonske narave, bo zavod za premostitev likvidnosti po potrebi koristil premostitveni kredit.

Preglednica 8: Finančni načrt zavoda za obdobje 2019–2023 (prikaz višine sredstev v EUR)

PRIHODKI	2019	2020	2021	2022	2023	SKUPAJ
Proračun RS – Ministrstvo za okolje in prostor – redna dejavnost	452.927	509.823	509.823	509.823	509.823	2.492.219
Lastna sredstva (nejavni vir financiranja javne službe in tržna dejavnost)	2.850.000	2.987.500	3.024.255	3.100.000	3.125.000	15.086.755
Drugo (proračun občin, projekti, strukturni skladi ipd.)	480.267	252.920	214.159	195.000	242.304	1.384.650
Skupaj	3.783.194	3.750.243	3.748.237	3.804.823	3.877.127	18.963.624

ODHODKI	2019	2020	2021	2022	2023	SKUPAJ
Stroški dela	1.379.308	1.418.308	1.429.986	1.452.969	1.460.980	7.141.551
Materialni stroški, storitve in programi	1.703.246	1.729.994	1.723.651	1.750.814	1.798.765	8.706.470
Investicije	700.640	601.941	594.600	601.040	617.382	3.115.603
Skupaj	3.783.194	3.750.243	3.748.237	3.804.823	3.877.127	18.963.624

Pomembna vsebina PVR so tudi **usmeritve** za načrtovanje drugih dejavnosti, ki se izvajajo v parku oziroma njegovem vplivnem območju, in sicer so to usmeritve za kmetijstvo, gozdarstvo, upravljanje z vodami, ribištvo, lovstvo, mineralne surovine, gospodarstvo, drobne obrti in podjetništvo.

Učinkovitost izvajanja PVR se bo spremljala preko letnih programov in poročil, ki izhajajo iz petletnega programa. Po njegovem zaključku leta 2023 se izvede analizo učinkovitosti opravljanja vseh načrtovanih aktivnosti in uresničevanja posameznih dolgoročnih ciljev. **Kazalniki** za uspešnost njihovega uresničevanja so prikazani v nadaljevanju.

Preglednica 9: Kazalniki za doseganje dolgoročnih ciljev in nalog

Dolgoročni cilji in naloge	Kazalnik
1. Ohranjanje Škocjanskih jam in drugega podzemnega sveta	<ul style="list-style-type: none"> - ohranitev dobrega ekološkega stanja in površine habitatov netopirjev - ohranitev števila populacije netopirjev glede na referenčne vrednosti - najmanj 1 130 m² tretiranih površin, kjer se zavira rast lampenflore
2. Ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov	<ul style="list-style-type: none"> - ohranitev kvalifikacijskih vrst Nature 2000, ki so ugotovljeno prisotne v zavarovanem območju parka - ohranitev ugodnega stanja naravnih vrednot
3. Sodelovanje pri varstvu kulturne dediščine	<ul style="list-style-type: none"> - najmanj 150 m obnovljenih suhih zidov - najmanj 100 m² urejenih javnih površin na območju naselbinske dediščine
4. Razvijanje okolju prijaznega obiskovanja in širjenje zavesti o parku	<ul style="list-style-type: none"> - primerno število obiskovalcev in trend sprememb glede na predpostavljeno optimalno število in časovno ter prostorsko razporejenost obiskovalcev - primerno število zaposlenih glede na spremembe v številu obiskovalcev
5. Krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva pri razvoju dejavnosti in aktivnosti v parku	<ul style="list-style-type: none"> - najmanj 30 % domačinov, vključenih v aktivnosti zavoda - najmanj pet novih proizvodov z znamko parka
6. Krepitev vloge upravljavca parka na vplivnem in prehodnem območju	<ul style="list-style-type: none"> - zmanjšanje števila črnih odlagališč